رەزگای رۆشنبیری و بلاوکردنەوەی کوردی
بەرێوەبەری گشتی و سەرنووسەر
اسماعیل رسول

شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی
ت ٨٨٧٥٧٩٥ / ٥ خەت
سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

هاوکاری
التضامن

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە
٨ لاپەڕە
٢٥ فلسە

● پێنج شەممە ٢٤ی ئەیلول ١٩٨١ ژمارە ٦٠٥ ●

● الخمیس ٢٤ ایلول ١٩٨١ العدد ٦٠٥ ●

بریاری مێژوویمانەدا بۆ گێڕانەوەی دەستەڵاتی تەواومان لەسەر خاک و ئاوەکمان و بە تواناو لێهاتنەوە دژی هەرکەسێ دەوەستین بەربەستی ئەم بریارە مێژوویە رەوابەبکات .
سەرۆکی فەرماندە
صدام حسین

لەماوەی هەفتەیەکی تری جەنگی رەوامانەدا دژی فارسە رەگەزپەرستەکان

تێک شکاندنی زیاتری هێزەکانی دوژمن

بە هەمان هێزو توانای پڕ باوەڕو وورەی بەرزی چەسپاوی هەمیشە بەرەو سەرکەوتن ، سەربازە دلێرەکانی سوپای قادسیەی صدام ، زیاتر ئالای سەرکەوتن بلند دەکەن و زیانی گەورەتر بە دوژمن دەگەیەنن ، لە ماوەی هەفتەی رابووردودا ، سەربازە مەردەکانی سوپای بە جەرگمان ، چەندان داستانی تری پالەوانیەتی تۆمار کرد . لە هەموو بەرەگەکانی شەڕدا، ئەنجامی هاتنە دەستی دوژمن نوچدان و شکاندنی زیاتر بوو ، ئەنجامی دەست وەشاندنی مەردانەی سوپای ئێمە زیاتر بلند بوونی ئالای سەرکەوتن بوو ، هەر لە عبادانەوە تا سنووری ئێرانی بەرامبەر پێنجوین دوژمن هەر تێکدەشکێ و روو رەش دەبێ .

لە ماوەی هەفتەی رابووردودا زیانەکانی دوژمن بە پێی بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکان بەم جۆرە بووە:

● ١٧-٩-١٩٨١ :
٥٧ کوژراو ، دوو دەبابە ، پێنج ئوتوموبیل ، سێ تۆپ ، دوو شەڤل ، حەوت بنکەی کەرەستەو دوو روانگە .

● ١٨-٩-١٩٨١ :
٤٥ کوژراو ، یەک دەبابە ، دوو سەربازبەر ، یەک لۆری ، سێ تۆپ ، حەوت بنکەی کەرەستە ، دوو روانگە ، خستنە خوارەوەی دوو فرۆکەی جەنگ .

● ١٩-٩-١٩٨١ :
٣٥٢ کوژراو ، سێ ئوتوموبێل ، یەک تۆپ ، یەک شەڤل ، یەک بنکەی کەرەستە ، چەند ئەسیرێک ، خستنە خوارەوەی فرۆکەیەکی سەمتی .

● ٢٠-٩-١٩٨١ :
٣٣٢ کوژراو ، ٣١ دەبابە ، پێنج ئوتوموبیل ، ١٥ لۆری گەورە ، چوار تۆپ ، چوار شەڤل ، دوو بنکەی ساروخ ، ١٣ بنکەی کەرەستە ، یەک روانگە ، یەک فرۆکەی جەنگ .

● ٢١-٩-١٩٨١ :
٢٥٢ کوژراو ، ١١ دەبابە ، بیست ئوتوموبیل ، ٧ سەرباز بەری مدرعە ، پێنج تۆپ ، حەوت بنکەی ساروخ ، شەش بنکەی کەرەستە ، دوو روانگەو دوو شەڤل .

● ٢٢-٩-١٩٨١ :
٢٣٥ کوژراو ، دوو دەبابە ، یەک سەربازبەر ، شەش ئوتوموبیل ، سێ شەڤل ، یەک بنکەی ساروخ ، دە بنکەی کەرەستە ، یەک روانگە .

● ٢٣-٩-١٩٨١ :
١٢٥ کوژراو ، ١١ دەبابە ، پێنج ئوتوموبیلی سەرباز بەر ، حەوت تۆپ ، یەک شەڤل ، بنکەیەکی ساروخ ، حەوت بنکەی زەخیرە ، پێنج روانگە .

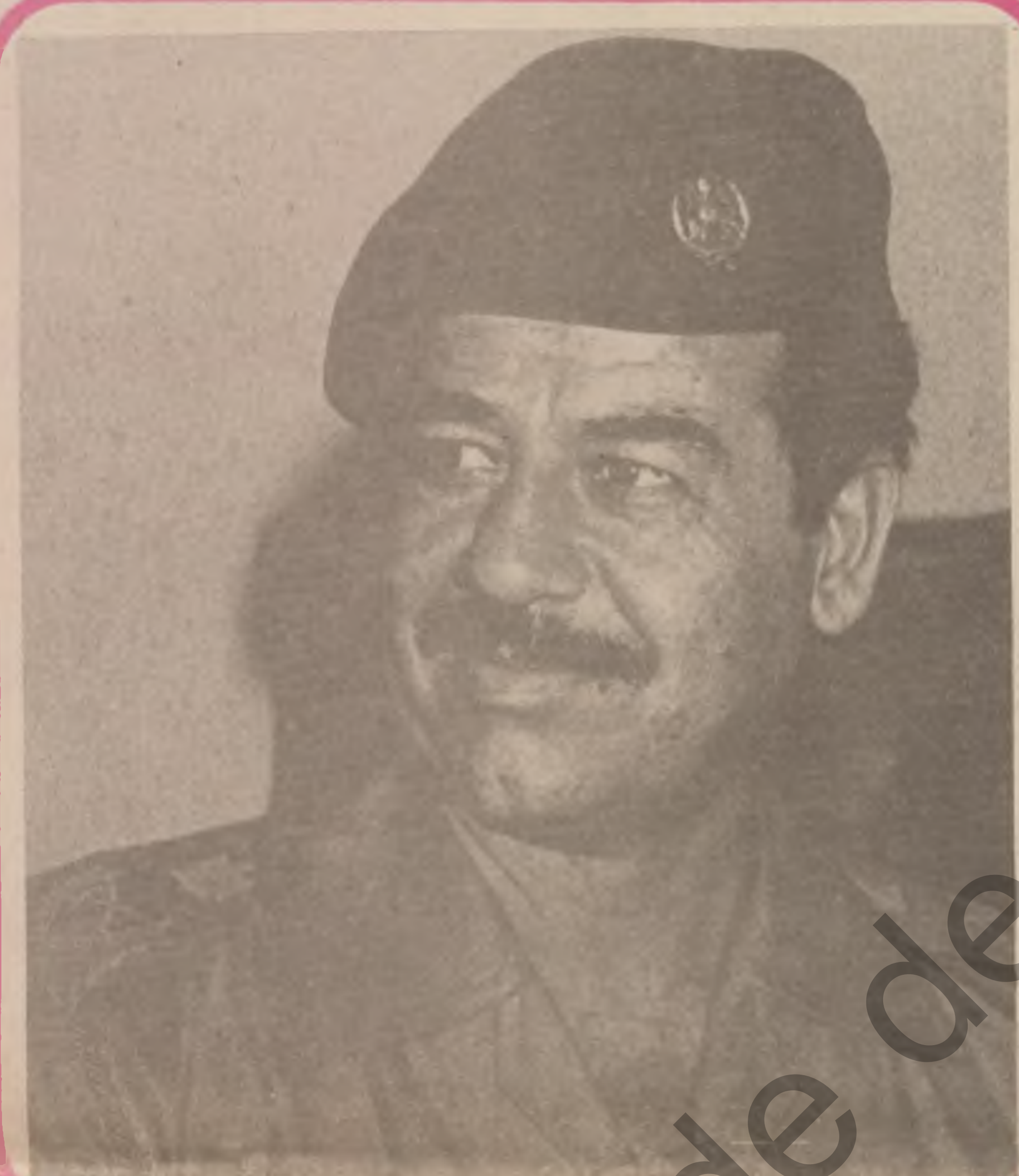

لەجیاتی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین
بەرێز طه محی الدین معروف میهرەجانی قادسیەی صدام لە پارێزگای بابل دەکاتەوە

لەژێر چاودێری بەرێز سەرۆکی فەرماندە صدام حسین پیرێ ئێوارە میهرەجانی قادسیەی صدام لە پارێزگای بابل لەژێر دروشمی - نبوخذنصری دوێنێ .. (صدام حسین)ی ئەمڕۆ کرایەوەو لەجیاتی سەرۆکی فەرماندە بەرێز طه محی الدین معروف جێگری سەرەک کۆمار میهرەجانەکەی کردەوە کە بە بەستنی کۆنگرەی یەکەمی زانستی کۆمەڵەی مێژوونووسەو شوێنەوارناسەکانی عیراق بۆ لێکۆلینەوەی مێژووی سوپای عەرەبی دەستی پێ کرد .

لەسەرەتادا ئامادەبووان دەقیقەیەک بۆ ریزگرتن و حورمەتی گیانی شەهیدە نەمرەکانمان بە پێوە وەستان ئینجا چەند ئایەتێک لە قورئانی پیرۆز خوێندرایەوە.

دوابەدوای ئەمە نوێنەری بەرێز سەرۆکی فەرماندە صدام حسین بەرێز طه محی الدین ووتاری کردنەوەی میهرەجانەکەی خوێندەوەو دەستی بۆ چاوتێبڕینی فارسەکان کە پڕبەتی لەنیازو نیشتمانمان کێشا .

هەروەها بەرێز طه محی الدین معروف ووتی دەستدرێژی فارسەکان بە نیازی خراپەکاری بۆ سەر وولاتەکەمان شتێکی لەناکاونە بوو ئەگەر بگەڕێینەوە مێژوو و چاوێک بە چاوتێبڕینی فارسەکان بۆ وولاتەکەمان بخشێنین . بەڵکو دەبینین شتێکی گەلێک گونجاوە لەگەڵ ناوەڕۆکی مێژووی فارسەکان کە پڕبەتی لەنیازو غەدری رەش .

هەلوێست

عیراق هەمیشە سەردەکەوێت

رێبازی شۆڕش، رێبازی سەرکەوتن و سەربەرزی عیراقە ، لە ١٧ - ٣٠ تەموزەوە ، عیراق بەرەو لوتکە سەردەکەوێت ، دوژمنەکان بەمە شێت گیر بوون ، پیلانیان گێڕاو پیلان دەگێڕن ، بۆ ئەوەی کۆسپ بخەنە بەردەم ئەم رێبازەی سەربەستی و سەربەرزی عیراق دەپارێزێ، ئیمپریالی و زایونی و کۆنەپەرست حەزدەکەن عیراق « داردەست»بێ نەک سەربەست و خاوەن بڕیاری خۆی ، بەڵام خەونەکەیان نایەتەدی،عیراق لەسەر ئەم رێبازەی دەڕوات و هەر سەرکەوتوش دەبێت وەک تائیستا سەرکەوتوو بووە .

لە بەرەی جەنگ لەدژی فارسی رەگەزپەرست عیراق بەردەوام هەر سەردەکەوێت و دوژمن هەر دەشکێت و زیاتر دەشکێت تا ئەو رۆژەی نوچدەدات و باوەڕ بە مافی رەوای عیراق دێنێ .

بڕوانە ل : ٧

ئێران

لە سێدارەدان و کوشتنی زیاتر لە هەزار لاوو ژنان لە ماوەی دوو مانگدا

● مەسعود رەجەوی : بزوتنەوەی بەرگری ئێران پێی ناوەتە قۆناخێکی نوێی بەگژدا چوونی خوێن رێژەکان .
● بەنی صەدر : خومەینی بەرەو روخان دەچێت .
● بە فەرمانی داواکاری گشتی : کوشتنی دەم و دەست و بێ موحاکەمە لە ئێران .

باری ناوخۆی ئێران هەر لە ئالۆزیدایە ، رژێمی رەگەزپەرستی ئێران و کاربەدەستە خوێن رێژەکانی رۆژ لە دوای رۆژ زیاتر تاوانی نامەردانە دژی گەلانی ئێران دەکەن و هەر لە ماوەی ئەم دوو مانگەی دواییدا بە هەزاران لە سێدارە دراون و کوژراون.

هەر پێری شەو لە بەندیخانەی ئیڤین (٢٥) ئیعدام کراوە و هەر ئەو رۆژە لە شوێنەکانی تری ئێران (٢٣)ی تر ئیعدام کراون کە دووانیان ئافرەت بوون .

● لە لایەکی ترەوە ، مەسعود رەجەوی سەرکردەی رێکخراوی موجاهدی خلق ، ئەوەی دووپات کردەوە کە بزوتنەوەی بەگژدا چوونی رژێمی خومەینی بەتەواوی دەستەڵاتی بەسەر شەقامەکانی ئێراندا هەیە ناوبراو بە رۆژنامەی (لیبراسیون)ی فەرەنسایی راگەیاند : ئەم بزوتنەوەیە ئێستا پێی ناوەتە قۆناخێکی نوێ کە خۆی لە رووبەرووبوونەوەی چەکدارانەدا دژی رژێم دەنوێنێ .

بزوتنەوەی نیشتمانی بەرگری ئێران کە رەجەوی لێپرسراویەتی هەموو کرێکارانی ئێرانی بانگ کردوە بۆمانگرتن و نارەزایی دەربڕینی توند دژی ئەو کاروباره نارەوایانەی رژێمی رەگەز پەرست دەیانکات .

● لە هەمان کاتدا ، بەنی صەدر دووپاتی کردەوە کە رژێمی ئێرانی چەک و کەرەستەی تری شەڕی لە کیسانی زایونی وەرگرتووە و ئەمە شتێکە گومانی لێ ناکرێ کە کراوە ، بەنی صەدر باری سەرنجی خۆی وا دەربڕیوە کە خومەینی بەرەو روخان دەچێت و بزوتنەوەی بەرگری گەل دژی رژێمەکەی بە توندی پەرەی سەندوە .

ئەوەی شایانی باسە مەسعود رەجەوی بەیاننامەیەکی دەرکردوەو دابەشکراوە بەسەر رۆژنامەنووسەکانی فەرەنسادا داوای کردوە بەربەستی و بەگژدا چوونی رژێمی خومەینی خوێنرێژ زیاتر توندو تیژ بکرێ بۆ بەرپەچدانەوەی ئەو خوێنرشتن و کوشتن و برینەی دەستی داوەتی .

رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستین کارکردن بۆ چەسپاندنی ئاسایش لە لوبنان دووپات دەکاتەوە

رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستین دووپاتی کردۆتەوە کە پشتگیری هەموو- تەقەللایەکی نیشتمانی یە بۆ چەسپاندنی ئاسایش لە لوبنان و رێگا برین لە ئاژاوەچی و تێکدەرانی بەکرێگیراوی زایونی .

لەو بەیاننامەیەدا کە لیژنەی راپەڕاندنی رێکخراوەکە لە دوای کۆبوونەوەکەی پێرێ بە سەرۆکایەتی یاسر عەرەفاتی سەرۆکی لیژنەکە بڵاوی کردۆتەوە نارەزایی شۆڕشی فەلەستینی دەربڕیوە بەرامبەر قسەکانی ئەم دواییەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا دەربارەی رووداوە تێکدەرانەکانی ئەم دواییە لە لوبنان و وای باس کردوە کە قسەکانی لەوە دەچێ رووداوەکە وا دەرخات کە کاری زایونی و نۆکەرەکانی نیەو ئەمەش بەڵگەی ئەوەیە ئەمەریکا دەیەوێ تاوانەکانی زایۆنیەکان داپۆشی بە تایبەتی تاوانەکانی ئەم چەند رۆژەی دوایی کە بوە هۆی خوێن رشتنی سەدان منداڵ و ئافرەت .

ئەمەو باری خوارووی لوبنان لەشاری تبنین دیسان ئالۆزبۆتەوە ، ئەمەش دوای ئەوەی چەند چەکدارێکی بزوتنەوەی (امل) لەگەڵ بزوتنەوەی نیشتمانی لوبناندا بەیەکدا هەڵپژاون .

دەنگوباسی رۆژنامەنووسی دەڵێ شەڕ بۆتە هوی کوشتنی دووان و برینداربوونی ژمارەیەکی ترو بارەکەش هەر ئالۆزو پڕ مەترسیە .

بە درۆ خستنەوەی لەوانی بەردانەوەی نۆ فرۆکەی عیراقی لە لایەن رژێمی فارسەوە

درۆی زل و قسەی پووچ و بەندو بالۆرەی بێ بەڵگە

نووسەری سیاسی ئاژانسی دەنگوباسی عیراق قسەکانی سەرۆکایەتی ئەرکانی رژێمی فارسی بە درۆ خستەوە دەربارەی بەردانەوەی نۆ فرۆکەی عیراقی و داوای کرد تەنیا بەڵگەیەک بۆ ئەم قسەیە بهێنن .

نووسەرەکە بەپشت بەستن بە سەرچاوەیەکی سوپایی باوەڕپێکراو دووپاتی کردەوە کە هەموو ئەو فرۆکە عیراقیانە کە هێرشیان بردۆتە سەر هێزەکانی ئێرانی لە رۆژی ١٥-١٩ مانگی ئەیلولی ئێستا بە سەلامەتی گەڕاونەتەوە بنکەکانی خۆیانەوە هەر وەکو لە بەیاننامەی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکانمانەوە روون کراوەتەوە .

نووسەری سیاسی ووتوویەتی هیچ بەڵگەیەک بە دەست ئێرانەوە نیە بۆ سەلماندنی قسەکانی !! ئایا لە توانای سەرۆکایەتی ئەرکانی ئێرانی هەیە کە بڵێت لە کوێ و لە چ سەعاتێکدا بەلای کەمەوە فرۆکەیەکی بەرداوەتەوە .. ئایا لە توانایدا هەیە کە هیچ نەبێت پاشماوەی ئەو فرۆکانەی کە بەرداونەتەوە بە بەڵگە پیشان بدات . ئایا لە توانای دەستەلاداریتی خومەینی جادووگەر هەیە کە شتێک دەربارەی چارەنووسی فرۆکەوانەکان یاخود بەڵگە نامەیەک کە شوناسنامەکەیان بسەلمێنێت هەروەها سەرۆکایەتی ئەرکانی ئێرانی ناتوانێت شتێک دەربارەی هێزەکانی خۆی بڵێت کە رۆژی ١٨ ئەیلول فرۆکەکانمان (٨٥) هێرشیان بردۆتە سەر و ئەم هێرشانەیش هەر وەکو بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکانماندا روونی کردۆتەوە بەڵگەیەکی پتەون کە فرۆکەکانمان بە چاکی ئاسمانی ئێرانیان خستۆتە ژێر رکێفی خۆیانەوە . نووسەرەکە ووتوویەتی ئەم بەندو بالۆرەی ئەم دواییەی رژێمی فارسیش دەخرێنە سەر هەمان بەندو بالۆرەی پێشووی دەربارەی ئەو دەسکەوتە خەیاڵاویانەی کە هێزەکانیان بە دەستی هێناوەو بە هیچ جۆرێک ناتوانێت ئەو هەموو زیانانە لەبەر چاوی گەلانی جیهان بشارێتەوە . کە بەدەستی سوپای دلێری عیراق لێی کەوتووە .

کۆنگرەی پەرلەمانی دەوڵەتان بڕیار لەسەر پێشنیارێکی سەرۆک صدام حسین دەدات

لیژنەی ئابوری سەر بە کونگرەی پەرلەمانی دەوڵەتان بڕیاری لەسەر پێشنیارێکی بەرێز سەرۆک صدام حسین داوە بۆ دروستکردنی سنوقێکی ناوکویی کە وڵاتانی پیشەسازی و نەوت بەشداری تیا بکەن بۆ یارمەتی دانی وڵاتە تازە گەشەسەندوەکان تا بتوانن بە سەر گیروگرفتی گرانی نرخی کەرەستەی پیشەسازیدا زاڵ بن .

پێشنیارەکەی سەرۆکی بەرێز تێکرا لە لایەن هەموو ئەندامانی لیژنەکەوە بڕیاری لەسەر درا ئەویش لەو کۆبوونەوەیەدا پێری شەو لە هەڤانا بەسترا لە چوارچێوەی کونگرەی پەرلەمانی دەوڵەتاندا .

لەلایەکی تریشەوە لیژنەی سیاسی سەر بە هەمان کۆنگرە بڕیاری لەسەر خواستێک دا دەربارەی نارەزایی دەربڕینی توند دژی دەستدرێژی زایونیەکان کە لە ٧ی حوزەیرانی رابوردودا کردیە سەر دەزگا ئەتۆمیەکانمان .

کورتە هەواڵ

● بەیروت :
یاسر عەرەفاتی سەرۆکی رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستین بانگ کراوە بۆ سەردانی یەکیتی سوفیەت ، ئاژانسی دەنگوباسی فەلەستین بلاوی کردەوە ، ئەم بانگ کردنە لەرێگای بالوێزی سۆڤیەتەوە لەبەیروت گەیەنراوە .

● نیودەلهی :
پێری شەو لە نیودەلهی پایەختی هیندستان دوو کەس گیراون و ئەمانە بەوە گوناهبار کراون کە نەخشەیان بۆ کوشتنی خاتو ئەندیرا گاندی سەرۆک وەزیرانی هیندستان کێشاوە .

● بانکوک :
رێکخراوی خواردەمەنی و کشتوکالی دەوڵەتان و بەرنامەی خواردەمەنی جیهانی بایی / ٦٥٦،٤٠٠ / ملیون دۆلار یارمەتی ئابوریان پێشکەش بە پەنابەرەکانی ئەفغانستان کردوە کە پەنایان بردۆتە بەر پاکستان .

● هیندستان :
دەستەڵاتداریەتی رەسمی لە شاری کویا رجاونی هیندستانی بڕیاری قەدەخەی هاتووچۆ کردنیان لەم شارەدا داوە لەبەر شەڕو ئاژاوە گەریەی تیا بڵاوبۆتەوە .

Institut Kurde de Paris

له کۆبوونەوەی ئەنجومەنی راپەراندنی ناوچەی کوردستاندا

لێکۆڵینەوە و لێکدانەوەی قەوارەی خزمەتگوزاریانەی پێشکەشی هاووڵاتیانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی دەکرێن

ئەنجوومەنی راپەڕاندنی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان لە کۆبوونەوەیەکدا بە سەرۆکایەتی جمال الحاج شریف سەرۆکی ئەنجوومەن لە چۆنیەتی و پێشخستنی قەوارەی ئەو خزمەتگوزاریانەی کە دەزگاکانی ئۆتۆنۆمی پێشکەشی هاووڵاتیان دەکەن کۆڵیەوە .

بڕیاردرا کە دەزگاکانی ناوچە کە چەندین مووچە خۆری هونەری و بەڕێوەبردنی بۆ تەرخان بکرێت بۆ پێشخستنی کاروباری دەزگاکان و فراوانکردنی بواری خزمەتکردنیان .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجوومەن داوای کرد کە بەڕێزان ئەمینداره گشتی و کاربەدەستانی دەزگاکان لە سەردانەکانیاندا بەردەوام بن و لە هەموو شوێنێکدا بە یەك گەیشتن ساز بدەن تا وەکو لە پێویستییەکانی ناوچەکە ئاگادار بن و بە زووترین کات ئەو کۆسپ و تەگەرانەی دێنە ڕێگەی بەبێ گوێدانە رۆتین تەخت بکەن.

ئاسان کردنی بواری کارکردن لە بەردەم کەرتی تایبەتی دا لە بواری پیشەسازی لە ناوچەی کوردستان

بە مەبەستی پەرەپێدانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی لە بواری چالاکی پیشەسازی و جێبەجێکردنی گەشەپێدانی پیشەسازی و بە سەرمایەی نیشتمانی ، پارێزگاکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی ئێستاکە لە بواری بانقی پیشەسازیدا جموجووڵێکی لە ئەندازە بەدەر بەخۆیەوە دەبینێت و هەموو کۆسپێك لە بەردەم هاووڵاتیانی ناوچەکە لەم بوارەدا تەخت کراوە .

. ئەمە بەڕێز محمد حسام الدین بهجە وکیلی بەڕێوەبەری گشتی بانقی پیشەسازی ناوچەی باکوور ڕایگەیاند و وتی سیاسەتی بانق ئەوەیە کە هەموو جۆر هاریکاریەك و ئیمتیازی تایبەتی بدات بە هاووڵاتیانی ناوچەکە بۆ پتەوکردنی ئابووری نیشتمانیمان .

هەروەها وەکیلی بەڕێوەبەری گشتی وتی یەکێك لەو دەسکەوتانەی کە بانقەکە دەیدات بەو هاووڵاتیانەی کە نیازی وەبەرهێنانی سەرمایەکەیان لە بواری پیشەسازی بچووکی بەرهەم هێناندا زیادکردنی نیسبەتی پارەکەیە کە دەگاتە ٦٠٪ی نرخی ئەو ئامێرانەی کە لە دەرەوە دەهێنرێن و هەروەهایش تێکڕای ئەو پارەیەی کە لە کارگاکاندا خەرجی دەکەن و بە قازانجێکی کەم کە ٣٪ . هەروەها روونی کردەوە کە هاووڵاتیانی ناوچەکە بە گەرمی بەرەو پیری ئەو مەسەلانە دێن .

چالاکییەکانی لیژنەی بەرەی نیشتمانی و نەتەوەیی پێشکەوتنخواز لە سلێمانی

لیژنەی بەرەی نیشتمانی و نەتەوایەتی پێشکەوتنخواز لە سلێمانی بڕیاری داوە زنجیرە کۆڕێك بگێڕێ بۆ جەماوەر تا ماناو ناوەرۆکی جەنگی قادسیەی پیرۆزی صدام روون بکاتەوە .

له کۆبوونەوەیەکدا لیژنەی بەرە سێ لیژنەی ئابووریی پێکهێناوە بۆ چالاکی رۆشنبیریی و ئابووری و بە دوادا چوونی کاروباری جەماوەر . هەروەها بڕیاریش دراوە ڕێز لە تیپە وەرزشییەکانی سلیمانی بنرێ و پۆستەرێکی سیاسیش دەربارەی جەنگ نەخشە بکێشرێ .

هەروەها لیژنەی بەرە لە خانەقین کۆڕێکی بەست بۆ جەماوەو دەربارەی قادسیەی صدام و پەیوەندیی دارو دەستەکانی خومەینی بە ئیمپریالیزم و زایۆنیزمەوە .

هەروەها لە چالاکییەکانی ئەم ساڵی جەنگ لە شاوی سلێمانی . نیقابەی بیناو پرۆژەی سلێمانی کۆڕێکی بەست بۆ بەڕێوەرایەتی ڕێگاو بان و ئیش و کاری شاری سلێمانی دەربارەی ماناو ناوەرۆکی جەنگی قادسیە ، لەو کۆڕەشدا ڕێز لە دە کرێکار نرا لەوانەی کە بەشداریان کردووە لە جەنگی شەرەفمەندانەتیدا دژی فارسەکان .

دابین کردنی پێویستییەکانی قوتابخانە ئامادەییەکان لە هەولێر

لە کۆبوونەوەیەکی فراوانی سەرپەرشتکارو شارەزایان و بەڕێوەبەرایەتییەکانی قوتابخانە ئامادەییەکانی پارێزگای هەولێردا بڕیار دراوە کە سوود لە خاوەن شەهادە زانکۆییەکان وەربگیرێ بۆ پڕ کردنەوەی کەمی مامۆستا لە قوتابخانە ئامادەییەکان ، دیسان لەو کۆبوونەوەیەدا کە بەڕێز بەڕێوەبەری گشتی پەروەردەی پارێزگای تیا ئامادە بوو بڕیاردرا داوا بکرێ لە بەڕێوەبەرایەتییەکانی قوتابخانەکان چی کەموو کوڕیان هەیە لە میلاکاتدا لە پێشکەشی بکەن تا لە لایەن هەموو لایەنەکانەوە ڕووناکی ئەوەدا کار بکرێت بۆ پڕکردنەوەی ئەو کەمو کوڕیانە .

● هەر لە هەولێردا ، پیرێ دەورەی قادسیەی صدام بۆ برین پێچی تەواو بوو کە سەرۆکایەتی تەندروستی پارێزگاکە سازی کردبوو ، (٦٥) موچەخۆر لە هەموو دام و دەزگا ڕەسمیەکاندا بەشداریان لەم دەورەیەدا کرد بوو .

لە ماوەی دەورەکەدا کە یەك مانگی خایاند بەشدارەکان فێری کاروباری پێویستی برین پێچی کران سەرەرای مەسەلەی پەروەردەی منداڵ و سەلامەتی گشتی و خۆپاراستن و بەرگری کردن لەو دام و دەزگایانەی کاریان تیا دەکەن .

چەندان پرۆژەی ئاوەدانی لە پارێزگای دهۆك دا

دەزگای بیناکردنی ناوچەی باکوور دەستی کردوە بە دروستکردنی بینای دائیرەی پرۆژەی دهۆك کە سەربە دەزگاکە خۆیەتی ، هەروەها دروستکردنی چەند مەخزەنێکی دائیرەی پرۆژەو چاککردنی مەکینەو شتی تر بە دوو سەد هەزار دینار مەسرەفی تەواوی .

هەروەها دەس کراوە بە دروستکردنی ئەپارتمانێکی گەورە بۆ دائیرەکانی ناوچەی ابراهیم الخلیل لە پارێزگای دهۆك بە چوار ملیۆن دینار ئێستاش خەریکی خۆ ئامادەکردنن بۆ دروستکردنی نەخۆشخانەیەکی گشتی کە چوار سەد قەرەوێڵە بگرێ ، ئەو نەخۆشخانەیەش (١٨) ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە لە زەوییەکی شەش هەزار مەتریدا ، ئەو نەخۆشخانەیەش لە هەشت قات پێك دێ و گەلێ بەشی پزیشکی جۆر بە جۆرو هۆڵی عەمەلیاتی بچوك و گەورەی تێدایە .

● هەر وەها دەزگای بیناکردن خەریکی دروستکردنی ئامادەیی بازرگانییە لەگەڵ بەشی ناوخۆیی قوتابیاندا کە جێگای (٢٤٠) قوتابی تیا ببێتەوە ، لەگەڵ دروستکردنی نەخۆشخانەو مەڵبەندی فێرکردن و بینای ئامادەیی کشتوکاڵ لە زاخۆ بە (٣) ملیون و (١١٦) هەزار دینار .

هەر لە ماوەی ئەمساڵیشدا قوتابخانەیەکی ئامادەیی لە قەزای سمیل دروست ئەکرێ بە (٦) ملیۆن دینار .

دەس کراوە بە دروستکردنی قوتابخانەیەکی حیزبی لە دهۆك و یەکێکی تر لە زاخۆ بە (١٨٠) هەزار دینار .

بەڵام بەڕێوەبەرایەتی ئەوقافی دهۆك مزگەوتێکی دروستکردوە لە دێی قودسنی نوێ و مزگەوتێکیش لە دێی کانیکاو ئەپارتمانێکی نۆ قاتی چەند ژوور لە دهۆك .

هەر بەم زووانەش مزگەوتە گەورەکەی ناوچەی کریباس تەواو ئەبێ و وا چاوەڕوان ئەکرێ لە (١١) گوندی تریش مزگەوتی تازە دروست بکرێ . تێکرای ئەم پرۆژانەش (٨٢٩) هەزارو (٥٠٠) دیناری تێ ئەچێ جگە لە چەند مزگەوتێکی تر کە لە ملیۆنێ دینار زیاتری تێ ئەچێ .

راپۆرت :

چالاکییەکانی لاوانی سلێمانی بە بۆنەی تێپەڕ بوونی ساڵێك بە سەر جەنگدا .

● بە بۆنەی تێپەڕبوونی ساڵێك بەسەر جەنگی قادسیەی صدامدا یەکیەتی لاوانی سلێمانی گەلێ چالاکی و ئاهەنگی هونەری و رۆشنبیریان نواندو لەم ڕووەوە بەڕێز عبدالقادر محمد امین سەرۆکی لقی سلێمانی ئەو یەکیەتیە وتی:-

× هەر لە سەرتای مانگی نۆوەو بە بۆنەی تێپەڕبوونی ساڵێکی تەواو بەسەر جەنگی ڕەواماندا یەکیەتیمان نوانی وەکو پێویست یادی دەستپێکردنی جەنگی سەندنەوەی مافی ڕەوامان بکاتەوەو گەلێ چالاکی و جموجوڵی جۆراو جۆر گرنگەکانیان ئەمانە بوون :- بنوێنێ .

لە ڕێکخراوی پێشڕەواندا یەك هەفتەی تەواو ئاهەنگ گیڕاو لە هەموو بابەتەکانی ئەو ئاهەنگانەدا وتاری تایبەتی بە روونکردنەوەی سەرکەوتنەکانی سوپا ئەخوێنرایەوەو بەدرێژی باسی چۆنیەتی دەست پێکردنی جەنگ ڕوون ئەکرایەوەو بارەگاو شەقامەکان رازانەوەو دروشمی تایبەتی بەم بۆنەیەوە هەڵواسراو ژمارەیەکی زۆری وێنەی سەرۆك کۆمار دابەش کرا ، هەروەها بەم بۆنەیەوە خەڵاتی هەموو منالی شەهیدەکان کراو ئاهەنگی تایبەتیان بۆسازکرا ، سازکردن و ڕێکخستنی گەلێ ڕێڕەوی فیشتقالێیان بە هاوبەشی ژمارەیەکی زۆری پێشڕەوان لەگەڵ بەستنی گەلێ کۆڕی فراوان بۆ چالاکی تری لەم بابەتانە . رۆشنبیرکردنی پێشڕەوان و شارەزا کردنیان لەگەڵ لایەنی جەنگمان . لەسەر مستەوای لقی یەکیەتیشمان گەلێ چالاکی هەبوو وەکو :-

× سەردانی برینداران کە سوکاری شەهیدەکان لە لایەن پێشەنگەکانی یەکیەتیەوە ، سازدانی کۆڕی رۆشنبیری فراوان لە گەلێ شوێنی پارێزگاکەدا ، کردنەوەی گەلێ سەربازگەی فراوان بۆ پێشڕەو و پێشەنگەکان لە ناوخۆو دەرەوەی سلێمانیدا ، کردنەوەی گەلێ پێشانگای پۆستەری سیاسی و وێنەی فۆتۆگرافی و وێنەی پێشڕەوەکان و وێنەی سەرکەوتنەکانی سوپای دلێرمان لە جەنگداو هەروەها پێشانگای جلوبەرگی کوردی فۆلکلۆری و پێشانگای زانیاری و ڕێکخستنی گەلێ میهرەجانی شیعری و وتار خوێندنەوە کە سڵاویان لەم بۆنەیە ئەکردوو پیرۆزبایی سەرکەوتنەکانی سوپایان لە سەرکردایەتی ئەکرد ، سازدانی گەلێ مەسیرەی بەرهەمهێنان لە گارگەو پرۆژەکانی شاردا ، سازدانی گەلێ چالاکی و پاڵەوانیەتی وەرزشی لە سلێمانی و هاوبەشیان لە پارێزگاکانی تریشداو گەلێ چالاکی

بڕوانە ل : ٧

هەندێ پرۆژەی پەروەردەیی لە هەولێر

بەڕێوەبەرایەتی خۆجێیەتی لە هەولێر لەگەڵ چەند بەڵێندەرێکدا ڕێکەوتووە تا چەند پرۆژەیەکی خانوو کۆشك بۆ مەبەستی ئیش و کاری پەروەردەیی جێبەجێ بکرێت بە (٢١٦) هەزار دینار لە چەند ناوچەیەکی جۆر بەجۆری هەولێردا .

ئەم پرۆژانەش هەشت نۆ مانگیان پێ دەچێ تا تەواو دەبن ، ئەوانەش بریتین لە چوار قوتابخانەی سەرەتایی ٦ ژوورو قوتابخانەیەکی ناوەندیی نۆ ژوورو (١١) خانووی نیشتەجێ کردنی فەرمانبەرانی دائیرەکان .

کورتە هەواڵ

● یەکێتی ناوخۆیی کۆمەڵەی هەرەوەزی جوتیارانی پارێزگای دهۆك چەند کۆڕێکی گیڕا بۆ ئەندامانی (١١) کۆمەڵەی هەرەوەزی پارێزگاکە ، لەو کۆبوونەوانەدا ئەندامانی مەکتەبی راپەڕاندنی یەکێتی ئامادەبوون . هەر لەو کۆبوونەوانەدا باسی دەوری جەماوەری جوتیاران کرا لە ڕێڕەوی جەنگی قادسیەداو لایەنی شۆڕشگێڕی جەنگ روون کرایەوە لەژێر چاودێری سەرکردایەتی سەرۆك کۆمار صدام حسیندا بۆ بەدیهێنانی ژیانێکی کامەران.

بڕوانە ل (٧)

خانوو بەرەی نوێی قوتابخانەکان لە هەولێر

دەزگای گشتی بیناکردنی باکوور لە هەولێر لە ماوەی ئەم ساڵی جەنگەدا گەلێ بینای تەواو کردووە بۆ قوتابخانەکان و مەڵبەندی چالاکی قوتابخانەکان .

هەروەها بەردەوام خەریکی ئیش کردنن لە دروستکردنی دوو بیناکەی ئەنجومەنی تەشریعی و ئەنجومەنی راپەڕاندن و دروستکردنی نەخۆشخانەی هەولێر کە جێگای (٤٠٠) قەرەوێڵەی تیا ئەبێتەوە . لەگەڵ قوتابخانەی ستەرەکان و مەڵبەندی راهێنانی ئیش و کارو قوتابخانەی بازرگانی و بەشی ناوخۆیی قوتابیان لە مەخمور . هەروەها دەسکراوە بە ئیش و کارکردن لە دروستکردنی دائیرەی مەبانی هەولێرو مەخزەنی دائیرە کە .

لە پارێزگای سلێمانیش خەریکی دروستکردنی ئامادەیی بەکرە جۆو ئامۆژگای کاروباری تەندروستی و قوتابخانەی ستەران و دائیرەی مەبانی سلێمانی و دوو قوتابخانەشن . هەر لە سلێمانی هەواڵی راپەڕاندنی کاروباری نەخۆشخانەی راهێنانی و فێرکردنی سلێمانی کە (٦٠٠) قەرەوێڵە ئەگرێ ڕایگەیندراوە .

ڕوانین و بۆچوون دەربارەی دیاردەی خومەینی

٤

لطیف نصیف جاسم

لەم قۆناخەدا چی پێویستە ، بێگومان پێویست پتەوکردنی گیانی سەرکەوتن و بەهێزکردنی ڕێڕەوی گەشەسەندنە بەشێوەیەکی نائاسایی و بەهێزکردنی باوەڕو بەهیوایی بۆ بەدیهێنانی سەرکەوتنی تەواو بەسەر دوژمنداو رۆژانی داهاتوو بێگومان کردن کۆتایی دیاردەی خومەینی و مەحو بوونەوەی و توانەوەی ئەو تاقمە قین لەدڵە هەتاهەتایە دەسەلێنێ .

بێگومان ، پێویستە ئەو هاوکارییە ئاشکرانەکراوە باس بکەین ، کە لەوەبەر سەرۆکی فەرماندە صدام حسین ، زیاتر لە جارێك وتی کە لایەنانی دەوڵەتان لەناو ئێراند ، هەن کە کار بۆ ئاڵۆزی باری شەڕو درێژەپێدانی دەکەن ، لەچوارچێوەی ئەو لایەنە دەوڵەتیانەدا لایەن هەن کە پەیوەندی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆی لەگەڵ کیانی زایۆنیدا هەیە ، هەندێ گومانیان لەمە دەکرد بەڵام ڕۆژان سەلماندی ، لەماوەی لێدانی دام و دەزگا ئەتۆمیەکانەوە کە پەیوەندی توندوتۆڵ هەیە لە نێوان ئێران و ئیسرائیل لەسەر زیان گەیاندن بە عیراق ڕێکەوتن هەیەو لێدانی دام و دەزگا ئەتۆمیەکان وای کرد کە لای عەرەب و غەیری عەرەب ئەو قەناعەتە پەیدابێت کە جۆرە ڕێکخستنێ بەهەر شێوەیەك بێت لەنێوان کیانی زایۆنی و لایەنە دەوڵەتیەکان و تاقمی حوکمڕای تاراندا هەیە ، ئەوەیە ئێرانی نوێ ، ئێرانی خومەینی بەهاو سوێنەکانیەوەو بە ڕژێمە رزیوەکەی لەناوەوەو بەو ڕووە ناشرینەوەی کە بەرووی دنیاداهەڵهاتووە بەدوارۆژیەوە کە دوا هەناسە دەدات و لەگەڵیا بۆ دواجار دیاردەی خومەینی دوایی دێت .

بێگومان ، مانەوە بۆ شۆڕش دەبێت لە عیراق و بۆ ڕاستی بەرنامەی فیکری و ئایدۆلۆژی کە لەگەڵ ژیاندا تێکەڵ بووە و لەگەڵ گیانی سەردەم و کاروباری گەلان و نەتەوەی عەرەبدا لەپێشیانەوە مەسەلەی فەلەستین تێکەڵ بووە ئەوسا دەسەلمێ کام بەرنامەیە هەڵمان بۆ داوەو کام ئایدۆلۆژی بوە لێوەی دەستمان پێ کردوە کام حاڵەتە لێوەی بەرەو ئەو پاشەڕۆژە دەڕۆین کە دەمانبینی و چاودێریمان دەکردو هەستمان پێ دەکردو لەپێناویا کارمان دەکرد .

بۆ بوونی خومەینی لەسەر حوکم لە ئێرانداو کاروباری خۆسەپاندنی بەسەر گەلانی ئێراندا ناوی «دیاردەی خومەینی »مان دانا ، چونکە مەسەلەکە تەنیا لەعەقڵیەتی خومەینیداو ئەو ڕێگایەی دام و دەزگاکانی ئێرانی لێوە بەڕێوە دەبا نەوەستاوە بەڵکو عەقلیەتەکە خۆی کێشاوە بەسەر دام و دەزگا دەستوریەکانیشدا کە هەن و بەو جۆرەی دەیەوێ و بە عەقلیەتی کۆنەویستی خۆی سەپاندوەو حوکم دەکاو لەسەر ئەم ئەساسە ناوی بە «دیارد»ە، بونی خومەینی و بۆنی سەرۆکایەتی کۆمارو ئەنجومەنی شوراو مەحکەمەی باڵاو ناوبراو بە پاسداری شۆڕشگێڕو دەزگای گشتی باڵاو ئەو مەحکەمانەی لەقەزاو ناحیەو پارێزگاکاندا بڵاو بونەتەوە هەموو دام و دەزگایەکن بە فەرمانی خومەینی کاروباری زاون و دەستدرێژی رادەپەڕێنن و بە فەرمانی ئەو سەرکردایەتیەکی کۆنەویستی دەکەن ، لەگەڵ هەموو شێوازەکانی ژیان هەڵس و کەوتی بووە لەماوەی بۆچوون و فەلسەفەو ڕوانینی دواکەوتوانەوەی ئەوەوەیە ڕوانین هەیە بەرامبەر سوپاو ڕوانین بەرامبەر دەزگا رۆشنبیرییەکان و زانکۆ وڕوانینیش بەرامبەر ئابووری و ئافرەت و حزبە سیاسییەکان کە لە ئێراندا بوون بە بەرەی نیشتمانی و حزبەکانی ترەوەو هەموو ئەو لایانەن هەڵس و کەوتی دیارو تایبەتیان بەرامبەر دەکرێ کە لە بۆچوونی دیاردەی خومەینییەوەیە ، بۆ نموونە لەوکاتەوەی هاتۆتە سەر حوکم سوپا بە نۆکەری ئەمەریکاو ئیمپریالی و ساواك گوناهبار دەکات و تا ئێستا لە گوناهبارکردنیان بە خائن بەرامبەر ئێران و داردستی شا وازی نەهیناوەو دەیان ئەفسەرو سەربازو فرۆکەوانی لێ ئیعدام کردن تا کاری دامەزراندنی ناوبراو بە پاسداری شۆڕشی بۆ ئاسان بێت و دەستەڵاتی فراوانیان بداتێ بۆ خۆسەپاندن بەسەر خەڵك و سوپاداو ئەمەی بە یاسایەکی تایبەت بە پاسداران چەسپاندو پاسدارانی کرد بە دامەژراوێکی رەسمی کە دەستەڵاتی هەبێ و خزمەت تیایدا وەك خزمەتە لەسوپاداو هەریەکی لە سوپابێ دەتوانی بچێتە ناو پاسدارانەوەو خزمەت لەوێ مساویە بە خزمەت لە سوپادا لەگەڵ سوودی مووچەو خۆسەپاندن و هەڵسی و کەوتی تری ژیان بەتایبەتی ئەوەی لەناو پاسداراندا زانراوا ڕێك و پێکی عەسکەرییان لەناودا نیەو لەو بەشە کۆمەڵایەتیە روخاوەن کە چاویان بڕیوەتە هەڵپەو کار لەم سنورەدا ئەوەو کاری درێژەپێدانی شەڕ کاریکی بەئەنقەستە بۆ سەربڕینی سوپاو پاڵپێوەنانی بۆناو شەڕیکی دۆڕاو لەگەڵ عیراقی پاڵەوانداو لەگەڵ دووپات کردنەوەی ئەوەی کە عیراق ئامادەیە دەست لەوزەوی وزارەی عیراق بەربدات کە داگیری کردوە هەرکاتێ ئێران دانی نا بە مافی ڕەوایدا لە خاك و ئاوی خۆی و کەچی دەبینی بەبێ هۆ سوپاکەی دەخاتە ژێر ئەم بارە نەفسیەوە کە مەبەستی رزگاربوونیەتی لەسوپاو زۆرجار بیستومانە کە فەرمانی داوە پاسدارەکان لەپشت سوپاوەبن نەوەك بکشینەوەو بۆ ئەوەی سوپا لە بەینی دوو ئاگردابێت، ئەم بەرنامەیە بەشێکە لە دیاردەی خومەینی لەروانینیا بەرامبەر سوپا .

● ماویەتی ●

Institut Kurde de Paris

وێنەی ژمارە

لە ژمارە (٤)ی ئەمساڵی بڵاوکراوەی « ئۆتۆنۆمی »داو لە گفتوگوکانی دانیشتنی سێیەمی ئەنجومەنی یاسادانانی ئۆتۆنۆمی ناوچەی، کوردستاندا ئەو قسەو باسەی برای ئەندامی بەڕێز کاك حسن شیخ قادر عەوالانی بڵاوکرابووەوە - بەعەرەبی - کەدەربارەی چاپکراوەکانی دەزگاکەمان کردبووی ، ئێمە لە کاتێکدا بەسینەی فراوانەوە هەموو باری سەرنجێك کە مەبەستی خزمەتی گشتی تیابێت وەری دەگرین ، والێرەدا هەندێ شتێ لەوبارەیەوە ڕوون دەکەینەوە :

بێ گومان ، وەکو هەموو دەیزانن ئەم دەزگایە هەرگیز دەرگای خۆی لە ڕووی ڕەخنەو تێبینی و پێشنیاری خوێندەوارو نووسەران دانەخستووە ، چونکە بەوپەڕی دڵسۆزی و بێ فیزی یەوە خەریکی تێکوشان و ڕەنج دانە بۆ هێنانەدی ئەو ئەرکە پیرۆزانەی پێ ی سپێردراوەو هەمیشە بە ئاواتی ئەوەوەیە کە چاپەمەنی و ڕوژنامەو گۆڤارەکانی لە ڕووی چۆنێتی یەوە بەرزترو لە شێوەو ڕوخساردا جوانترو لە بیرو بۆچووندا قووڵترو گەشتر پێش کەش بکات .

هەر بۆیە چاکترین پەیوەندی توندوتۆڵمان بە خاوەن قەڵەمانی لێهاتوو بەهرەدارانی کوردەوە هەیەو هەمیشە باوەشمان بۆ بەرهەمی بەکەڵك و هونەری و ڕەسەن کردۆتەوە .. لەم یەك دوو ساڵەدا پەیتا پەیتا دیدەنی ی نووسەران و ڕۆشنبیران و پسپۆڕانمان کردووەو لە کۆڕو کۆبوونەوەی گشتی دا بە جەماوەری ئەدەب دۆست گەیشتووین و بە مەبەستی پەرەپێدان و گەشاندنەوەی ناوەڕۆك ڕوخساری کارەکانمان لە مەیدانی ئەدەب و ڕۆشنبیریدا گوێمان لە ڕەخنەو تێبینی،

بڕوانە ل : ٧

ئـەدەب و

ڕەگەزەکانی ئەدەب

د. احسان فواد — ٧

لە بەشی پێشوودا ، ووترا کە ئەدەب دەژمێرێت بە لقێ لە هونەرە جوانەکان ، کە بریتی یە :

لە ئاوازو سەماو نیگارکێشان و پەیکەرتاش یان هونەری هەڵکەندن و داتاشین تێکڕا . هەروەها تا ڕادەیەك جیاوازیی ئەدەب لە گەڵ ئەم لقانەدا ڕوون کرایەوە . ووترا کە دەنگ یا نۆتە بنچینەی ئاوازە ، هێڵ و ڕەنگ بنچینەی نیگارکێشانە ، قەبارە بۆ هونەری هەڵکەندن و پەیکەرتاشی یە ، بزوتنەوەش بۆ هونەری سەما : بنچینەیە لە کاتێکدا ووشەو ووشەسازی بنچینەی ئەدەبە ، چونکە ئەدەب : بنیادنان و دروستکردنێکی وەستایانەی ووشەیە .

بەم پێ یە : هارمۆنی «هاوئاوازی» لە هەموو لقەکانی هونەرە جوانەکاندا نەریت و ئەدگاری تایبەتی و سەرەکی یە ، هارمۆنی یان هاو ئاوازی چی یە ؟

هارمۆنی ڕێك خستن و ڕێکەوتنێکی ئەندازیاری یانەی ووردو سەرنج ڕاکێشە .

هارمۆنی : ڕێکەوتنی کورتی و درێژی ، بەرزی و نزمی ، تۆخی و کاڵی ، فراوانی و تەنگی ، زەقی و وورده‌کاری ، ڕوونی و لێڵی ، خێرایی و هێواشی ، باریکی و ئەستووری ، ڕەقی و نەرمی ، خڕی و پەلهاوێژی ، درشتی و ووردی ، شاشی و سفتی ، گڕی و ناسکی ... هتد .... بە کورتی ڕێکەوتنێکی شارەزایانەیە لە دەنگ و بزوتنەوەو قەبارەدا .

جاروبار ئەدیب و هونەرمەند ڕوو ئەکەنە هەڵبژاردنی نا - هارمۆنی واتە (ڕێك نەکەوتن)، بەڵام ئەمە بۆ مەبەستی سەرنج ڕاکێشانە بۆ چۆنێتی دروستکردنی هارمۆنی . هێندێ جاریش ڕێك نەکەوتنی دوو نەریتی جیاواز بە ڕواڵەت نابێتە هۆی ئەوەی ئەم ڕێککەوتنە دروست نەبێ . بۆ نموونە نیگارکێشی : ڕەنگی تۆخی سوور لە گەڵ ڕەنگی ڕەشی تۆخدا بەیەکەوە دادەنێت ، ئەم دوو ڕەنگە یەك وێنەی ڕێکەوتوو دروست ئەکەن ئەگەرچی لە دەرەوەی تابلۆکەدا دوو نەریتی پێچەوانەن واتە (کۆنتراستن) . سروشت زۆر جار گەورەترین مامۆستای مرۆڤی هونەرمەندو ئەدیبە ، زۆر جار لە لالەزارێکی بەهاردا ئەم هەموو ڕەنگە پێچەوانانە لە زەردو سوورو سەوزو سپی و ڕەشدا بەشداری ئەکەن لە دروست بوونی جوانترین تابلۆدا کە وەك یەك وێنەی پڕ لە هارمۆنی دێتە پێش چاوی ئادەمیزاد، ئەگەرچی ڕەنگەکانی پێچەوانەی ڕەگەزی هارمۆنین بەم جۆرە چۆنێتی هەڵبژاردن و تێکەڵاوکردنی چەند نەریت و ڕەگەزێکی پێچەوانە دەبێتە هۆی دروستکردنی یەك تابلۆ ، یان یەك قەبارە ، یان یەك ئاواز ، یان یەك پارچە بەرهەمی یەکگرتووی هاو - ئاوازی ئەدەبی .

لە ئەدەبدا : تێکڕا هارمۆنی کەمتر خۆی دەردەخات و هێواشتر هەستی پێ دەکرێت بۆ نموونە کە پەیکەرێ : جوان خۆی دەنوێنێ لە پێش چاومان، ئاسانە بە چاو هارمۆنی ئەم پەیکەرە بەدی بکەین ، وەك ڕێکەوتنی سەر لەتەك لەشدا ، کەفەڵ لە تەك لەش و لاردا ، مەمك لە گەڵ سینەدا ، باریکی ناوقەدا لە گەڵ باڵادا ... ، یان لە وێنەیەکدا : ڕێکەوتنی سووری تۆخ لە گەڵ ڕەشی تۆخدا ، سەوزی کاڵ لە گەڵ ڕەنگی ئاڵدا ، یان پێچەوانەی یەکتر « کۆنتراست » وەك :

دانانی سەوزو سوور ، زەردو بۆر ... هتد یان لە ئاوازدا : ڕێکەوتنی ئاواز لەگەڵ دەنگی گۆرانی بێژدا ، یان لە سەمادا ڕێکەوتنی بزوتنەوەی خاوو خێرا ، سەمای تاك و سەمای کۆمەڵ ، جۆری سەندنەوەی گۆرانی یەك لە لایەن کۆرسەوە .... هتد دیارە لە ئەدەبدا ئەم جۆرە هارمۆنی یە وا ئاسان و ئاشکراخۆی بە دەر ناخات . لەگەڵ ئەمەشدا لەم نەریتەدا ئەدەب هاوبەشە لە گەڵ لقەکانی کەی جوانەکاندا . واتە هارمۆنی بنچینەیەکی بنەڕەتی ی هەموو کارێکی ئەدەبی یە . بۆ نموونە بە بێ ڕێکەوتنی ووشەو کەرتەکانی هۆنراوەیەك یان جۆری دابەش کردنی ڕۆلی پاڵەوانەکانی ڕۆمانێك ، یان شانۆگەری یەك ، ئەو بەرهەمە کز دەنوێنێ و دەبێتە جێ ی پلارو ڕەخنە . تەنانەت هەڵبژاردنی شوێن ، وەخت ، ناو ، هەموی پەیوەندی بە ڕەگەزی هارمۆنی یەوە هەیە . بۆ ئەوەی ئەم لایەنە ڕوونتر بێتەوە دەڵێین : ئەگەر چیرۆکنووسێکی پەنجا ساڵ لەمەوبەر ناوێکی وەك ناوی « خەجێ ی » هەڵبژاردایە بۆ پاڵەوانی یەکێ لە بەرهەمەکانی کە نوێ خوازی تیادا بەدی بکرایە ، هەڵبژاردنی ناوێکی وا بۆ ئەو سەردەمە : کارێکی عادەتی و سەرکەوتوو دەبوو . بەڵام بۆ چیرۆکێکی ئەمڕۆ ئەم ناوە بەهەمان جۆرو بەهەمان هێزو گوڕەوە ڕێك ناکەوێ و دەست نادات بۆ ئەو مەبەستە .

لە هۆنراوەدا کە ژانرێکی دێرین و ناسراوی کاری ئەدەبی یە ، بە هۆی نزیك بوونی هۆنراوە لە ئاوازەوە بەوەی دەنگ و لەرینەوەو نەغمەیەکی تایبەتی تیادا هەیە کە کێش و قافیە دروستی دەکات و بە مەیش لە پەخشان جیای دەکاتەوە ، ئەم لایەنی هارمۆنی یە لە ڕوخساری هۆنراوەدا ئاسانتر دەستنیشان دەکرێت . ڕێکەوتنی ووشەکان ، هەڵبژاردنی جۆری ووشەو دارشتنی ، بەو جۆرەی نوێنەری بیرو پەیام و مەبەست بێ ، ڕێکەوتنی بڕگەی کورت و بڕگەی درێژ ، ڕێکەوتنی دێڕی کورت و دێڕی درێژ ، ئیقاعی ناوخۆیی ، هەموویان بەشێکن لەو هارمۆنی لەرینەوەو ئاوازە ، لە بەرهەمی ئەدەبیدا پێویستە ، وەك لقێ لە هونەرە جوانەکان .

خەمی ئەمنەوار

جیرۆ

دکتور کاووس قەفتان

کە بەسەر شەقامەکەدا ئەڕۆیشت دڵنیابوو لەوەی لاوێکی لاوازی باڵابەرز سەرنجی کەس ڕاناکێشێت . بەڵام ئەگەر ئوتومبیلێکی کەشخەی لەژێردا بووایە ئەوە (.....) کەس ڕێگای بۆ پاك ئەکردەوە . بە پێکەنینێکی پڕ لە داخەوە سەری ڕاوەشان وەکو بیەوێ ئەو هەستە لەخۆی بتەکێنێ ! بەس ڕەنگە هەستی بەوە نەکردبێ کە چاوە ڕەشە بچووکە قووڵە تیژەکانی ، هەموو ئەوانەی دانەچڵەکان کە لەگەڵیا دانەنیشتن و لووتیان ئەبوو بە لووتی یەوە .

لەگەڵ کاتدا دوژمنی یەکتری بوون ، بە دەگمەن سەیری سەعاتی ئەکرد . لای سەیربوو یەکێك بڵێ : ئەوە بۆ ڕۆژ ناڕوات ! ئەم هەر ئەوەندەی بچووایە ژێری و لە دەریای دالغەیەتی بچووکدا وون بووایە ، ئیتر شەوو ڕۆژی لا ئەبوو بەیەك . کەچی لەگەڵ ئەوەشدا سەیرێکی سەعاتەکەی کرد . دەوری سەعات دەی بەیانی بوو . سەرەتای ساڵی (١٩٨١)یش بوو .

باڵەخانە بەرزەکان بەری ڕۆژیان گرتبوو . شەقامەکە ئەوەندە تەنگ دیاربوو وای ئەزانی بەناو یەکێك لە کۆڵانە تەنگە بەرە کۆنەکاندا ئەڕوات . شەقامەکە جمەی بە ئوتومبیل ئەهات ، وەها بە هێواشی ئەڕۆیشتن لە جۆگە ئاوێکی قەتیس ماو ئەچوون ، شۆسەکەش لەتاو خەڵك دەرزیت هەڵدایە سەر زەوی نەئەکەوت . بەو سەرمایە هەستی بەگەرما کردو هەناسەی بۆ نەئەدرا، وەکو چاوی سەقەت بووبێت هەموو شت لەبەر چاویا لێڵ ئەینووان .

ئەبوو ئەو ڕۆژە سەر لە چەند کەسێك بدات . لە ڕێ پرسیاری ئەم و وەڵامی ئەوانەوە شتێك دروست بکات، خامە تاقەتچووەکەی گورج بکاتەوەو .. چی نەڵێت ، پیشنەکەشی و مایەی مووچەکەشی لەمانەوە بوو !. هەتا لە شەقامەکە پەڕی یەوە دوو سێ سڵاوی لەم و لەو کرد . لەبەر خۆیەوە ووتی : وای لێ هاتووە کە بەسەر شەقامەکانی بەغدادا ئەڕۆیت وەکو لای خۆمان بێ وەهایە ، دەستو دەم هەر خەریکی سڵاوکردن و سڵاوسەندنەوەن .

بەغا بووە بە ..... !

تەواوی ئەکرد ، دەنگی لە یەکدانی دوو شتی قورس ناچاری کرد بووەستێ و ئاوڕ بداتەوە ، هەر بۆ ئەوەی بزانێ چی ڕووی داوەو بۆ دوارۆژ بەکەڵکی بێت ، لەو لایەوە ، لە دووری دوو هەنگاوەوە عارەبانەیەکی [illegible] لەگەڵ پیکابێکدا وەکو دوو دڵخوازی دەستیان کردبووە ملی یەك بەڵام هەموو چاوی یەکتریان تێك شکاندبوو . تەختەی ژمارە شینەکەی پیکابەکە وەها خراپبووبوو ژمارەکەی نەئەخوێنرایەوە .

خەڵکی گردبوونەوە ، وەکو فیکەیان بۆ لێدرابێت لەو ساتەدا دەیان کەس [illegible] عارەبانەو پیکابەکەیاندا . دەیان کەس بەیەکەوە ئەکەوتنە قسەو دەست ڕاوەشاندن . عارەبانچی و شوفێرەکە بەسەریانا ئەسووڕانەوە وەکو سواڵیان لێ بکەن . [illegible] ڕووی وولاخەکەی باشتر بەدی کرد ! ئەوەندە [illegible] بێ تاقەت دیاربوو هەستی بەزەیی بزووان .

سەیر ئەوەیە لەم کاتەدا ئەم ڕووداوە شتێکی هێنایەوە یاد . ئەیویست بزانێ ڕووی وولاخەکە چی هێنایەوە یاد . هەرچەند خۆی گوشی سوودی نەبوو . ماوەیە وەستاو سەری خۆی گوشی بەڵام بێ سوودبوو [illegible] ڕۆیشتن و وولاخەکەش بەرچاوی بەرەڵڵا نەئەکرد ، لەبەر دەرگای دەستگاکە لەبیر بیری کەوتەوە .

— ئا ... هەفتەیەك لەمەوبەر ، بۆری یەك بە وولاخ [illegible] وولاخە بەرەڵڵا بێ خاوەنەکانی مەسیف بین — یەکێکیان وەکو هەناسەی سووار بووبێت ، بە زۆر شوێنێکی لە پشتەوە بۆ سەری گردبووەوە دەری هێنابوو . گەوجانە ئەیڕوانی یە ئوتومبێلە لەیەك ترنجاوەکانی سەرشەقامەکەو خەڵکە پەشۆکاوەکە ئەوە ئەبوو سوێند ئەخوا لەوە ئەچوو بێ بکەن ، بەڵام هەیە بێ بکەن ، بەڵام هەیە بڕوای پێ بکات ؟ ڕووە گەوجەکەی وولاخەکە ڕوویەکی تری هێنایەوە یاد . ڕووی یەکێك گەوجتی ڕووی وولاخەکە لە چاویا هیچ بوو . هەوڵی دا بزانێ ئەو ڕووە هی کێیە ، بەڵام [illegible] ... ئەبوو سەددەها جار پێشی ئەکەوت ! بیری ئەوە کردەوە چۆن گەوجانە ئەم بەیانییە دوا پێنج دیناری بە خۆڕایی فڕێ دا ! [illegible] خەوی لێ بوو بە دۆزەخ . هەستا [illegible]

زوو خستی [illegible] ئەم بەیانییە زوو ئەکات ! بەڵام [illegible] دوو قوبچەی جادەکەی [illegible] لەو ژوورە بچوکەدا دووانی تری لەگەڵدا بوو ، یەکەمیان سوێندی ئەخوارد کە شاگردێتی ئەنەکەیچی یەك سەد قات لە وەزیفە باشترە ، دووەمیشیان حەزی بە [illegible] ... ماوەیەکە [illegible] خۆی جگەرە ئەکێشێ و [illegible] یەکە بکەرەوە . کە چووە ژوورێ ، مامۆستا [illegible] بەسەردان [illegible] لای تاقە پەنجەرەکەوە وەستابوو .

بە دووکەڵی جگەرە پەنجەرەکەی گیژو ووڕ کردبوو ، کۆنە هاوڕێ بوون ! بەخۆڕایی ناوێکی بۆ خۆی پەیدا کردبوو . ناوی [illegible] فەیلەسووفی لێنابوو . چونکە ڕووە [illegible] ساختەکەی ئەو وێنەیەی ئەدایە . لە [illegible] ڕاستگۆیی و دەڕاستی ئەم [illegible] بەڵام [illegible] ... [illegible] مرۆڤێن ، [illegible] بەڵام [illegible] جێی ! ووردی مامۆستا بەجۆرێك خۆی لە پەنجەرەکە گیر کردبوو [illegible] سڵاوی لێ بکات ووتی بەخۆڕایی ناوی فەیلەسووف ... بوورە فەیلەسووفت

لەخوت ئەپارە ، ئەختیکەك وەستاو سەیری خوورانو لەبەری ڕۆیشت : — بوورە ، خۆم بە ڕێک نەزانیبە ئەمەم [illegible] ئەوت . زەردەخەنەیەکی ئەخۆشی بێ مانا لێوەکانی کشانو ووتی :

— بەخێرهاتن هەروەها ئەبێت !

کونە لووتەکان و لێوەکانی گرژ کردوو بەسەر یەکا دابەستن . وێنەکەی ئەمەندە [illegible] بوو ، وێنەی زوورەکە بەجێ بهێڵێ ! خۆی گرت .

— خزم ! پرۆیسەرو فەیلەسووف ئەبێ لاواز بن . چونکە بە تاقەت نەکانی خواردنیان نییە ، ئەی تۆ شەوو ڕۆژ کاوێژ ئەکەیت !

بەهێواشی دووکەڵی جگەرەکەی کرد بە ڕوویدا ووتی :

— ئەم قسانە ئەیگەیانێتە هیچ !

ڕیخۆڵەکانی گرژ بوون ! هەستی بە دڵتێکەڵان کرد . بۆ جاری سێیەم ئەوەی بەخۆی ووتەوە ، کە زیرەکی ، پاکی ، هەموو ڕەوشتێکی بەرز پارە ناکات . ئازارێك لەناو سکییەوە بەرز بووەو گەیشتە ناو دەمی ! چاوەکانی داخست ، کە کردییەوە لەسەر وورگی مامۆستا وەستابوون ! بۆ پشتێنەکەی مامۆستا گەڕا . بەڵام بەدی نەکرد !

— چرچو لۆچی وورگت پشتێنەکەتی وون کردووە !

لێوەکانی ، جارێکی تر کشانەوە ، ئەمجارە دانەکانی دەرخست . ڕەش ، کرمئاوی ، بۆگەنی وورگو بەربێن لێ ئەستا ! چاوەکانی داخستەوەو لەبەر خۆیەوە ووتی : خوای گەورە . ئەم هەموو [illegible] ئەیکاتە خۆی ، هی [illegible] بووایە ، ئەوە لەسەر سەرم . بەڵام ...!

قسەکەی خۆی پچڕاند و [illegible] ووتی :

— هەموو پێنج دینار فەرموو بۆ تۆ بە مەرجێك

بڕوانە ل : ٧

گەنجینەی کەلەپوور .

غەمێ لە دڵی مـن پەراگەندە بوون و کەوتوونەوە ڕاوبێ ڕایە . ئەمن زەینێ خۆم دەدایە تیلەی کوێستانێ ئەوبەرەوبەری کاولە سۆمایە .

سەربان دێنایەوە دەرێ ، بنجی سوسنێ ، هەڵاڵێ ، بەیبوونێ ، سوورە گوڵێ ، سونبولێ ، گیابەندو خاوێ لەگەڵ قۆبەنی شەنگە بیزایە .

جوانترین تابلۆ لە مەقامی «گەلۆ» دا

ئەوە ناخۆشی یەك پەیدا بووە لە نێوانی گوڵی بەهارێ لەگەڵ خەت و خاڵی شیرین لەیلایە .

تێکرای ئەوان گوڵانم دەهاتنە کنێ دەیان گوت : شەرعێمان بکە ، بزانین کێهەمان(١) جوانترین شیرینترین لەسەر ئەوێ کاولە دنیایە .

بەڵام ئەگەر شەرعێمان بکۆڕی بە پردو بێناومان بی ڕۆژ بازاڕی قیامەتێ . ئەگەر خودا دەکا دیوانێ و تەرازوو دادەنرێ و خێرو شەڕ بەش دەکرێن لەسەر بەردی (صخرة الله)یە .

ئەمن دەمگوت : گولینە، ئەوە(٢) هەمووتان جوانن :

هەمووتان جوانن ، ناسکو شلکو لەبەر دڵانن ، بەڵام جەیفێکتان هەیە سێ سەد غەمی ئەوێ کاولە دنیایە .

سبەینان گەشن ، ئێواران لاڵ و پاڵن ، نیوەڕۆیان ئەگەر لەبەر بارانەی بەهارێ نەبێ پشوێك - با - لێتان دەدا، بەردەدەنەوە سەری خەجالەتێ و تێکڕا دەچنەوە .

ناسکن ، شلکو شیرینن ، بەڵام شەرعێ ئەنگۆ بەمن ناکرێ ، ئەوە هەڕوونەوە(٣) خزمەتی پشووی شیبایە ، ئەو گەلێك کۆنینەیە ، گەڕیدەیەو تازە هاتۆتەوە لە کوێستانەکەی باسەبایە .

بە شەو دەگەڕێ لە ئەویان ، بە ڕۆژ دەگەڕێ لە ڕۆژ دەگەڕێ لە بلندان ساڵێ بەزی دواردەی مانگێ هەر لەگەڵ گوڵان دەکاتەوە سازو سەودایە . سەرباکی ئەوان گوڵان دەچوونەوە خزمەت شیبایە، دەیان گوت : شەرعیمان بکە ، بەڵام شەرعێمان مەگۆڕە توو کابەتوڵڵایە . شیبا دەڵێ : گولینە ، ئەوە بادی فەنایە .

گولینە ، نابێ گلەیی یان بکەن ، هێندەی جوانن ئەگەر سەد هێندەی دیکەش جوان بن ، بە قەولی هەرزەکاران، بە مەزەبی جحێلان ، بە شەرعێ مەلایان ، بە فتوای قازیان نابنەوە بەوێ خاڵەی ئەگەر خواوەندی میری مەزن بە دەسەڵاتی خۆی دەی ئەخشاندەوە لەسەر کوڵمەی شیرین لەیلایە .... دەوەرە سەرگەردانم گەلۆ ...

ئەوە خزمینە ، سەرێ من دێشی دڵێ من ناسەکنێ ، چەندی لە دەردە چەندی لە برینە برینە ؟!

زینەتی لە دنیایەم چن ... ؟! چنارن ، پەلکن، لاولاون ، شەتڵە بینە !

ئەدی باڵداری نێو ئاوانم چن ... ؟! شەمقاین ، کەلکن ، شالوورن ، مراوی سەر سەوزو ، [illegible] وەنەوشەیی و خاسە سینە !

خشڵی ئەوێ کەڵەگەتێ چی یە ... ؟! گوارەیە ، کرمەکە ، تۆقە ، تەلەسمە ، دەرزی یە ، قۆیتاسیکە سەر بەکر [illegible] !

هیچیان ناگەنە خاڵێکی ڕەشی عاقرەوی نێوانی هەردوو زەرد مەمکان . کە دەڵێی بەخنە وەستا موحەممەدی کۆیە سەروبن گرتۆتەوە [illegible] .

هەر کەسێکی سەر بەو خاڵەی بێنێ لە بۆ دنیایەی دەبێ بە سەفەتێکی چاك و بۆ قیامەتێش پێی قایم دەبێتەوە دینە ... گەلۆ ...

× ● ×

ئەمن حەیفێك و سەد موحابن دەمکوژێ بۆ ئەوێ زەرد ئەسمەرێ ، ئەگەر لە دەوروبەری [illegible] شەویدا بە فەدی باریك و شلك و بە دەستی پڕ لە بازن و بە قامکی [illegible] ئەنگوستیلە هەڵدەستێتەوە سەر لانکێ کۆرپەی ، بە دەنگێکی بلند و بە زمانێکی ڕەوان لە بۆی دەکاتەوە لایە لایە ، دەڵێ : ڕۆڵە بۆ ئانووی ؟ دەك یاخوا بەبێ بابێت، گەورەکەم [illegible] خالی ئەو مەحەممەدی ئەگەر سەرداره دینە .... ئەمن سەرگەردانم گەلۆ ...

ئەمن بێت هەڵ دەڵێم بەوێ بەژنێ باریکی ، کێل گەردنێ ، قوڵ بە بازنی ، ناو قەد بەدراوی بەرگێڵە بە خاڵێ ، هەنیە بلندێ چاو بەلەکی ، ئەڵەگەنێ .

بەژنی بە من بمێنێ بەداری خاسە ڕەنگ ، ئەگەر بەکە یەکە ، کورە کورەی بەبەیان(٤) دەی کونن لەبەر خێوەتێ .

سنگی بە من بمێنێ بە بەفری برایم گەڵاڵی ئەگەر لە پاش سێ مانگەی بەهاری خۆی حەشار دەدا لە [illegible] حەوشان ، لە ئواڵە ئوالان ، لە جابەجابان ، لە کوێستانەکەی پیرە گومرەتێ ، ووردە خاڵی بە من بمێنێ [illegible] وەنەوشەی سازا ، ئەگەر [illegible] سەری بەیانی سەری خۆیان دەهێنایەوە [illegible] لە دەم ڕووباران [illegible] دامێنێ ڕنووی [illegible] ئەگەر بە گووڵی ئەمالی ، بە برینەکەی بارانی [illegible] دەدانەوە سەری خەجالەتێ .

قامکی بە من بمێنێ بەمیلادی ئەلانیان ئەگەر مەلا عەبدوڵڵای کۆیە [illegible] دەکێشێ بوختەو ئەلەسەو خەبێ .

گەردنی بە من بمێنێ بە خاسەکەی بەهاری ، ئەگەر دێتەوە لە گەرمێنێ و خۆی هەڵ دەدا لە بۆ تیلەی کوێستانێ و هەڵدەنیشێ لەسەر گوێبە بەردێ و دەرێژێ خاڵ و خەتێ ،

لێوی بە من بمێنن بە بەخفووری فەرەنگی ، ددانی بە مرواری ، کەپووی(٥) بە فندقی ، چاوی بە گەلاوێژەی بەیانی ، زولفی بە بەنێفی ڕۆمێ ، ئەگەر دەچەقان لە قشڵەخانەی دەوڵەتێ . دەورە دوو ماچانم دەیە لە گەردنێ زەردو خاڵی ڕوومەتێ ، ئەمە(٦) دەکەین گەمەی ، ئەبێ ، لەگەڵ سوحبەتێ ، خودا بەخشندەیە لە بۆ ڕۆژەکەی ئاخیرەتێ . . . گەلۆ ئەمن سەرگەردانم ..

فەرهەنگ :

١ - کێهەمان : کامەمان
٢ - ئەوە : ئێوە ، ئەنگۆ
٣ - هەڕوونەوە بڕۆنەوە
٤ - بەبەیان : بابانیان
٥ - کەپوو : لووت
٦ - ئەمە : ئێمە

سەرچاوەکان :

● هەندێك شریتی تۆمار کراوی بەیت بێژو مەقام بێژان .

کۆکردنەوەو ڕێکخستنەوەی
زیاد محەممەد ئەمین

Institut Kurde de Paris

زانیاری پەروەردەو منداڵ

دایك و پەروەردەکردنی منداڵ

نووسینی
عبدالستار طاهر شریف

منداڵی گۆرپە پێشـــس ئەوەی لە دایك‌بێ ، پێشـــس ئەوەی بێتە جیهانەوە ، بەڵکو هێشتان لە منـــداڵدانـــی دایکی‌تی‌و لە چەند حەفتەی سەرەتای دروست‌بوونی‌دا، دایکی هەست بە بوونی ئەکا لە منداڵدانیدا .. لە وانەیە خوێنەری بەرێز پرسیارمـــان لێ بکاو بلێ : (چۆن دایك هەست بە بوونی منداڵەکەی ئەکا لە حەفتـــەی دووەم‌و سێ‌یەمـــداو هێشـــتان منداڵەکە نەبۆتە گۆشتپارەی تەواو) لە وەڵامدا دەڵێین :

دایـك دوای ئـــەوەی منداڵەکەی لە منداڵدانیـــدا دەخولقێ سەر گوێ مەمکـــی رەنگی ئـــەگـــۆڕێ‌و ووردە ووردەش نەپەلێ ، ئـــەم دیاردەیە دایك وەك هەنگاوی یەکەم هەست بە دروســـت‌بوونی منداڵەکەی دەکا لـــە منداڵدانیدا ، لە کاتـــی پەیدابوونی ئەم نیشانانـــە لە سەر گۆی مەمکی دایـــك منداڵـــەکە لە قۆناغـــی دروست‌بوونـــدایـــە وەك هێلکەیێکی تەواو .

لە ناو کوردەواریدا بەڵکو لە زۆربەی کۆمەڵگاکانـــی جیهاندا ، دایك هەر کـــە هەستی کرد زگی هەیـــە دەست دەکا بە ئامادەکردنـــی پێویستیەکانی منداڵەکەی بۆ کاتی لە دایك‌بوونی ، بـــە نموونـــە لە کـــوردەواری خۆماندا « قۆچکـــی »(١) بۆ ئەدووری‌و « دەسرازەی » بۆ ئامادە دەکاو کەل‌پەلـــی رەنگاو رەنگی بۆ ئەدووری ، بەلای دایکەکەوە هەرچەنـــدە حەز دەکا منداڵەکەی کـــوڕ بێ ، بەڵام کەل‌پەلی منـــداڵ دوای لە دایك‌بوونی جیاوازی نیە چ بۆ کوڕ بێ یان بۆ کچ.

کەواتە دایك خۆی خەریك دەکا بە ئامادەکـــردنـــی پێویستیەکانی منداڵەکەی پێش ئەوەی لە دایـــك‌بێ ، هەروەهـــا خەریکـــی پەروەردەکردنی دەبـــێ هێشتان منداڵەکەی لـــە منداڵدانیدایە وەك پارێزکردن لەو خواردەمەنیانەی زیانیان بۆ منداڵەکەی دەبێ ، یـــان نەکێشانی جگەرە لە مـــاوەی زگ‌پڕیدا ئەگەر دایکەکـــە جگەرەکێش بێ ، وەیـــان قەدەغەکردنـــی مـــەی خواردنەوەیان

بایەخ‌دان بە منداڵ لـــە منداڵ‌دانی دایکی پێشـــس لەدایك‌بوونی لە کۆمەڵێکەوە بۆ کۆمەڵێکی تر دەگۆڕێ ، بەڵام ئاشکرایە منداڵ لـــە کۆمەڵە پێشکەوتووەکانـــدا زیاتر بایەخی پێ ئـــەدرێ‌و پێش لە دایك‌بوونی دەیـــان جار دایکەکە هاموشـــۆی پزیشکی خێزانەکەیان دەکاو موعایەنەی خۆی ئـــەکاو چاوەدێری نشی‌ونماکردنـــی منداڵەکەی دەکا ، کـــە هێشتان لە منداڵدانی دایە، بەڵام کۆمەڵگای کوردەواری ئێمە لە بەر دواکەوتوویـــی هێشتان نەگەیشتۆتە ئـــەم پلەیە .. هەر چەندە ووتمان هەندێ دایك تا ڕادەیێـــك بایەخ بە منداڵەکەی ئـــەدا پێش لە دایك‌بوونی .

دەربارەی پەروەردەکردنی منداڵ لە لایەن کۆمەڵـــگا سەرەتاییـــەکانـــەوە « مارگریت‌مید » دەڵێ : « لـــە کۆمەڵگای ئارابشی‌ی شاخاوی دایـــك هەر کە هەستی‌کرد بـــەوەی زگی هەیە ئیتر بۆ پارێزگاری منداڵەکەی نابێ لـــەگـــەڵ مێردەکەی بخەوێ،هەروەها هەوڵ ئەدا خواردنی باشـــس بخوا لە بەر منداڵەکـــەی لە گەڵ نەخواردنی هەنـــدێ خواردن کە بە باوەڕی ئەوان خەراپە بۆ منداڵەکـــە ... وەئەگەر بیەوێ منداڵەکـــەی کوڕ بێ ئەوا ئافرەتەکـــان ئاموژگاری دەکەن هیـــچ شتێك نەکاتە دوو کەرتەوە، لە بەر ئـــەوەی ئـــەو کەرت‌کردنە کچی بۆ دێنێ.»

ئەمە چەند سرنجێکـــی کورت‌بـــوو دەربـــارەی پەروەردەکردنی منداڵ پێشـــس لە دایك‌بوونی .

بەلەمێکی نموونەیی بـــۆ کوژاندنەوەی ئاگر ...

ئەم بەلەمە تاقی‌کردنەوەی دووایی تـــەواو بـــوو تاقی‌کردنەوەکەش بریتی بوو لە پانکردنەوەی بەلەمەکـــەو ئاگر تێبەربوونی لە هەموو لایەکی‌یـــەوە بۆ مـــاوەی ٥ دەقیقـــە ٤٠٠٠ لیتـــر کیروسینی هەڵکرد . ئەوە بوو بەلەمەکە لە بانەوە کـــە لە شووشە دروست کرابوو تووشی ئاگر ؟

بوونێکی کەم بوو ....

بەلەمەکە ئامێرێکی تێدایە ئاورشێن دەکات ئەمەش بـــۆ کەم‌کردنەوەی پلەی گەرما . لە کاتی تاقی‌کردنەوەکـــەدا پلەی گەرمای ئاسایـــی ٢٧ بـــوو بەڵام لـــە دەرەوەی بەلەمەکە گەیشتبـــووە ١٠٠٠ پلە .

ئەم بەلەمە بەتایبـــەت دروست کـــراوە بـــۆ گواستنەوەی نـــەوت‌و چەشنەکانی نەوت‌و غاز .

هەواڵی زانست

ئوتومبێلی تایبەت بـــۆ پەککەوتەکان

لەو وێنەیەدا کچێکـــی پەککەوتە دیارەو ســـواری ئوتومبیلەکەی بووە ئـــەم ئوتومبیلە یەکەم شتە کـــە بۆ ئەو کەسانە دروســـت کراوە بە بێ ئەوەی لـــە دابەزین‌و سواربوونـــدا کورسی‌یەکە بەجێ بهێلێ . لە دەرگای لای شۆفێـــرەوە سەکۆیەك هـــەیە بـــۆ سەرکەوتنی پێچکـــەی کورسی‌یەکە دوای ئـــەوەی کە سوار بوو دەرگا دائەخاو ئەو جۆرە دەستگرانە بـــەکار ئەهێنێ کە دروست کـــراوە بۆ جێ‌گیر بوون .

دوو ئاسنی سەرەکـــی تێدایـــە بۆ خێـــرایـــی‌و هێواشی‌و پێچ کردنەوە .

ئەم ئوتومبێلە دوو کەس لە دوواوە ئەگـــرێ‌و بـــە خێرایی ١١٠م لە سەعاتێکدا ئەڕوا .

ژووری شۆردنەوەی وێنەی فۆتۆگرافی ـ!!

ژووری شۆردنەوەی فلیم دەبێ تاریك‌و شوێنەکەی یان لەلاوە بێت یان لەسەر خان‌و هەمشە ساردیش بێت .

پانتایی‌و درێژی ژووری شۆردنەوەی فلیم نابێ لـــە ٢م کەمتر بێت‌و بەرزایـــی‌یەکەشی ٣م ... هەروەها ژوورەکـــە

پێویستە ئەم شتانەی تیـــا بێت :

١ – مێزێکـــی لـــە تەختە دروست‌کراو .

٢ – ئامێری شۆردنەوەی وێنەکان (اللارجر) ئـــەم ئامێرە لـــە بازاردا زۆرەو نرخەکەشی هەرزانە .

٣ – ئامێری ووشـــك‌کردنەوەی وێنە (کلیـــز) .

٤ – قاپی بلاستیکـــی .

٥ – سێ گلۆپی یەکێکیان فلورســـن (شـــیری) ، یەکێکیـــان گلۆپـــی ٦٠ی ئەویتریش گڵۆپێکی ســـوور (نور الامان) .

٦ – تەنکی‌یەکی بچـــوك بۆ ئاو .

٧ – چەند شووشەیەکـــی قەوارە مام‌ناوەندی رەنـــگ سوور .

٨ – پانکـــەیـــەکـــی بن‌میچ .

٩ – دۆلابێکی بچووك بۆ پاراستنی کاغەزی حەساس‌و ئەبێ دوور بێت لە رۆشنایی‌و شتی ترەوە .

زەرەبینی ئەلکترونی

ئەم زەرەبینە کـــە ماوەی سێ دەقیقە ئیش ئەکات نـــە ئاو نە پالە بەستۆی هەواو نەنیتروجین‌و نە تەیاری کارە باشی ئەوێ .

ئەوەی ســـەیرە لـــەم زەرەبینەدا ئەوەیە کە هێندە بە هێزە تاڵە موویەك بـــە ٦٠ پێ دەخوێنێتەوە .... ڕێژەی گەورەکردنی لـــە ٢٥ تا ٢٠٠ جارە . ئـــەو شاشنەیەش کە وێنەی ئـــەم زەرەبینە پیشـــان دەدات ٩ (بوصە)یە یانی (٢٢٩ملم).

پێوەدان‌و گەســـتنی مێرووەکان

((ئاراس عەزیز عەبدوڵڵا))
لە ئینگلیزی‌یەوە وەرگێڕاوە

خۆ پاراستن لە مێـــرووە باڵدارەکان‌و جۆرەکانی تـــر ... ئەوانەی کە ئارەزووی هێرش بردنە سەر پێستی‌ـ مرۆڤ دەکەن دەتوانرێ بـــە دەست بهێزێ – ئەویشـــس بە بـــەکارهێنانـــی دوور خەرەوەیەك وەك دایمە ئیل فثالەیت کە لە ناو کرێمێك‌دا هەبێ . هەروەها ئـــەم مادەیە دەتوانـــرێ لـــە شوێنە داپۆشراوەکانـــی لەش‌دا دژی کێچ‌و بەق بەکار بهێـــزێ تـــۆزی (دی.دی.تی)ش دەشێ بـــە ناوەوەی جل‌و بـــەرگ‌دا – بکرێ بۆ هەمان مەبەست .

گەستنـــی بەقـــی – هارڤێست‌و مۆرانە دەتوانرێ بە هەمان ڕێگەی ســـەرەوە چارەسەر بکرێ ئەگەر لـــە سەرەتاوە هـــەســـت بەسەرهەڵدانی بەقەکەیـــان مۆرانەکە بکرێ .

ئەو کەسانەشـــن کـــە دەچنە میوانی‌ی بـــۆ ئـــەو ماڵانەی کە بەق‌و – کێچیان هەیە .. بەکارهێنانـــی دایمەئیل فثالەیت‌و تـــۆزی دی.دی.تی باشترین ڕێگەی خۆپاراستنە .

بەقی ناو جێگا

لە ئەنجامی بەکارهێنانـــی جل‌وبەرگ‌و کەل‌وپەلی تووش بووی ماڵانەوە پەیدا دەبێ .

بۆ چارەسەرکردنـــی لە کاتی کەمی‌و سووکـــی تووش بوونیدا :

بەکارهێنانی دی.دی.تی بە ڕێژەی لە ســـەدا پێنج لە ناو کیرۆسین‌دا ، یـــان بەکارهێنانی (پایریثروم).

بەکارهێنانی گیـــراوەی کلۆرایدی جیـــوە بەرێژەی ٥٠٠ : ١ دەتوانێ هێلکەکانی لە ناو بەرێ .

بۆ چارەسەرکردنی لـــە کاتی تووش‌بوونی تەواوەتیدا: پاکردنەوە بە سۆلفـــەر (گوگرد) ڕێگەیەکـــی کاریگەرە .. هێلکەکان لـــە نـــاو دەبات‌و کانزاکانیشـــس رەنگ تاریك دەکات ، بەڵام‌ـ قوماش خراپ دەکات .

بە کارهێنانی (ترشـــی هایـــدرۆسیانیـــك)یش ئاگاداری‌یەکـــی – زۆری دەوێ لە مەترسی ژەهراوی بوون .

چارەســـەرکردنـــی گەستنەکەشی : بەکارهێنانی کالامین لۆشن کە سەدا یەك فینول تێدا بێ باشترین ڕێگەیە .

کێچ –

مرۆڤ دەشێ بە هـــۆی جۆرەها کێچی مـــرۆڤ‌و پشیلەو سەگەوەبگەسترێ . تووش‌بوون بە هۆی چوونە

بروانە ل : ٧

نموونەی راستەقینە دەربارەی پەرەسەندنی ژمارەی دانیشتوانی سەرزەمین

ئەمرۆ جیهان لە گێژاوی کێشەیەکی پڕ لە مەترسی‌دا پەلە قاژەیەتـــی . ئـــەو کێشانـــە زۆرن‌و پڕ لـــە مەترسین . پێش ئـــەوەی کار لە کار بترازێت پێویستە ئەو کێشانە یە کالا بکرێنەوەو چارە سەریان بە خێرایـــی بۆ بدۆزرێتەوە . کێشـــەی پەرەسەندنی دانیشتوانـــی سەرزەمین کە کێشەیەکـــی کـــۆن‌و نوێیـــە ،

لە پێش هەموو کێشەکانی ترەوە ئەوەستێت ، بگـــرە لە هەموو کێشەکانی تر دیار ترو پڕ لە مەترسی تـــرە ، چونکە لە ناو جەرگەی ئـــەم کێشەیەدا بەسەر هاتـــی زۆران با زیی لەسەر ژیان‌و مانەوە بەرچاو ئەکەویت. ئەم پەرەسەندنی دانیشتوانـــی جیهانە گەلێك کێشـــەی تری لاوەکی بە دوای خۆیدا ئەهێنێ ، وەکو برســـێتی‌و هەژاریی‌و بێ‌کاریـــی‌و نەخۆشی‌و نەخوێندەواریی‌و نەخۆشی کۆمەڵایەتی بێ‌چارە لە ئاست ئـــەم وێنـــە راستی‌یەدا ، بێ وەســـتان لەم لاو لەو لا کۆنگـــرەی جیهانی ئەبەسترێت‌و وتارو لێکۆڵینەوە لەم کتێب‌و لـــەو کتێب ، لە بلاوکراوەکانـــی دەزگا جیهانی‌یەکاندا بـــلاو ئەکرێنەوە . ئەمانەشـــس هەموویان زەنگی مەترســـی‌و هۆشیارکرنەوە لێ ئـــەدەن پێش ئەوەی روو بـــە رووی کارەساتەکە بـــوەســـتین . ئەوی راستی بێت ئەمـــرۆ مرۆڤایەتی بە هۆی تیژبوونی کێشەی دیمۆگرافی بەتایبەتی لە دەوڵەتەکانی جیهانـــی سێهەمدا روو بـــەڕووی برسێتی‌و کەمی خواردەمەنی راوەستاوە . یەکێـــك لـــە راپۆرتەکانی رێکخـــراوی نەتەوە یەکگرتووەکان باسی ئەوە ئەکات ، کە لەگـــەڵ ئـــەوەشـــدا ، لـــە سالەکانی شەستەوە هـــەوڵ دراوە رادەی منال لـــە دایك‌بوون کەم بێتەوە کەچی لە کۆتایی ئەم سەدەیـــەدا ژمارەی دانیشتوانی جیهـــان یەك ملیارو هەشت ســـەد ملیۆن زیاد ئەکات (ئێستە چوار ملیارە) .

راپۆرتەکە لە ســـەری ئەڕوات‌و ئەنووسێت : لـــە کۆتایی ئەم سەدەیەدا ژمارەی دانیشتوانی چین لە ملیارێك تێ‌ئەپەرێت‌و هندستانیش وەکو ئەو مـــەکسیـــك‌و پاکستان‌و بەنگلادیشیشـــس ئەچنە ریزی ئەو پانـــزە دەوڵـــەتـــەی ژمـــارەی دانیشتوانیان لە سەد ملیۆن تێ‌ئەپەڕێ . ژمارەی ئـــەو دەوڵەتانەشـــس ژمـــارەی دانیشتوانیان لە پەنجا ملیۆن تێ‌ئەپەڕێ ئەوە لـــە پانـــزە دەوڵەتەوە ئەبێتە بیســـت‌و حەوت دەوڵەت . راپۆرتـــە کە داوا لە دەوڵەتەکان ئەکات ئازایانە روو بەرووی ئـــەم کێشەیە بووەستن‌و رادەیەکی بۆ دابنێن .

بەم بۆنەیەوە ئەو راستی‌یە ئەخەینە بەرچاو کە لـــە رۆژانی ئیمپریاتـــۆریەتـــی رۆمانی‌دا ژمارەی دانیشتوانی جیهان شەست ملیۆن بوو ، لە ساڵی (١٨٢٠)دا ئـــەو ژمارەیە گەیشتـــە ٥٠٠ .. ملیۆن‌و لە ساڵی (١٨٢٠)دا گەیشتە یەك ملیارو لـــە

بروانە ل : ٧

نەخۆشی رۆماتیـــزم

هەر ئەوەنی‌یە بداتە جومگەکان بەڵکو زۆر شوێنی لەشـــس تووشی ئەم نەخۆشی‌یە ئەبن. زۆر جـــار روو ئـــەدات نەخۆشەکە وا ئەزانێت لـــە ناوەوە ئەندامێکی گرنگـــی تووشی نەخۆشی‌یەکـــی کوشندە بووە وەکو دڵـــی یان گورچیلەکانی ، ترسـ دای ئەگرێت‌و خێرا رائەکاتە لای پزیشـــك . دووای پشکنینێکـــی زۆر دەر ئەکەوێت کە ئەو ئەندامەی لە ژێر شوێنـــی ئـــەو شوێنی ئەو ئازارەدایـــە ساغەو هیچی نی‌یە . ئەوسا پزیشك دەرمانـــی بـــۆ ئەنووسێت . بەڵام ئازارەکە لەوانەیە بە تەواوەتی بڕوات‌و لەوانەشە تەواو نـــەڕوات ، بەڵام پاش ماوەیەك دیسانەوە دێتەوە ، نەخۆشەکـــە ناچار ئەچێتە لای پزیشکێکی تر ، ئەویش دەرمانی بـــۆ ئەنووسێت بەڵام پاشـــس ماوەیەك بۆی دەرئەکەوێت کە دەرمانی دووەم لە یەکەم

باشتر نی‌یە . ئەوســـا جیهانی لەبەر چاو تاریـــك ئەبێت ، چونکە ئەو پزیشکەی نەدۆزیوەتەوە کە بە یـــەك جاری چاکی بکاتەوە ! زۆر نابات لەم‌و لەو ئەبیستێت کە فلان پزیشك دەستێکـــی باڵای لە چاك‌کردنەوەی ئەم جۆرە نەخۆشیانەدا هەیە .

بێ‌وەستان ئەچێتە لای ، پسپۆڕی دووربین‌و زۆر – زانیش پاش ماوەیەك درێژی چارەکردن ئەگاتە هـــەمان ئەنجامی دوو پزیشکەکـــەی پێشـــوو ، ئەوســـا نەخۆشەکە ئەکەوێتـــە جنێودان بە پزیشکـــەکان‌و تاوان‌کردنیان بەوەی بوونەتە بازرگان‌و لە پارە پەیـــدا کردن بەولاوە خەمی تریـــان نی‌یەو زانستی پزیشکێتـــی تەنیا لـــە عـــەملیاتـــا سەرکەوتووەو لە هی ناوەوەدا دەستی کورتە . بێ ئـــەوەی ئەوە ئەوە بزانێ کـــە پزیشکێتی ناوەوە پێشکەوتنی باشی بەخۆیەوە دیوەو بـــە هۆی ئەمەشەوە پزیشکێتـــی دەرەوە ئەو پێشکەوتنـــەی دیـــوە بـــەڵام ئەمـــە ناگەیەنێ کە پزیشکێتـــی ناوەوە لە هەموو مەیانەکانیا وەکو یەك سەرکـــەوتـــووە لەوانەیە رۆژێـــك لە رۆژان چارەسەری شێر پەنجـــە بکات . پێشـــس ئـــەوەی دەرمانێك بۆ هەڵامـــەت بدۆزێتەوە . کەواتە راستی ئەبێ چی بێت ؟ راســـتی ئەوەیە رۆماتیزم هەتا ئەمرۆ نەخۆشی‌یەکی هۆ نەناسراوەو چارەکردنیشی دیســـانەوە نەناسراوە .

رەنگە ئەم خەڵکە کە ئـــەم هەموو دەرمان‌و پزیشـــك‌و خەستە خانانە لە چـــوار قوورنەی جیهاندا ئەبینـــێ بڕوا بەمە نەکات . بـــەڵام راستی‌یەکەی ئەوەیە کـــە ووتمان . هەمـــوو زاناو پزیشکە گەورەکانی جیهـــان لەسەر ئەو رایەن کـــە رۆماتیزم بە یەکجاری‌و هەتا سەر چار ناکرێت . جـــا ئیستە بە کورتی لـــەم نەخۆشی‌یە ئەدوێیـــن :

رۆماتیزم یەك جـــۆر نی‌یەو تێستاش هەمـــوو جۆرەکانی بە تەواوەتی لـــە یەك جیا نەکراونەتەوە .

نەخۆشی رۆماتیزم وەکو شەپۆل دێت ، واتە بـــەرز ئەبێتەوەو دووایش نـــزم ئەبێتـــەوەو نامێنـــێ . کە دێت لەوانەیە هەفتـــەو مانگ‌و بگرە ساڵان بەردەوام بێت ماوەیەك ئەوەستێـــت‌و نەخۆشەکە ئەگاتە ئـــەو رادەیەی وا ئەزانێ تـــەواو چاك بووەتـــەوە . ئـــەو دەرمانانەی زوو کار دەکەن‌و ئەنجام ئەدەن مەترســـی‌یان تێدایە بۆ چەند کەسێك ، بەتایبەتی ئەگەر زۆر دووبارە کردنەوەی بەکار بهێنرێت ، بەتایبەتی رۆماتیزم خـــۆی دووبارە دەبێتەوە .

Institut Kurde de Paris

بەڕێز وەزیری نەوت لە گفتوگۆیەکی گرنگ و بەربڵاودا بە ڕۆژنامەی «الثورة»ی ئەڵێ:

بەدرێژاییی دوو سەعات بەڕێز تایە عبدالکـریم ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش‌و وەزیری نەوت قسەی بۆ برادەران نووسەرانی بەشی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەی (الثورة) کرد سەبارەت بە هۆنادیارەکانی بوونی ئێستای نەوتێکی زیادەی زۆر لـە بازاڕی نەوتی جیهانداو ، خـۆ سوور گرتنی تاقە یەك دەوڵەت لەسـەر گوێ‌نەدان بـەهاودەنگیی هەموو ئەندامانی لـەناو ڕێکخراوەی ئۆپێکدا ، کـە ئـەو هەڵوێستەیش مەترسیی ئەوەی لێ ئەکرێ قـەوارەی نرخی نـەوت تێك‌بشکێنێ‌و ڕێکخراوەی ئۆپێـك لاواز بکاو زیان بـە بـەرژەوەندی دەوڵەتە ئەندامـەکانی‌و ، هەروەها بە بەرژەوەندی نەتەوەی عەرەب‌و وڵاتانی جیهـانی سێهەم‌و وڵاتانی کۆمەڵەی بێ‌لایەن بگەیەنێ‌و خەباتی نەتەوەیی‌و خەباتی نێودەوڵەتانمان لاوازو زەدە بکات .

بارەکە زۆر پڕ مەترسییەو
ئۆپێك کەوتووەتە سەر دووڕیانێك

ئەمەش تەواوی ئەو گفتوگۆیەی لەنێوان بـەڕێز وەزیری نەوت‌و ئەو برادەرانەدا کرا : ڕۆژنامەی (الثورة) :

جەنابی وەزیر ! ئێوە ئەنجـامی کۆبوونەوەکانی کۆنگرەکەی ئەم دواییەی وەزیرانی نەوتی ئۆپێك چۆن هەڵئەسەنگێنن ؟ دەوڵەتە ئەندامەکانی ئۆپێك چی ئەکەن بۆ پاراستنی یەکێتیی ڕێکخراوەکە ؟ ئەگەر هەندێ لـە دەوڵەتە ئەندامەکانی ئۆپێك هەر سوور بن لەسـەر ڕاگرتنی نەوتی زیادە لە بازاڕا ، چۆن چاری ئەم تەنگو چەڵەمەیە ئەگرێ ؟ دواڕۆژی ئۆپێك ، بـە بیرو ڕای ئێوە ، چۆن ئەبێ ؟ ئەو گفتانەی وڵاتانی ئۆپێك پێکڕاو یەکە یەکە داویانە ، بۆ یارمەتی‌دانی بە پارە بۆ دەوڵەتە تازە پێگەیشتووەکان ، چیی بەسەر دێ ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

هیچ گومان لەوەدا نی‌یـە کـە کۆنگرەکەی ئـەم دوایی‌یەی ئۆپێك بەتەواوی نەیتوانی هیچ بکا بە هیچ ، چونکە نەیتوانی لەبارەی نرخ‌و نەهێشتنی نەوتی زیادەوە لە بازاڕی جیهانیی نەوتەتدا بگاتە ڕێککەوتنێك ..

ڕاستەکەی ئۆپێك ئێستا بەسەر دووڕیانێکەوەیە ، ئـەوەتە تەوژمێکی زۆر خراوەتە سـەر نێجێریاو ، ڕێك‌نەکەوتنیش لەگەڵ نێجێریا بیانووی ئەوەی ئەداتێ پەنا بەرێتە بەر هەر هۆیەك کە بەرهەمی جیسابی نرخی نەوت‌و دەوڵەتەکانی‌تر ئەبێ کە ئەوانیش ئەگەر تووشی زیان ببن چاو لەو ئەکەن .. ئێستا پتر لە شێوەیەك‌و پتر لە ڕێگەیەك لەناوایە بۆ نەوت‌فرۆشتن .. ئەوەتە لەلایەکەوە شێوەی گۆڕینەوە هەیە کە ئێران لەسەری ئەڕواو ، ئەم شێوەیە نرخی تێدا ئاشکراو دیار نی‌یەو ، ئەوەش کارێکی خراپ ئەکاتە سەر قەوارەی نرخ‌و بە ڕێگـای کەم‌کردنەوەیدا ئـەبا .. **ئاشکراشە ئـەبێ وادابنێین گەورەترین دەسکەوتێك کە ئۆپێك بە خەباتی خۆی هێناویەتەدی ، هەڵپەروو‌کاندنی سیاسەتی لەمەڕ نرخە لـە چنگی کومپانی‌یەکان ، واتـە سەرئەنجام هەڵوەشاندنەوەی نرخی جاردراوو پشت پێ بەستنی نرخی ڕەسمی‌یە وەك بناغەیەك لـە ڕێکەوتنی نێوان فرۆشیارو کڕیاردا . لەناوبردنی ئەم دەسکەوتە بـە هەنگاوێکی گـەورە دائەنرێ بـە ڕێگای تێك‌شکاندنی ئۆپێکدا .**

ئێستا ئەوەی کە ئەمانەوێ ، دەس‌پێشخەری‌یەکە لە نەوت بەرهەم هێنە گەورەکان‌و لە تاقە یەك دەوڵەتەوە لەناو ئۆپێکدا بەتایبەتی ، چونکە ئەو تاقە یەك دەوڵەتە بەرهەم‌هێنێکی گـەورەیەو کارئەکاتە بازاڕو ، هێزی هێنانە بەرهەم‌و ئیحتیاتی لەوانەیە ئەتوانێ زیان بـە ڕێکخراوەی ئۆپێك بگـەیەنێ یا لێك‌ئاڵانێکی بەتین‌تری تێدا بهێنێتەدی ، لەبەرئەوە کە وزەی هێنانە بەرهەمی

تاقە یەك دەوڵەت ٢٠ ملیار دۆلاری دا بە مۆنۆپۆلەکانی نەوت و، قایل نەبوو تاقە یەك دۆلاری بدا بە وڵاتەکانی جیهانی سێهەم.

ئـەم تاقـە دەوڵەتە نزیکەی ٥٠٪ی وزەی هـەموو ئەوانی‌ترە . ئەم تاقە دەوڵەتە لەکاتێکدا کە پێویستی بە زیادە نی‌یە ، واتە پێویستی بەم هەموو دەرامەتە زۆرو قەبەیە نی‌یە ، زیان بەوانی‌تر ئەگەیەنێ کە پێویستیان بە دەرامەتی زۆرترە .. بۆیە ئەبوو ئـەم دەوڵەتە ، ئەگەر مەبەستی بوایـە لەسـەر دواڕۆژو یـەکێتیی ڕێکخراوەی ئۆپێك‌و لەسەر هاوکاریی عەرەب‌و جیهان سوور بێ ، جڵەوی دەس‌پێشخەری بگرێتە ، چونکـە ئۆپێك‌و پێشەنگی خـەباتە بۆ هێنانەدیی سیستێمێکی ئابووریی جیهانیی نوێ‌و .. لەمەوە پێویستە لەسـەر ئـەم دەوڵەتە دەس‌پێشخەری بکا بۆ لەئەستۆ گرتنی بەرپرسیی مێژوویی خۆی لە هێنانەدیی هـاوکاری‌و پتەوکردنی یەکێتیی ڕێکخراوەی ئۆپێکدا ، ئەوەش بـە پەسەندکردنی ڕای زوربەو بە چاوگیرانەوە بە وزەی بەرزی هێنانە بەرهەمی خۆیدا لە ڕێگای کەم‌کردنەوەیەوە ، لای کـەمێ بۆ ئەندازەکەی جارانی پێش دەس‌درێژی کردنەکەی فارس بۆسەر نەتەوەی عەرەب .. بە بێ‌ئەمە دواڕۆژی ڕێکخراوەی ئۆپێك ئـەدرێ بەدەم باوەو .. کەسیش وەك ئەم تاقە دەوڵەتەی ناو ئۆپێك ، بەرپرسیی زەدەبوونی ئەم ڕێکخراوەیەی ناکەوێتە ئەستۆ .

لە سەرێکی‌کەشەوە ، بەرهەمی ئەم دەوڵەتە ، بەم وزە بەرزەیەی کە هەیەتی ، بە مەبەستی تەوژم خستنە سـەر قەوارەی نرخ‌و ناچارکردنی دەوڵەتـەکانی‌تری ئۆپێکە کە مل بۆ ڕای لای کـەم کەچکەن کـە داوای کەم‌کردنەوەی نرخ‌و ڕاگرتنی ئەکات لـە ڕادەیەکدا .. بێ‌گومان ئەمەش کارێکی زیانێکی بێ‌ئەندازە بە سوودی وڵاتانی ئۆپێك‌و دەرامەتی ئـەم وڵاتانە ئەگەیـەنێ‌و ، مەترسی‌یەکی گەورەی بۆ یەکێتیی ڕێکخراوەکەو بـۆ شوێنی ئابووری‌و هێزو توانای گفتوگۆکردنی لەئاستی ناو دەوڵەتانا ـ بەدەمەوەیەو ، ئەمەش ئەبێ بە مایەی ئەوە کـە نەوت وەك چـەکێکی کاریگەر لـە شـەڕی گەشەپێدان‌و شەڕی چارەنووسا بایەخ‌و دەوری نەمێنێ .. سەرەنجامیش ، بەمـە گەورەترین خزمەت بـە کومپانی‌یە مۆنۆپۆلی‌یە پاوانکارەکانی جیهان پێشکەش ئەکرێ .. ئێمـە وەنەبێ لـەم مەیدانەدا مەبەستمان ئەوەبێ کە بمانەوێ نرخ زۆر زۆر زیاد بکەین‌و بازی پێ بدەین بۆ پێشەوە .. بێ‌گومان ئەوەمان ناوێ ، چونکە ئەوە کۆسپە دێنێتە ڕێی ئابووریی جیهان‌و ، بیانووی ئەوە ئەدا بەدەستەوە کەوا بەپەلە بەدوای شتی‌کەدا

ئەو زیادە نەوتە تاقە دەوڵەتێکی ناو ئۆپێك پەیدای کردوە، لە دەرەوەی ڕێکخراوەی ئۆپێکەوە سەپێنراوە

بگەڕێن لەبریتیی نەوت .. ئێمە لەگەڵ زیادکردنی پلە پلەی نرخداین کە ئەوەشی تیـا ڕەچاو بکرێ تێکڕای هەڵاوسـان (تضـخم)و ، ڕادەی کزبوونی دۆلارو ، تێکڕای گەشەکردنی دەوڵەتە خـاوەن پیشەسازی‌یەکان چەندە .. ئەمەش لای کەمی ئەو مافانەمانە کە ئەبێ ڕاگیرێ‌و پارێزگاری بکرێ . ئـەبێ ستراتیژی‌یەکی درێژخایەن دابنرێ ئەوەی تیا ڕەچاو بکرێ هەرچەندیش بارو دۆخی دۆلار لە پارەکانی‌تر چاترە . هەندێ کـەس ئەڵێن نرخی دۆلار ٣٠٪ بەرزبوەتەوە . ئەمە ڕاستە ، بەڵام هێشتا هێزی پێ‌کڕینی دۆلار گەلێ لـە هێزی پێ‌کڕینی پێش ساڵی ١٩٧٤ی کزترە . ئێستا ئەوەی وڵاتانی ئۆپێك لە ١٩٧٤ەوە تا ئەمڕۆ بەهۆی نشوستی هێنانی دۆلارەوە لەکیسیان‌چووە بە نزیکەی ٢٤٢ ملیار دۆلار دائـەنرێ . بۆیە ئەگـەر دۆلار نرخی ئاڵوگۆڕ پێ‌کردنیشی زیادی کردبێ ، ئەوە واناگەیەنێ گەڕاوەتەوە سەر هێزو تەندروستیی تەواوی جارانی ، چونکـە هێشتا هێزی پێ‌کڕینی گەلێ لەخوارەوەیە ، واتـە دەرامەتی بەرمیلێك نەوت کە ٣٦ دۆلارە ، بەگوێرەی هێزی پێ‌کڕینی ، لـە دەرامەدی ئـەو بەرمیلە نەوتە کەمترە کـە چـەند سـاڵێ لەمەوبەر بـە ٩ دۆلار ئەفرۆشرا . ئەمەش بـە هیچ کلۆجێ پاساو نادرێ‌و بیانووی بۆ نادۆزرێتەوە . هەروەها فـەرقی نرخی نەوت کە ئەم تەنها دەوڵەتە داویەتی ، لە ماوەی ساڵ‌و نیوێکا ، واتە لە سەرەتای ١٩٨٠ەوە تائێستا ، ئەکاتە نزیکەی ٢٠ ملیار دۆلار کە هەمووی چـووەتە گیرفانی کومپانی‌یە گەورەکانی نەوتەوە . کەواتە وەسـتان لەئاستی ئـەم ئەندازە نرخـەدا خزمەتی یـەکێتیی ڕێکخراوەی ئۆپێك‌و خزمەتی نەتەوەی عەرەب ناکاو ، ئەم فەرقی نرخەش وەنەبێ بۆ وڵاتە تازە پێگەیشتووەکان چووبێ ، بەڵکو چـووەتە گیرفانی کومپانی‌یەکانەوە . ڕاستە پێشان قەڵەمباز لە نرخا ڕوویداوەو وەك لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەنووسیدا لە ژنێف وتم ، کاتێ کە وەخت‌بوو لەگەڵ ئەو تاقە دەوڵەتەدا ڕێك‌کەوین کـە هێشتا مەسەلەی دیاری‌کردنی هـەڵوێستی مابوەوەو داوای دەوڵەتەکانی‌تری ڕەت‌نەکردبوەوە .. وتم من لەوباوەڕەدام بەرەو ئەوە ئەڕۆین کە دەس‌پێشخەری‌یەکەی عێراق پەسەند بکرێ ، ڕۆژنامەنووسێ کـە پـەیام‌نێری ی ئەمەریکایی بوو پرسی : دەس‌پێشخەری‌یەکەی عێراق پێشنیهادی چ نرخێکی کردووە ؟ منیش وتم ٣٥ دۆلار بۆ هـەر بەرمیلێك‌و ڕاگرتنی نرخ لەوڕادەیەدا تا دوایی سـاڵی ١٩٨٢ ، وتی : ئەمە شتێکی زۆر جوان‌و بەجێ‌یە . ئەمـەش وائەگەیەنێ کە ئەم نرخە لە جیهانا نرخێکی پەسەندە . سەرەڕای ئەوەش ئۆپێك کۆئەبێتەوەو بڕیارئەدا پاش ١٩٨٢یش زیادکـردنی نرخ وردە وردەو بـەپێی بەرنامەیەکی ئۆتۆماتیکی بێ کـە ئەوەی ڕەچاو کردبێ چی‌تریش هەیە کارئەکاتە سەر زیادکردن‌و کەم‌کردنی نرخ ، کە یەکێ لەوانەیش دڵنیاکردنی وڵاتەخـاوەن پیشەسازی‌یەکانە بۆئەوەی بەپـەلە نەگوێزنەوە بـۆ سەر ئەو شتانەی جێی نـەوت ئەگرنەوە ، دڵنیایان بکەین کەوا ئیتر وەك ئەوسا قەڵەمباز لـە نرخ‌دانانا ڕوونادا .

ڕاستەکەی گەش‌بینەکان هـەرچەند گـەش‌بین بن‌و ، ئەمپریالیزم هەرچەند بی‌یەوێ مێشکی خـەڵك تێك‌بدا ، هەر لەئێستاوە تا دوایی ئەم سەدەیەش ، بەڵکو تا نەوت مابێ ، نەوت نابێ بە ماڵە بازرگانی‌یەکی بێ‌ڕەواج . دوو ساڵ لەمەوبەر لێکۆڵینەوە ئابووری‌و نەوتی‌یەکانی ڕۆژاوا ئەیانوت ساڵەقاتی‌یەکە (الاختناق) لە ساڵی ١٩٨٥دا ڕووئەداو ڕۆژی ٧ تا ١٠ ملیـۆن بەرمیل کورتی دێنێ . وابێ ، وا بە دەس ڕاوەشاندنێکی جادووگەرانە جیهانی سنعاتکار توانی شتی‌وا پەیدابکا جێی نەوتی پێ بگرێتەوەو زۆریشی لەم شتە پەیداکرد بەچەشنێ کە هیچ لە بەشی نەوت نەباو نەوتی زیادەش بمێنێتەوە .. واتە لە ١٩٩٠دا وزەی زیادەمان ئەبێ .. ئەمە قسەیەکە ناچێ بەمێشکاو لەگەڵ ئاشکرایی‌یەکانی ئابووریدا یەك‌ناکەوێ . ئێمەش وەنەبێ منداڵ بین یا لە ئابووری نەگەین .. بەڵام بەداخەوە ئێمە کە وڵاتانی ئۆپێکین بووین بە قوربانیی سەرلێ‌تێکدانی پڕۆپاگاندەو بووین بە قوربانیی ئەو قسەو قسەڕۆکانەی بۆمانیان ئەگەن‌و بۆمانیان ئەنووسن .. بەر لە دوو ساڵ ئەیانوت نەوت کورتی دێنێ‌و ، ئێستاش ئەڵێن لە ساڵی ١٩٩٠دا نەوتێکی زیادەی زۆر ئەمێنێتەوەو ئۆپێـك سەری لێ ئەشێوێ نازانێ نەوتەکەی خۆی چۆن ساغ بکاتەوە .

ئەم مەسەلەیە گیروگرفتی زۆری تیایە . یەکەم گیروگرفتی دەوروبەر (بیئە)و چەپەڵ‌بوون (تلوث)ی‌و ئەوشتانەیە کە ئەبێ جێی نەوت بگرنەوە . ئێستا ئەو دوو شتەی بۆ ئەوە بشێن جێگەی بەشێك لـە نەوت بگـرنەوە خەڵووزو گازن . چارکردنی گیروگرفتی گواستنەوەش شتێکی زۆر ئاڵۆزو گرانە . گواستنەوەی خەڵووزو گـاز وەك گواستنەوەی نـەوت نی‌یە . گواستنەوەی بەرمیلێك نەوت وەك گواستنەوەی یەك تۆن خـەڵووز نی‌یـە . گیروگـرفتی لیپ‌بوونی بەندەرەکان‌و گیروگرفتی ڕێ‌نیشاندان‌و خستنەکاریش لەئارادایە . ئەڵێن سووتاندنی ئەوەندە خەڵووز کە لە ڕووی گەرمایی‌یەوە جێگەی بەرمیلێك نەوت بگرێتەوە ١٥ دۆلاری تێ‌ئەچی ، بـەڵام ڕاستەکەی ئەوەیە کاری شل‌کردنەوەو ڕەوان کردنی خەڵووز کارێکە ئێجگـار زۆری تێ‌ئەچێ . تائێستاش پەیداکردنی ئـەوەندە خەڵووزی ڕەوان کە ئەوەندەی بەرمیلێك نەوتی خاو گەرمایی ببەخشێ ، لای کەمی ٧٥ دۆلاری تێ‌ئەچێ .. کـەواتە هەرچی لەم‌ڕووەوە وتراوە ، هـەمووی بۆ سەرلێ‌شێواندن‌و ڕێ پێ گوم‌کردن‌و چاوەڕاوە لەگەڵ دەوڵەتە نەوت بەرهەم هێنەکانی ئەکەن .

ئەوانەش کە ئەڵێن کۆنگرەی ئۆپێك لـە ژنێف بۆیە سەرنەکەوت ، چونکە عێراق‌و فەنزەوێللا لە دوا کۆبوونەوەیدا بەشدار نەبوون ، ئەمـەوێ پێیان بڵێم ئـەم کۆنگرەی دوایی‌یە کـە بۆ ڕاوێژکاری بوو ، درێژترین کۆنگرە بوو لـە هەموو مێژووی ئۆپێکدا ، ئەوەبوو چوار ڕۆژی ڕەبەق ئەمانویست قەناعەت بـە تاقە یەك دەوڵەت بکەین گوێ بۆ کۆبوونەوەکە شل‌بکا ، بەڵام ئـەو هـەر نەهاتە ژێر بارو نەیکرد . نوێنەری جـەزائیر کۆبوونەوەکەی جێ‌هێشت .. هەروەهـا نوێنەری لیبیاو فەنزەوێللاش . ئێمە دواکەس بووین کە کۆبوونەوەکەمان جێ‌هێشت . مەسەلە مەسەلەی فەرمانڕەوایی (سیادە) بوو .. دەوڵەتە ئەندامەکانی ئۆپێك لەبارەی ئەرك‌و مافەوە هاوسان‌و گوێ بـەوە نادرێ ئەندازەی بەرهەمی هەرکامیان چەندە . ئێمە ، بۆنموونـە ، لەگـەڵ یەکێتیی سۆڤیەت یا وڵاتـە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا وەك دەوڵەتێکی وەك ئەوان مامەڵە ئەکەین . مەسەلەی سەربەخۆیی‌و فەرمانڕەوایی بە سەنگ‌و تەرازووی وزەی هێنانە بەرهەم‌و ژمارەی دانیشتوان‌و چرووپڕیی وڵات‌و شتی‌وا هەڵناسەنگێنرێ .. ئەمەیان مەسەلەی سەربەرزی‌یە . بۆنموونە وڵاتی قەتەر وەك هەر ئەندامێکی‌تری ئۆپێك تاقـە دەنگێکی هەیە .

لە کۆنگرەکەدا لەلاوە گفتوگۆ لەگەڵ نوێنـەری یەکێ لە وەفدەکان ئەکرا ، نوێنەرەکە وتی : وەفـدی وڵاتی ئەوان لایەنی بەشنی زۆری وەفدەکان ئەگرێ ، پێم‌وت : کەواتە ئەبێ لایەنی ١١ دەوڵەت بگـری ، کەچی ئەو وتی بەشنی زۆری وڵاتەکان ئەو لایەیە کـە فلان تاقـە دەوڵەتی تیایە ، چونکە وزەی هێنـانە بەرهەمی ئەو تاقە وڵاتە لە هیی هەموان زۆرترە .. پێم‌وت : ئەمە شتێکە تۆ خۆت داتهێناوەو بـە چاوی سووك ڕوانینە سەربەرزیی وڵاتەکانی‌ترە ، چونکـە ئێمە هەموومان خەریکی ئـەوەین بڕیارێکی سیاسی بدەین‌و لە کومپانی‌یەکی تێکەڵەبەشدا نین تا کێ بەشی زۆرتری لـەو کومپانی‌یەدا هەبێ دەنگی زۆرتریشی هەبێ .. لەناو ئەم ڕێکخراوەی ئۆپێکدا ئەبێ سوور بین لەسەر ڕێزلەگرتنی دیموکراسی‌و ڕای لای زۆرتر .. ئەمە ئەبێ یـەکێ بێ لـەو بنەڕەتانەی ئۆپێـك بەگوێرەیان ئەجووڵێتەوە بۆئەوەی هێزی زیاد بکـاو بوونی زیادتر بێ‌و دووباد ببێتەوەو کاریگـەرتر بێ‌و سەرکردەیی کردنی بۆ وڵاتانی جیهانی سێهەم چاکتر بچەسپێ .. هیـچ وڵاتێ مافی ئەوەی نی‌یـە لەناو ئۆپێکدا ڕای خۆی بەسەر ئەوانی‌کەدا بسەپێنێ هەر لەبەرئەوە کـە لـە بارو دۆخێکی تایبەتیدا شوێنێکی تایبەتیی لە کاری هێنانە بەرهەمدا هەیەو ، نرخێ بە زۆر بەسەر ئەوانی‌کەدا ببڕێ کـە خۆی ئارەزووی لێ‌یە . ئێمە تا لەوە نائومێد نەبووین کە ناتوانین ئـەو تاقە دەوڵەتە وا لێ‌بکەین گوێ بۆ هاوەنگیی ئەوانی‌تر شل بکاو بێتە سەر قسەی ئەوان ، کۆبوونەوەکەمان جێ‌نەهێشت .

هەندێ کەسی‌تریش هەر لەناو ئۆپێکدا ئـەوە ئەکەن بە بیانوو کە گوایە بوونی نەوتی زیادە لە بازاڕا بەهۆی زۆریی هێنانە بەرهەمەوە نی‌یە ، بەڵکو بەهۆی قەڵەمبازدانی نرخەوەیە . ئـەم قسەیەش هـەروا پەسەند نی‌یە چونکە نە لەگـەڵ ڕووداوو نە لەگـەڵ سروشتی نازاڕا جیهانیی نەوتدا یەك‌ناکەوێ . ئێمـە لەکاتێکا کە دەوڵەتە نەوت سەرف‌کەرەکان بانگ‌ئەکەین بۆئەوە کە سیاسەتێکی عاقڵانە بگرنەبەرو لە سەرف‌کردنی نەوتدا فامیدە بن‌و دەست پێوە بگرن ، بۆئەوەی ئەم سامانە بەرەو بڕان چووە تا درێژترین ماوە نجایەنێ کە لەتوانادا هەبێ ، نابێ بیانوو بدەین بەدەس ئـەو دەوڵەتانەوە بۆئەوەی لەسەر سیاسەتی بـەفیڕۆدانی ئەم سامانە بڕۆن بەڕێوە . من کە بازار پڕ بکەم لـە نەوت بێ‌گومان هانی نەوت سەرف‌کەرە گەورەکـان ئەدەم کەوا ئەو ڕێگایە نەگرنەبەر کە ئێمە ئەمانەوێ بۆئەوەی سەرف‌کردنی نەوت بە شێوەیەکی فامیدانە بڕوا بەڕێوە . کەچی ڕۆژێ ٣ ـ ٤ ملیۆن بەرمیـل نەوتی زیاد لە پێویستیش لە بازاڕا بێ .

هەروا ئـەم زیادە نـەوتە هانی دەوڵەتە نەوت سەرف‌کەرەکان نادا کـەوا سەرمایەیەکی زۆر لـە مەیدانی‌ترا بخەنەکار بۆئەوەی تەوژمی سەر نەوت وەك وزەیەك ، کەم‌کەنەوەو ، بۆئەوەی هـەوڵ‌بدەن لـەم ساڵانەدا کە دادێن شتی‌تری‌وا پەیدا بکەن جێی نەوت بگرێتەوە ، تا لـە دواڕۆژا کـەم‌نەوتی ڕوونـەداو هاوسەنگیی نێوان خواست‌و خستنەڕوو (العـرض والطلب) تێك‌نەچێ ، واتە ئـەو نەوتـەی نەحرێتـە بازاڕەوە وای لێ‌نەیێ بەشـی هـەموو پێویستی بازاڕی جیهان نەکاو ، جیهان تووشی گیروگرفتی بـەدوای نەوتە گەڕان نەبەت‌و مەترسیی ئـەوە پەیدا نـەبێ

چەکی نەوت ئەبێ لە ڕووی دوژمنەکانماندا هەڵکێشین وەها شێ بجێ بە دابین‌کردنی سەندنەوەی مافەکانمان و پاراستنی خۆمان

بڕوانە ل : ٧

Institut Kurde de Paris

لێرەش بە دەنگی تۆ دەژیم

— ١ —

تۆی ئاسکەیتە خەو ، هەڵمەستێنی
دەنگی مەل و ئاوازی خۆشی ، تۆی ئەیهێنی
بۆ گریانم بۆ خۆشی و خەم ئەمبزوێنی

× ● ×

شەوان :
یا دەبیتە ئەو ئاسمانە شین و بەرزەی
کە ناتوانم دانگرمە خوار بۆ ئامێزم ...
یا دەبیتە هەناسەیەك
هەڵت ئەمژم بۆ دوا دەزوی سینەکانم

× ● ×

کەچی هێشتا نە لێرە ئەخۆم نە ئەشکێ سوێتم
ئەو شەوانەی کە لێم دوری و
ئاسمانێکی بێ سنووری
ئاڵە ئیشکی چاوەکانم بە ئاسمانا هەڵدەواسرێن
بەرەو ئێخ گوڵی بەستی و خەمە
لە بەرۆکی دوا ئەستێرەی ئاسمان ئەدرێن

× ● ×

ئەو شەوانەش کە نزیکی و
تێکەڵ بە خوێنی لەش ئەبی
سەرم ئەخەیتە سەر شانت ، لێرە لێرە ئەنووم
پاشە بەرەی زەردەخەنەی پڕ بزەو سۆز
لە سەر لێوم ، لەسەر پێلووی چاوەکانت
ئەبنە ئاڵای عەشقی پیرۆز ....
هۆی بزەو پێکەنینم
پێم دەبەخشێ ئاپۆی ژیتم ■

احمد محمد ئابلاخی

Institut Kurde de Paris

مردن لەو گەرە خۆشەدا

مەغدید سۆران

بەیانیان بەر لەوەی تیشکی خور سەری لە ئاسۆی دووردەست دەرێنێ چاوە کاڵە جوانەکانی هەڵدەهێنا ... وەك شنەی شەماڵ ئەکەوتە سەماو دڵخۆش کردن ، ئێواران لە ئەیوانی بێستونی داستان نازی بەسەر گەرمیان و کوێستاندا دەنواند ، ئارەزوومەند بوو ئەمجارە پیرێژن لە پەتە بێ بەش بێ و سەری بە پۆتکی فەرهاد وروخاش بکرێ . بەڵام چ ووشەی جەفەنگدارو رازی ئەهێنی لە چەند دێرێکدا ئەتوانێ ئەم سەر گورشتەیەی تێدا بکونجێ ؟ دەمێ بوو فەرهاد دووربە دووری خەونی خۆشی خۆشی بە شیرینی بەند کراوەوە ئەبینی ، تا لە ئاکامدا لە میانی دێرەکانی « رازی ئاشکرا » کە فەرهاد لە رازی دەروونی خۆی ئەدوا گیانی ئاشنا بوو ، هەستی کرد هێزێکی شاراوە مەودای بێ مەودایی لە میانیاندا کەمتر دەکاتەوە ، سەوداو سۆزێکی بێ دەنگ لێکیان نزیك دەکاتەوە ، کەم کەم فرشتەی ئاڵەکۆك لە ژێر بارەها بەفری سەران چاوی هەڵدێنێ و قەدی راست دەکاتەوە ...

راستە هەندێ گوڵی نیاز رەشەبای مەینەت لە پایزدا پەڕ پەڕیان دەکا ، بەڵام گوڵی ئاوات هەمیشە لەگەڵ نەورۆزی تازە دووبارە دەم دەکاتەوە ...

شیرین ئا ئێستا لە تەنەسی رازی خۆت هەڵات چاوەنواری بەهاری تازەیە ، خوزیاو بریا باڵی پێوە دەنێ و لە دڵی خۆیا دەڵێ :

بە فەرهاد مەڵێ ئارام بگرە ! وا شنەی سەران و لێزمەی باران و گرمە هەوران مۆسیقای ئومێدی سەوزی چوارباخ و بەهاری تازەی مهاباد بڵاو دەکەنەوە ، گڕی رازو نیازی نوێژەکانی خۆشەویستی گردی (مامەشە) و دەشتی (لاجان) هەتا دێ کڵپە دەستێنێ ... مەیکوژێنەوە .

بە لێوە تامەزرۆیەکەت فوویکەو بیدەمێنە .. لێ نەگەڕێت بکوژێتەوە .

بە لچکی رەشماڵی رەشی ئاوارە بریندارەکانی دەستی چەپەڵی قوام قومۆکسە گوێرەکانی کوردستانە گەورەکەی (قوم) باوەشێنیکە .. !

لێ نەگەرێت بکوژێتەوە ..

مزدن لەو گرە خۆشنە گیان بەخشەدا ژیانێکی تازەیە .

Institut Kurde de Paris

ئەو برینەی دەبێت هەونەکاتەوە

تێبینییەك

● ئەگەر بە چاوێکی ووردبین و سەرنجدان و لێکۆڵینەوەوە سەیری ناوەندی ئەدەبی و رۆشنبیریمان بکەین ، زۆر دیاردەی سەیرو سەمەرەی بێ ئەنجام و سەرسورهێنەرمان بەرچاو دەکەوێت ، کە لە ئەنجامی پشێوی و نەبوونی پێوانەی راست و رەخنەی راستەقینەو دوور لە ناونتیکەو سەرو گوێلاك کوتان و جنێو پێدان هاتوونەتە کایەوەو بوونەتە بنێشتە خۆشەی ژێر دانی ژیانی رۆژانەی زۆربەی ئەوانەی خۆیان بە پەیوەندیدار بە مەسەلەکەوە دەزانن و نایانەوێت ددان بە راستەقینەدا بنێن و چاوی لە ئاست دەنووقێنن .

● دیاردەیەك لە دیاردەکانی ناوەندی ئەدەبی و رۆشنبیریمان ئەوەیە ، کە چەند دروستکراوێك هەن ، چیرۆکنووس یان رەخنەساز یان شاعیر یان نووسەر ، هەر چییەك بن ، لە کاتی خۆیدا وابان بۆ لوواوە بە هەر چۆنێك و بۆ هەر مەبەستێك و بە هەر هۆیەك بووە ، پێی ناپیرۆزی خۆیان هاویشتووەتە نێو ناوەندی ئەدەبی و رۆشنبیرییەوەو بە زۆرەملێ شانی ناشایستەی خۆیان داوەتە بەر کۆڵەکەی قورسی ئەم ئەرکە پیرۆزە ، کە ئەرکی هەموو دڵسۆزێکی ووشەو ئەدەب دۆستە :

● ئەو دروستکراوانە بە ماکیاج بۆ کردنی ئەم و بە قاچی برینی ئەوو ، بە بۆیە کردنی یەکێکی دی و ، مۆرپێدانانی کابرایەکی دیکەو ، گەواهی بەناهەق لێ دانی یەکێکی تر ، بەرهەمێکی کاڵ و کرچ و برووسکاوی خۆیان گەیاندووەتە رۆژنامە یان گۆڤارو ، یان بە هۆی ناسیاوی و خاترانەو تەلەفۆن و تەلەفۆنکاری و داوەتکردن و پێك هەڵدانەوە ، لەسەر حسێبی ووتار یان پارچە هۆنراوە یان چیرۆکێکی سەرکەوتووی نەناسیاوێکەوە بڵاوکراوەتەوەو بەزۆر خۆی گەیاندووەتە بەر چاوی خوێنەری بەستەزمانی ئەو رۆژنامە یان ئەو گۆڤارە ..

ئەمەیش وای کردووە ئەو دروستکراوانە لەم هەوڵ و تەقەلا نارەوایەیاندا بۆ خۆسەپاندن و خۆگەیاندن بەو پلەو پایەی دەیانەوێت بەردەوام بن و ببنە دیاردەیەکی ناقۆڵای ناوەندی ئەدەبی و رۆشنبیرمان .. ئەگەریش ئەو ناسیاوو برادەرانە لە شوێنەکانیان نەمان ئەوا دروستکراوەکان چەندین بەرهەمی کاڵ و کرچی خۆیان دەنێرن بەڵام کە لە بێژنگ دەدرێن هەر کۆزەریان لێ دەردەچێت !

● تو خوا ئەوە سەیرو سەمەرە نییە یەکێك زمانی کوردی بە باشی و بە رەوانی نەزانێت و گاڵتە بەو کەسە بکات بە کوردییەکی پەتی دەدوێت و لە هەڵس و کەوتی رۆژانەیدا زمانەکەی خۆی بەکار ئەهێنێت و بێت و ببێتە (جان پۆل سارتەر)و (سیمۆن دی بۆڤوار)ی چیرۆکنووس و رۆماننووسی کورد ؟ جا پرسیاری ئێمە ئەوەیە ئەمەی باسمان لێوە کرد تاکوو ئێستا نازانێت ناوی خۆی بە تەواوەتی بە رێنووسی کوردی بنووسێت و بە تەواوەتی نەچووەتە ناخی خوێنەری کوردەوەو نازانیت خوێنەری کورد چیی دەوێت و پێویستی بە چییە ؟ ، بێت و چیرۆك یان رەخنە یان شیعر بۆ خوێنەری کورد بنووسێت ؟! کێیشی بینووسێت ؟ ! خۆی نا بەڵکوو چەند کارگەیەکی تر - ببوورن - چەند ناسیاوو برادەرێکی تر کە پیشەیان لەقاڵبدان و دروستکردنی ئەو جۆرە کەسانەیە .. کە ئەمڕۆ بێت ئەگەر سبەی بە راستی دەردەکەون .. ئەگەرچی بە تەواوەتی ناسراون !

● ئەدی ئەویش سەیرو سەمەرە نییە کە ئەو جۆرە کەسانە هێشتاکە بە تەواوەتی رێنووسی کوردی نازانین و ئەگەر تاقی بکرێنەوە لەسەدا پێنج وەرناگرن ، بین قۆڵی هیمەتی نووسینی لێ بەلادا بکەن و ، چوار ووشە بنووسن و ئەم رۆژنامەو ئەو گۆڤارو ئەو رۆژنامە بێزار بکەن بگرە تەنانەت سنووقی پۆستە تا دەگاتە ناسیاوو برادەر بێزار بکەن !! وەڵلا چییە .. وا هاتووەتە مەیدانەوە .. ئەسپی بەتینی تاو دەدات .. سا خۆتان لادەن .. برای شاعیری تازە .. ببوورن .. رەخنەگری بلیمەت پەیدابووە .. کە تەماشای یەکەم دێری نووسراوەکەیشی دەکەیت دەبینیت رێنووسەکەی هەڵەیەو مەزەنەی ئەوانی تریت دێتە دەست !.

● خوێنەری بەرێز .. لەوانەیە لێرەدا مەبەستم هیچ کەسێك نەبێت ، بەڵام بمانەوێت و نەمانەوێت ناوەندی ئەدەبی و رۆشنبیریمان لە زووەوە تووشی ئەم گرفتە بووە ، لێیشی رزگاری نابێت ئەگەر بە چارەسەری یەکی بنەڕەتی و جەوهەری نەبێت ، بە چەشنێك پەنجە بخاتە سەر برینەکەو بە چەشنێکی ئەوتۆ دەرمانێکی وای بکات هەرگیزاو هەرگیز هەو نەکاتەوە !!

● **مکرم رشید تاڵەبانی** ●

لاغەر دزەمانێ خوەو شعرێ تو «عەلائی» .. !

عبدالرحمن مزوری

دبارا پتر ژدیوانێن چاپکرێن جزیریدا ، پێنج مالکیەکا هۆزانڤانێ کلاسیکێ کەڤن (لاغەری(١)) لسەر هۆزانا جزیری :

نێرگزا مەستو خەرا مان دسەحەرگەهـ کو مەشی
بشکفتی صیفەت نمونچە ژچارا ئەرەشی (٢)

تێتن .. دوێ پێنج مالکیدا هۆزانڤان (لاغەر = مەلا عبدالسلامێ جزیری) ناڤێ دخو ددەت و دبێژیت : (لاغەر دزەمانێ خوەو شعرێ تو عەلائی..!) .

هێژا (زڤنگی) دراڤەکرنا مالکا بوریدا نڤیسییە : دیارە (عەلائی) ناڤێ شاعرەکییە ، لێ مخابن مە چوجار گولێ نەبویە .

مە هیڤییە دڤێ گۆتارێدا پتر ئەڤی ناڤی ڤەکولین و تێکڤەدەین بەلکی بگەهینە راستیەکێ .

ئێك :

جارێ مالك بدو رێکا تێتە راڤەکرن ، (عەلائی) ناڤێ مرۆڤەکی یان شاعرەکی بیتن مینا هێژا (زڤنگی) نڤیسی.. یان (عەلائی) ژ پەیڤا عەرەبی (علا ، یعلو) هاتبیتە وەرگرتن ئانکو (بلندوبالا) .

دوو : ئەگەر (عەلائی) ناڤ بیتن وەکی زڤنگی بو چوی .. لدیف لێ گەڕیانا خو ئەم شیاین ئەڤ (عەلائیێن) خارێ ژ سەرەکانیێن ئەدەبی ومێژویی وەرگرین :

١ - عەلائی :

صلاح‌الدین خەلیل کورێ کەیکلدی کورێ عبدالله عەلائی ، دناڤبەرا ٦٩٤ - ٧٦١ هـ ، ١٢٩٥ - ١٣٥٩ز ژیایە .. لباژێرێ (شامێ = دمەشقێ) هاتییە دنێ ، زانایەکێ ئایینییە ودەستەکێ درێژ دفەرمودێن پێغەمبەریدا (د.خ) هەیە .. گەلەك دەڤەر داینە سەرێ ، دیماهیێ (لقودسێ) ئاکنجی بویە ولوێرێ چویە بەر دلوڤانیا خودێ . ژ پەرتوکێن وی :

ا - النغمات القدسیة ب - المجموع المذهب فی قواعد المذهب (دەستنڤیسە) ج - الاربعین فی اعمال المتقین .(٣)

٢ - عەلائی :

بدرالدین محمد کورێ قەرقەماسێ سەیفیێ عەلائی ، ئەوێ سالا ٩٤٢ هـ = ١٥٣٥ ز چویە بەر دلوڤانیا خودێ .. دبێژن مێژوڤانەکێ ژیهاتی بو ، پەرتوکا وی هندا بویە ، تنێ پرتا پێنجێ ژێ هاتیە دیتن وحەتا نهو دەستنڤیسە .(٤)

٣ - عەلائی :

علاء الدولة مسعود کورێ ابراهیم کورێ مسعود کورێ مەحمود سەبەکتەکینێ غەزنەوی ، ئەوێ دناڤبەرا ٤٩٢ - ٥٠٩ مشەختێ سلطانی کری(٥). کو گەلەك جاران هۆزانڤان مسعود سعد سلمان لاهوری ناڤێ وی (عەلائێ) دهۆزانێن خودا ئینایە وەکی :

دولتت دولت (عەلائی)را
مایە وپایە علا باشد

یان :

حشمت عدل (عەلائی) بە جهان
قهرمان تو تمام است تمام(٦)

٤ - فەیلەسۆفێ ناڤدار (ابن سینا) پەرتوکەك لسەر موسیقێ و سۆفیاتیێ و خودێ نیاسینێ بناڤێ (دانش نامەء عەلائی) هەیە(٧) .. دو دانەیێن دەستنڤیس ژپەرتوکا ناڤبری دئەنتیکەخانا بەریطانیدا هەنە .

ئەز دکارم بێژم لدیف گروڤێن حەتا نهو لبەر دەست هەین ، ناڤێ چو شاعرێن تورك ، فورس ، عەرەب ، کورد ... (عەلائی) نەبویە ، وئەڤ ناڤێن مە رێزکرین بهزرا من چوێن واسی دناڤدا نینن ، هند مەزن و بناڤو دەنگ بن ، حەتا هۆزانڤان (لاغەر = مەلا عبدالسلامێ جزیری) بێژیت : ئەز دشعرێدا وەکی ویمە .. !!

ئەڤجا خودان دشێت پشتاخو راست‌کەت ، کو (عەلائی) دوێ مالکا شعرێدا هەر ژپەیڤا عەرەبی (علا ، یعلو) هاتییە .. ئانکو (لاغەر) دبێژیت : ئەز دزەمانێ خودا مرۆڤەکێ هێژامە ، و لاشعرا خودا شاعرەکێ بلندم .. ! وبوچونا (زڤنگی) ئەڤەکا کۆك وموکمە :

لاغەر دزەمانێ خوەو شعرێ توعەلائی
چەندی تە هەبن داخ و بدین تێکی بەلائی
رەنگینی ژدەرد وئەلەمان شوبهی وەلائی
(الله چ طەبیعەت بەشەرێ خونە (مەلائی)
(ڤێ رجەور وجەفائێ تو پەیاپەی دەکەشی)

ژێدەر وسەرەکانی :

(١) هێژا ص. ب. ئامێدی ، ددیوانا چاپکریا جزیریدا فەروزێ ب : ٤٢٩ نڤیسییە : کو ددەستنڤیسا دیوانا جزیریدا یاطاها ئەبابەکرێ وانی لبن ناڤێ (لاغەر) نڤیسییە : الجزیری ملا عبدالسلام . براستی خالەکا زیرەکانەیە هێژا ئامێدی ئەڤ هەڤوکە بومە راکری ، جا ئەدوبرە (لاغەر) هەر مەلا عبدالسلام ناجیێ جزیری بیتن و بو پتر سودێ بنێرە : مەلا حمدی عبدالمجید /گۆتارا : هۆزانڤانەکێ ئەنیاس / نووسەری کورد/ هژمار - ٧- سالا ١٩٧٣م .

(٢) الزڤنگی دیوانا جزیری /القامشلی ١٩٥٩م /ج٢ ب : ٦٧٠ . ص.ب . ئامێدی دیوانا جزیری /بەغدا ١٩٧٧م / ب : ٤٢٦ . م.س . ئەرواسی دیوانا جزیری استانبول ١٣٣٨هـ / ب : ٨٣ .

(٣) الزرکلی /الاعلام / بیروت - ١٩٦٩م/ ج٢ ب : ٣٧٠ . ابن حجر العسقلانی / الدرر الکامنة / حیدر آباد - ١٩٥٠ / ج٢ ب : ٩٠ .

(٤) الزرکلی / الاعلام بیروت /-١٩٦٩ - م / ج٧ ب : ٢٣٢ . العماد الحنبلی /شذرات الذهب / القاهره ١٣٥١هـ / ج٨ ب : ٢٥٠ .

(٥) دیوان مسعود سعد سلمان /رشید یاسمی/ شرکت کتابفروشی ادب / ١٣١٨هـ - ب : ل . القاضی عثمان الجوزجانی /طبقات ناصدی / چاپا کەلکەتا /ب : ١٢ .

(٦) دیوان مسعود سعد سلمان ب : ١٠٧ ، ٦١٢ .

(٧) النظامی العروضی السمرقندی / چهار مقاله / چاپا عەرەبی / القاهره - ١٩٤٩م - ب : ١٧٦ .

نۆیژی دەمامەکان

لیوپولد سەنگور
ع.ب کردوویە بەکوردی

ئەی دەمامکینە . ئەی دەمامکینە !
ئەی دەمامکی رەش . ئەی دەمامکی سوور .
ئێوە سپی و رەش دادەپۆشن .
ئەی دەمامکی هەر چوار لایەکەی بای گیانی تێدا هەڵ دەکات .

لە ناخی بێدەنگییەوە سڵاوت لێدەکەم .
خۆ دوامین کەسیش نیم ، ئەی باپیرەی پیر .
تۆ ئەم شوێنە وون بووە لە قاقای هەر ژنێ و
لە هەر زەردەخەنەیەکی سیس بوو پاس دەکەیت .
ئەی دەمامکینەی ئەو روونەی بێ دەمامکن ، بێ لۆچ و گرێن .
ئەمەتا .. وا .. ئەفریقای ئیمپراتوریەکان دەمرێت ،
سەرە مەرگی میرژنێکی کلۆلە .

ئەمەتا وا ئەوروپاش لە سەرە مەرگدایە ئەوروپایەك
کە لە مندالیمانەوە هۆگری بووین ،
با چاوت هەمیشە لە رۆڵەکانی خۆت بێت .

ئەو رۆڵانەی کە ژیانی خۆیان دەبەخشن چوون هەژارێك کە دوا کراسی خۆی دەبەخشێت .
ئەگەر نا کێ بە هاواری شادی ، لەسەر ناڵەی بەربەیان مردووان و هەتیوان لە خەو رابەرێنێ .
کێ بیرەوەری ژیان بەو ئادەمیزادە دەداتەوە کە هیوای رووخاوە .

ئێمە لە راستیدا پیاوانی سەماین ، کەوا پێیەکانمان زیاتر گوڕ دەستێنن هەتا بەر زەوی رەق بکەون .

بەڕێز وەزیری نەوت پاشماوە

دەوڵەتانی جیهان بەڕووی یەکتریدا هەڵشاخێن .. کە نەوت زیاد لە پێویست لە بازاڕ بوو ، یەکەم کار ئەکاتە سەر قەوارەی نرخی نەوت . ئێمە لەوباوەڕەداین نرخی ئێستای نەوت لای کەمی بایی ڕاستەقینەی دەرامەدی هەر بەرمیلە نەوتێکە . واتـە ئێمە ئەوەمان لـە هاوسەنگیی خواست و خستنەڕوو ئەوێ کـە هانی وڵاتان بدا سەرمایەی خۆیان بخەنە کار بۆ دۆزینەوەی شتی‌وا جێی نـەوتی پێ بگیرێتەوەو ، نەوت بـە شێوەیـەکی فامیـدانە بەکاربهێنن و ڕێ و شوێنێکی عاقڵانە لە مەیدانی سەرف‌کردنی نەوتدا بگرنەبەر .

هەروا دەوڵەتە نەوت سەرف‌کەرە گەورەکـان نەوت عەمار ئەکـەن . ئەمـەش کارێکی ئێجگـار پڕمەترسی‌یە . ئێستا لەئەنجامی ئەم نەوت عـەمار-کردنەوە کار گەیشتوەتە ڕادەیەك زۆر دەوڵەت دەسیان داوەتە نەوت دەرهێنان لە عەمارەکانیان و ئەیخـەنە بازاڕەوە بۆ فرۆشتن . نەوتی عەمارکراوی گـەلێ دەوڵەت گەیشتوەتە ڕادەی بەشی چوار مانگ و لـە هەندێکشیاندا زیاتر .. هەرچی نەوت عەمارکـردن هەیە ، ئیتر ستراتیژی بێ یا ستراتیژی نەبێ ، واتە بۆ ماوەیەکی دوور عەمار نەکرابێ ، بە مەبەستی زیان گەیاندنە بە نەوت بەرهەم هێنە کان .

جا لەبەرئەوەی کە نەوت بازرگانی پێوەکراوێکی ستراتیژی‌یەو بازرگانی پێوەکراوێکی عادەتی نی‌یـە ، ئەوەی من لێم ئەوێ و ئێمە وەك عەرەب لێمان ئەوێ ، ئەوەتە لەگەڵ بەکـار هێنانیشیدا بـۆ گەشەپێدانی ئابووری و هێنانەدیی پرۆژە لە ناوخۆدا ، وەك چەکێکی بەهێزی گفتوگۆ پێوە کردنیش بەکاری‌بهێنین بۆئەوەی دەسکەوتی سیاسیی پێ دەس‌بخەین لـە مەسەلەیەکدا کە عەرەب هەموو بە مەسەلەی سـەربەندی هـەموو مەسەلەکانی خۆیانی دائەنێن کە ئەوەشـ کێشـەی عەرەبی فەلەستینە . جا کە ئێمە نـەوتی زیادەمان خسـتە بازاڕەوە ، توانای کاریگـەریی ئـەم ماڵی بازرگانی‌یە ستراتیژی‌یە ئەبێ بە هیچ ، چونکە نەوتـی زیادە لە بازاڕا لەوانەیە کاری نـەوت وەك چەکێکی لەڕاستیدا کاریگەر هەڵوەشێنێتەوە کـە ئێمە بـۆ دەس‌درێژی پێ‌کردنمـان ناوێ ، بەڵکـو بۆ داکۆکی پێ‌کردنمان ئەوێ لە مافی خۆمان و لە بوونی خۆمان .. کەواتە نەوتی زیاد لـە بازاڕا پەیدا کردن ، ئـەوە ئەگەیەنێ ئـەم چەکە کاریگەرە لـە دەستی خۆمان دەربێنین و بیدەین بە دەستی دوژمنەوە .

ئێمە ، وەك کۆمەڵە دەوڵەتێکی نەوت بەرهـەم هێـن ، بەرپرسی‌یـەکی زۆرمان لەئەستۆدایە بـۆ یارمەتی‌دانی دەوڵەتە بەرەسەندووە پارە پێویستەکان و بۆ گواستنەوەی سەرچاوە بۆ ئەو وڵاتانە . هەروەهـا ئێمە هەوڵ‌ئەدەین ئەو کارەی هەڵاوسان ئەیکاتە ئـەو وڵاتانەو لە وڵاتە پیشەسازی دارەکانەوە بۆیان ئەڕوا - کەمی کەینەوە . بەڵام کە زۆربەی دەوڵەتە نـەوت بەرهەم هێنەکان ناچاربن نەوت هێنانە بەرهەمیان لە ڕادەی لای کەمی بەدی‌هێنانی پێویستی‌یەکانی خۆیانا ڕابگرن ، ئەوە دیارە کارێکی خـراپ ئەکاتە سـەر ئـەندازەی ئـەو یارمەتی‌یـەی بە دوەلەتـە تازە پێگەیشتووەکان ئـەدرێ .. چونکـە دەوڵەتە تازە پێگەیشتووە پارە پێویستەکان زیانیان لەو زیادە نەوتە خراوە بازاڕەو ، لەو سیاسەتە نەفامانەیـەو ، لـەم دابەش‌کردنە نابەجێ و نادادپەروەرانەی بازاڕی نەوت، توش ئەبێ . من کە ڕۆژی پێویستم بە دوو ملیـۆن بەرمیل نەوت هەبێ ، بەڵام ڕۆژی یەك ملیۆن بەرمیـل بهێنمە بەرهەم ، چۆن ئەتوانم یارمەتـیی خەڵکی‌تر بدەم . من کە خۆم لە تەنگوچەڵەمەدا بم ، چیـم بۆ خەڵکی‌تر پێ ئەکرێ ؟

باری ئێستا بارێکی زۆر پڕمەترسی‌یە .. ئەگەر چارێکی ئەم بارە نەکرێ ، ناتوانین بڵێین سبەینێ چی ڕووئەدا . ئۆپێك ئێستا بەرەورووی گەلێ تەحەددی وەستاوە .. لەسەر سەنگی مەحەك دانراوە بۆ تاقی-کردنەوەی توانا و وزەی .. وا بەسـەر دووڕیانێکی مێژوویی‌یەوە .. لەوانەیە سەرەنجام بکێشێتەوە بۆ تێکچوونی .. لەگەڵ ئەوەشدا من وەنەبێ ڕەش‌بین بم ، چونکە هەرچەند جار کـە گەیشتووینەتە ڕێگایـەکی گیراو ، چارێکی دەسبەجێ بوە ئـەوەی ماوە بۆمانی بهێڵێتەوەو توانای ئەوە بە ئۆپێك بدا بەردەوام بێ لە بینینی دەوری خۆیاو بەرپرسی‌یە مێژوویی‌یەکانی خۆی لەئەسـتۆ بگرێ بۆ تێکۆشان لەپێناوی سستێمێکی ئابووریی نوێی نێودەوڵەتانا کـە دادپـەروەریی پێ بێتەدی و هەلی گەشەکردنی بۆ وڵاتانی جیهانی سێهەم تیابێ .

چالاکییەکانی ـ پاشماوە

جۆراوجۆری تریش .

● **دوای ئەوە کاك قادر لە ڕووی چالاکیەکانیان بـە بۆنەی دامەزراندنـی ڕێکخراوی پێشرەوانـەوە وتی :-**

× بە بۆنەی دامەزراندنی ڕێکخراوی پێشرەوانیشەوە گەلێ چالاکیمان هەبوو وەکو پێك هێنان و سازدانـی میهرەجانێکی تایبەتی بـەم بۆنەیەوە ، هاوبەشی کردنی سەرگەکانی ناوخـۆ بـە بەشەکانی هونەری یەکیەتی و سەردانی ئەو سەربازگایانەو سازدانی گەلێ پێشانگـای نموونەیی بۆ وێنـەی دەستکردی پێشرەوەکـان لەگەڵ گـەلێ کـۆڕی ڕۆشنبیری و ئەدەبی فراوان و سازدانی ئاهەنگێکـی هونەری بەم بۆنەیەوە لەگەڵ کردنەوەی دەورەیەکـی تایبەتی بۆ کۆمەڵـە ڕۆشنبیریـەکان دەربارەی چۆنیەتی پێشوازی قوتابیان، لەگەڵ ڕێکخستنی سەردانی تایبەتی بۆ بەرێوەرێتـی پەروەردەو دامـەزراوە پەروەردەییەکانی تز لـە پارێزگاکەداو کردنـەوەی سەربازگەیەکی گشـتی زانیاری بۆ لیژنـە نـاو خۆییەکانی نزیکی سلێمانی و ناوچەی کوردستان و خەڵات-کردنی پێشرەوو پێشەنگـە سەرکەوتووەکان و بـەردەوام بوون لە دەوراتی هونـەری وەکو موسـیقاو شـانۆو دروماو چنین و تۆمارکردنی شانۆگەری‌یەك بۆ تەلەفزیۆن و هاوبەشی ئاهەنگەکانی ڕۆژی مۆسیقای جیهانی و

خەم نەخوار ـ پاشماوە

پشتێنەکەتم پێشانـدە . لەسەر پێنـج دینـار . ڕازیت !

دڵ‌خۆشی‌یەکی بێ‌سنوور دایگرت ! لێی ئەباتـەوە . مەرج بێ لێی بسێنـێ ! پێنج دیناری ئەو بە پەنجا ئەچێ !

لەمەدا بوو ، کەزۆر بـە ئاسانی پشتێنەکەی کردەوەو پیشانی داو بەساردیی‌یەوە وتی :

ئەمەتا !

نامەردانە پێنج دینارەکەی لێ سەند ! هەناسەیێکـی ساردی هەڵکێشاو وتی :

- ڕاستە زمان بووەستێ گیرفان ڕەحـەتـە !

پارەکەی بەهێواشی خستـە سەر گیرفانە بچوکەکـەی سەرسنگی‌یەوە .

هەتا ئەو کاتە وای ئەزانی بردنەوەو دۆڕاندن یـەك ڕوخساریان هەیە ، بـەڵام ئەو ساتە بۆی‌دەرکـەوت دەیەها ڕویان هەیـە ! دەی قەینا کە بە پێنـج دیناری دۆڕاوی ئەم بەیانییە ئـەم ڕاستی‌یە فێربو . هەرباشە !

- ئەزانی مامـۆستای بەڕێز .. فەیلەسوفەکان .. زاناکـان هەمیشـە دۆڕاوبوون . بەهێواشـی دەستی لە گیرفانی دەرهێناو بەرەو دەرگاکە ڕۆیشـت بەگاڵتەوە سەیری کـردم و وتی : ڕەنگە وانەبێ .

- ٣ -

گەیشتە دەسـتگاکـە ئەسانسۆرەکە شـکابو ، جوارقات سـەرکـەوت ، هەناسەی ستوارببو ، کەچـی فەڕاشە پیرەکە وەکـو تێسکەی گـولله بەلایـا تێپەڕی ، ئەمـە پارەو قەرزکردنی لەبیر بـردەوە .. کەوتە بیرکردنەوە لـەوەی بۆچی لاوانی ئەمڕۆ لـە پیرەکانی ڕابوردوو پیرترن ؟ بڕیاریدا شتێك لەسـەر ئەمە بنوسرێت ! کە گەیشتە ژوورەکە لەتاو هەناسەبڕکێ سڵاوێکی ڕێکوپێکی پێنەکرا . هێشـتا چایەکـەی نەخواردبوو ، یەکێك هاتە ژورێ ، هەر ئەوەنـدەی ناوەکەی بیست ، زانـی یەکێکە لەوانەی نـاوی لای هەبـووەو ڕەنگـی نەبووە . لەبەر خۆیـەوە ووتی : خوا ناردی !

بەدوو دڵی و بێ‌بڕواییەوە سەیری ئەکرد . جانتاکـەی دەستی بەقەدەر خـۆی گەورەبوو ، لەوە ئەچـوو زۆر پڕبێت چونکە شانی ڕاستی خوار کردبـۆوە ! چەند شتێکی ئـەوی خوێندبۆوە ، نەك هـەر بەدڵی نەبوو ، بەڵکـو گاڵتەی پێ ئەهات !

لای سەیر بوو ئەو لـەو دەزگایە ببینێ . چونکـە وەکو بیستبوی شوێـن ئەمابۆوە تیا چوێن بـەو دەزگایە نەدات ! هەر کـە دی یەکسەر ئەوەی هاتەوە یاد ئەمەی ، لەکوێ دیوە ؟ ئەم ڕووەی لەکوێ دیوە ؟ لەم بیرکردنەوەیەدا گـوێی ، لێ‌بوو ئەفەرموێ :

- ئەوە بۆ دانیشتوون ؟

سەری سووڕما ! بەخوا سەیرە ! ئەمە پرسـیارە ؟ ئەی چی بکەین ، بەپێـوە دانیشین ؟ سـەری بنـۆ هەڵبڕی و کەسێـك لێی-وردبۆوە ویستی بڵێ ئـەی ئەگەر دانەنیشین چـی بکەین ؟ بەڵام لە جیاتـی ئەمە بڵێ وتی : بەدبەختـی لەوەدایە .. ! نەڕانـدی بەسەریاو پەنجەیەکی بـۆ ڕاکێشا ! کوڕم ئاگات لـە دەمی خۆت‌بێ . (بـەد)و شەیەکی بێگانەیە ! ئەگـەر دەستی بۆ ڕاکێشایە هـەر باشتربوو ، بـەڵام ئـەو پەنجە ڕاکێشانە مانـای

ئەوەبوو دەس بۆ ڕاکێشانیش ناهێنێ !

خەم نەخوار هەستی کرد گرێك هەمـوو لەشـی دائەگیرسێنێ . چـاوی لە ڕووی نەتـروکانـوو بەدەنگێکی گڕی تـووڕەوە پرسی : ئەی بەخت .....!

- بیەڵە قسەبکەم ! جارێ تۆ کێیت ؟

ئەڵێم بیەڵە قسەبکـەم . بەڕاستی سەیـرە ! تـۆ ئەزانی لەگـەڵ کـێ‌دا ئەدوێیت ! لەگەڵ شـاخا ، لەگەڵ کێوێکدا ئەدوێـت ! هەموو کەس ناتوانێ خـۆی لەقەرە بدات ! ها ! گرەکە بووە ئاوێکـی سـارد . بەهێواشی کەوتە لێ‌وردبوو-نەوەی ، ناوچەوانـە تەسکەکەی ئەوەندە چـرچ ببوو پەنجەیەکی مابـۆوە ، تووکی لووتە زلەکەی لەگەڵ تووکی سمێڵی‌دا تێکـەڵ ببوون ! لووتی باش نەسڕێ-بوو ، پاشماوەی چڵمـی وشکەوەبووی پێوە مابوو .

ژێر چاوە ئاوساوەکانـی ئەوەندەی تر چاوە بـێ

- ئەوە بۆ دانیشتوون ؟

تیشکەکانی بچووك کردبۆوە.

- تێ دەگەی ، بەدەگـە کوری نی‌یە ! بەڵام بەخـت لە (بەخ)و لە (ختـە)وە هاتووە ، ئەگەر نەختـێ کوردی بزانی ، ئەوە لـەیاد نەکەیت ئێمە بە پشیلـە نەڵێین خت !

هەر لێی ورد ئەبـۆوە لەدڵی خۆیشیا ئەیـوون : ئەمیش خوێندەوارە! هەستی کەڵلەی بوو بە دوو پشیلەی ڕەش . هێشتا لاوە ، کەچی یەك دوو ساڵ لەمەوبـەر داوایان لێ کرد فەرهەنگێك دابنێ ! لێی ورد ئەبـۆوەو دەروونیشی ئەکوڵاو بڕیاری دا ، قەت فەرهەنگ دانەنێ! بەڵام پرسیارەکە دەروونـی دائەگرتەوەو ئەی‌پرسـی : ئەمەم لەکـوێ دیـوە ! پرۆفیسۆر جارێکی تـر تەڕاندی :

- ئەوە بزانە بەرێوەبەری گشتی ئەم دەزگایـە بـە فلسێك ناکڕم . من فێرنیم لەگەڵ نەفام و نەخوێندەوار-یکی وەکو ئەودا شوناسیم هەبێت . پشیلەو خـت‌و فت لە سـەریا ئەهاتـن ئەچوون ، هـەر تـێ‌ی ئەڕوانـی و لـێ‌ی ورد ئەبۆوەو ئەی‌پرسـی : لەکوێ ئەم تەرحەم دیوە ؟

وەکو خۆشەویستێکـی مردبێ ، ئەی کێشا بـە سەریاو توند ئەیگوشـی و لەگەلیا بـێ‌وەسـتان ئەی‌پرسـی : لەکوێ ؟ لەکوێ؟

پرۆفیسۆر لەوەدابـوو ئەیووت : ئەگەر منالـە-وردکە .... !

هەستایە سەرپێ و پـڕ

بەدەم قیژانی :

دۆزیمەوە : بەخـوا دۆزیمەوە ! وڵاخی .

- ناو پیکابەکە ... هـی پیکابەکە ، خۆیەتی ، یـەك پارچە خۆیەتی !

ئەمەی وت‌و خـۆی دا بەسەر کورسی‌یـەکەداو لەگەلیا وەکو قورسایـی شاخێك لەسەر شانـی نەمابێ هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشاو وتی : ئۆخەش !

- دانیشە ... ئەڵێـم دانیشە ! یاری مەکـە ! وتم ئەڵێم هەزاری وەکـو ئەو لای من ناڵی پێڵاون !

- ناڵی پێڵاو ! ناڵـی پێڵاو !

دەروونی بەیەك قاقـای شێتی بێ‌سنوور تەقی‌یەوە.

- بەگوڕی نەکە دۆزیمەوە .... خۆیەتی !

- ئەمە چی‌یە ؟ منـاڵ بازاڕی‌یە ... ؟

لەم کاتەدا دەرگـای ژوورەکە کرایەوەو بـە ڕێکەوت ، ڕێکەوتێکـی بەدەگمەن ، بەڕێوەبـەری گشتی هاتە ژوورێ !

هەر لە پێکەنینا بـوو ، بەڵام دی چۆن پرۆفیسۆر وەك کێچ ڕاپەڕی ووتی :

- ئا ....ئا... باشـە ... زۆرباشە ... بەخێر بێیت ... بەخێر بێن .. ویستم سەرتان لێ بـدەم بەڵام وتم نەوەکا سەرتـان قاڵ بێت ... ئا ... ئا..!

- پیاوەتی خۆتانە !

سەری لێ تێك‌چـوو ، دەستی برد بۆ سـەری ، لەوە ئەچوو سڵاو بکـات ، دوایی دەستی بـرد بـۆ جانتاکەی و کردی‌یـەوەو دای‌خستەوە دوایی لەپـڕ دەستی بۆ خەم نەخـوار ڕاکێشاو بەدەنگێکـی نزمەوە وتی :

- باش‌بوو هاتن . . . باش‌بوو هاتن .

- من برا بچووکم !

- خـوا نـەکا ، ئەستەغفیروڵڵا... فەرموو دانیشە .. گەورەمان کە.. هەر ئێستا ئـەموت ... ئا ... ئەموت هەر تۆ... هەر جەنابتان شیاوی جێی خۆتانن ! تەلەفوونەکەتانـم نەئەزانی . . . تکایـە تەلەفوونی سکرتێرەکەتانـم بدەنێ ! فەرموو دانیشـە ! جارێکی تر دەسـتی بـۆ خەم‌نەخوار درێژ کرد !

هەستا ، دڵی وەکـو هەڵاچی بکات خێرا ئەهات و ئەچوو ، بۆ یەکەم جـار هەستی کرد لەدڵەوە حـەز ئەکات تفێکی، هۆقەبـی لەخۆی ، لەوشە ، لەمرۆڤ بکات . ڕووی وڵاخەکە لە بەر چاوی ون‌بوو ، دەستی بە دەرگاکەوە بوو گـوێی

ووتەی ژمارە ـ پاشماوە

هەتا ڕازو گلەیی و سکاڵاش گرتووە .

مایەی شادمانیشمانـە لەچاو ساڵانی پێشـووداو لەچاو ساڵانی پێشـووداو بەگوێرەی کات و سـەردەم ژمارەیەکی باشی نووسـەران بەرهەمی خۆیان دەنێرـن و سەرپشکی هەڵسەنگانـدن و بڵاوکردنەوەی زادەی بیـرو هەست و سۆزیان ، ئەمەش هەرگیز یەك لایەن و یـەك دەستەو ناوچە ناونوێنن ، وە بابەتی هەمـەجـۆرو ڕەنگاورەنـگ و ڕێبـازی هونەری هونەری فرەلایـەن دەگرنەوە . وە ئێمە خۆمان بـە دوای نووسـەران و بەهرەداراندا دەگـەڕێین و داوای هاوکاری لە گشـت دەکەین .

لە دواییدا ، لەگەڵ ڕێزو دڵسۆزیمان بۆ هەر دەنگێك کە مەبەستی خزمەت‌کردن و پەرەپێدانـی ئـەدەب و ڕۆشنبیری کوردی‌یـە ، دووبارەی دەکەینەوە کە ئێمە ئامادەین بـۆ هەمـوو هاوکاری‌یەك کە هەنگاومـان بەرەو پێشتر بەرێت .

● **ئەدەب و ڕۆشنبیری** ●

کاتێك منداڵەکەت ـ پاشماوە

دەتوانم بکەمە کام شوێـن دڵگیرەو کام خـواردن خۆشە .

ئیتر دەمە دەمی ئێـوارە لە خۆبایی بوونەکەی گەیشتە ڕادەیەك کە چووە سـەر بەردێکی بەرز ، باڵەکانـی بڵاو کردەوە ، بە ئاسماندا فڕی و خۆی لە دۆسـت و براکانی جیا کردەوە .

ئەگەیی ئەوەندە بـە ئاسمانەوە بێ کە لـەولاوە

نموونەی ـ پاشماوە

ساڵی (١٩٣٠)دا بـوو بە دوو ملیارو لە ساڵـی (١٩٦٥)دا گەیشـتە (٣) ملیار . جا لە بەر ڕۆشنایی ئەم بناغەیەدا ئەتوانین پەرەسەندنی ژمارەی دانیشتوانی سەر زەمین لـە دوا ڕۆژی نزیکدا دەست نیشان بکەین. لە ساڵی (١٩٨٠)دا ژمارەی دانیشتوانی جیهان چـوار ملیار بوو،لە ساڵی (٢٠٠٠)دا ئەگاتە ٦ ملیار ، لە ساڵـی (٢٠١٥)دا ئەبێتە (٨) ملیارو لە ساڵی (٢٠٢٥)دا ئەگاتـە (١٠) ملیار . بگرە هەتـا لوبنانی بچووك ئەگاتـە (٦) ملیۆن . جیهانـی پیشەسازیی پێشکەوتـوو ئاگای لە مەترسی ئـەم پەرەسـەندنی دانیشتوانی جیهانە هەیە بەتایبەتی لـە جیهانی سێهەمدا ، ئـەوە باش ئەزانێ کە ئەو چاڵـەی جیهانی دەوڵەمەندیـی و جیهانی هەژاریی لە یـەك جیا ئەکاتەوە پێویستـی بەوەیە خێرا پڕ بکرێتـەوە ، چونکە لەوە دڵنیایە کە ئـەو دەوڵەتە تازە پێگەیشتوانەی میللەتەکانیـان لە ژێـر سێبەری دواکەوتندا ئەژین، هەر ئەوانن کە خاوەنی ئاوو زەوی و خەڵکن کە هـەر سێکیان بناغەی هەرە گرنگی کشتوکاڵن .. هەر ئەوانـن خاوەنی ئەو هەموو سامانەن کە جیهانی پیشە سـازی بێ‌ئەوان ناتوانـێ بـژی ، ناتوانێ ئامێرە پیشەسازی‌یە گەورەکەی بخاتە کـارو بەرهەم بهێنێ و لە هەمـان کاتیشدا دەرگای بازاڕەکانـی بۆ بخرێتە سەر پشـت . جیهانی سێهەمـی تـازە پێگەیشتوو هەسـت بـەوە ئەکات کە بەشێکی گرنگـی جیهانە ، لەبەر ئەوە داوای مافی خۆی ئەکات ، ئـەو مافەی برێتی‌یـە لـەوەی هەموو ئەو یارمەتـی‌یـە هوتـەری و تەکنیکـی و ئابوریانەی دەس ئەکەوێت و بەرهەمـی کشتوکاڵ پەرەبسێنێ و کێشەی خواردە-مەنی یەکالا بکاتـەوە . بکاتەوە . ئەوەش باشـ ئەزانـێ کە دەوڵەتـە پێشکەوتووەکان لە هەموو ڕوویەکەوە پێشکـەتوون بەڵام خاوەنی زەوی نـوێ نین ، هەروەها خاوەنـی ئەو هەموو سەرچـاوەی ئاوانەنین کە بەکار نەهێنراون، خاوەنی زیادەی هێزی کـار کەر نین کە ئەتوانێ هێـزو توانای وەها بخاتە کـار هەموو جۆرە خواردەمـە-نی‌یەکی پێ زیاد بکات .

دەوڵـەتـە تـازە پێگەیشتووەکان ئەوەندەش دەستەپاچە نین نەتوانـن کشتوکاڵ بە تەواوەتـی پەرەی پێ‌بسێنن ئـەوی ڕاستی بێت پێش پەیدابوونی کێشەی خواردەمەنی ئـەم دەوڵەتانە توانیان تا ڕادەیەك پێگەیشتن بهێننەدی بـەڵام ئەوەیە دۆخ و توانای تەکنیکی دەوڵەتە تازە پێگەیشتووەکان دواکەوتووترە لە هـی دەوڵەتە پێشکەوتووەکان . هەر بۆ نموونە لە ساڵـی (١٩٧٢)دا دەوڵەتە تـازە پێگەیشتووەکان توانیـان

ڕادەی بەرهەم لە سـەدا بیست بەرز بکەنەوە لـە ڕادەی بەرهەمی ساڵـی (١٩٦٦) . بەڵام پاش ئـەوە بێ بارانی هات و تەنەڕیقاو ئاسیای داپۆشت و نـەو زیادی‌یەی قووتدا ، نـەك هەر ئەوە بەڵکو بەشێکـی بەرهەمی کشتوکاڵـی ساڵانەشی قووتدا ، هەتـا ئەو دەوڵەتانەی تووشـی کێشەی بێ ئاوی و تینوێتی بوون ناچار بـوون داوای یارمەتی بکەن .

گومان لەوەدا نی‌یە سێ یەکی جیهان خاوەنـی پێشکەوتنێکی تەکنیکـی تەواوە . جا هیچی تێـدا نی‌یە ئەگەر هەوڵ بـدەن ئەم پێشکەوتنەش بکاتـە ئەو وڵاتانەی خەریکـی پێشکەوتنن . هێنانـە دیِ ئەم کارە ئەوەندە ئاسانـە پێویستی تەنیا بە بڕیارێکی سیاسی و گیانێکی مـرۆڤ پەرستانە هەیە .

ترسیش لـە دوا ڕۆژ ، لە نزیك بوونەوەی ساڵـی (٢٠٠٠) وەکو چـۆن ئەو مرۆڤە ئەگرێتەوە ئەگـە لە جیهانی سێهەمدا ئـەژی وەهاش ئەو مـرۆڤـە ئەگرێتەوە کە لە جیهانـی پیشەسازیی پێشکەوتوودا ئەژی .

پەرەسێلکـەیـەك دەمـی کـردبـۆوەوە بۆ نێچیرێ دەگەڕا ، چاوی بە پیرە مێروولە کـەوت و گەیشتە سەری .

بە دەنوك بەیەکادا نێك مێروولەکە پەڕی‌یە قوڕگـی و لەوێشەوە بۆ ناو سکی .

لە ناوسکی پەڕەسێلکەدا، مێروولەکە بە ئاستەم گیانی تێدا مابوو کە ئەمە هـات وەبیریدا :

(کە مەڕ لە مێگەل دەرچوو گورگ دەیخوات) .

لەدەرەوەی سنوور ـ پاشماوە

درا ، دەنا تەنها بۆ مەبەستی چاککردنەوە هێژابوونـە فلۆرەنسا .

ڕۆژی پێنجەمینی بـوو کە من و برادەرێکم چووین سەیری ، ئنجا ماوەی دوو سەد مەتر زیاتر بۆ چوونە ژوورەوە سەرە گیرا بوو ..

ئەوەی سەیرێکی ئەم دوو پەیکەرە دەکا وەستایـی و دەسترەنگینی ئـەو هونەرمەندانە دەبینێ کـە ٢٥٠٠ ساڵ لەمەوبەر کاری وایان ئـەنجـام داوە .. شارستانیەتی ئەوسـتمان پیشان دەدا کـە لـە چ پلەیەکی دیقەت و پێشکەوتن دابووە ، هەمان کاتیشـدا ئاشتێکی گرنگتریشمـان بێ‌دەڵێ : کە هونەرمەندێکی وەکو (مایکل ئەنجلۆ) کـەم یا زۆر لـەوە ناچـێ نەکەوتبێتە ژێر کاری ئـەم جۆرە هونەرمەندانە ..

ئەو وردە کارییەی لـەو پەیکەرانـەدا دەبینرێ نموونەی هونەرێکی باڵان.. وا بزانم وێنەکان خۆیـان قسە بکەن چاترە ..

سێ کورتە هەواڵ ـ پاشماوە

● لەم هەفتەیـەدا ٨١ خێزان لە پارێزگای هەولێر ناسنامەی مانگانەی یاسـای چاودێری خێزانیـان وەرگرتوە .

بەڕێز یحیی محمد ڕشیدی پارێزگای هەولێرو هەڤاڵ مزهر مطنی ئەندامی مەکتەبی باکوورو ئەمین سـەری سەرکردایەتی لقی هەولێری پارتی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب لە کۆبوونەوەیەکدا لەناحیەی کەسنەزان ئـەو ناسنامانەیان دابەش کرد .. هەر لەو کۆبوونەوەیەشـدا وتـاری پیـرۆزبایـی لەسەرکەوتنەکانی هێـزە چەکدارەکانمان بەسەر فارسە ڕەگەزپەرستەکاندا پێشکەش کرا . .

● بەڕێوەبەرایەتـی پەروەردەی پارێزگای دهۆك سێ دەورەی کردەوە بـۆ زانستی ژیان و زانیاریـی و ماتماتیك لەپارێزگاکـە ، بیست مامۆستای ئامادەیی پیـاوو ئافـرەت و (٤٢) مامۆستای سەرەتایی پیـاوو ئافرەت تیایا بەشداربوون. هەر دەورەیەکیش مانگێـك دەخایەنێ و دەرسی تایبەتـی بابەتەکانی تیا پێشکەشـ ئەکرێ .

پێوەدان - پاشماوە

ژوورەوەی خانووەچۆڵەکانەوە توش دەبێ . لە ڕینـەوەی زەوی ژووری ماڵ کێـچ هەستیار دەکاتـەوە بـۆ چالاکی نواندن و ، یەکەمیـن گەستنیش بە شێوەیەکـی گشتی لە قاچدا دەردەکەوێ. پێش چوونەژوورەوە بـۆ ئەو ژوورانەی کەل‌وپەلەکانی گومانی کێچی لێ‌دەکرێ - بەکارهێنانی دی.دی.تی‌و یایریترۆم بە شێوەی تـۆز ، یان دایمەتیل فثالەیـت لە ژێر جل‌و بـەرگـەوە پێویستە ، لەگەڵ چاودێری-کردنی تایبەتی قاچ .

ژووری کێچـاوی پێویستە تۆزی دی.دی.تی پێدا - بپرژێنرێ ، هەروەها دەشێ (نەفثالین)یش بەکار بهێنرێ ژوورەکەشـ بـۆ ماوەی بیست‌و چوار کاژێر دابخرێ .

خورانی گەستنی کێـچ دەشێ چارە بکـرێ بـە بەکارهێنانی گیراوەیەك کە لە سەدایەك فینۆلی تێـدا بێ .

بەقی هارقێست :ـ

بەزۆری شـوێنـی گەستنی ئەم جۆرە بەقـە هەردوو قاچ و ، شوێنـی بەستنی پشتێن و قایشـە ، دەبێتە هۆی - سووربـوو-نەوەی شوێنە گەستراوەکەو دەرکەوتنی کەمێك خوێن . بێنزیل بینزەوات

بە شێوەی-

ڕێگەیەکی

پارێزەرە دژی ئەم بەقە .

مەرهەمی سۆلفـەر بەرێژەی لەسەدا پێنج ئازارو خورانی شوێنە گەستراوە کە ناهێڵێ . هەروەهـا خوێ واوکی گەرمیشـ هەمان کاری هـەیـە .

فینۆلیش بەرێژەی لەسەدا یەك لە کالامین لۆشـن دا دەبێتە هۆی لابردنـی چووزانەوەو چاك‌بوونەوەی شوێنە گەستراوەکە .

مێش‌و مێشوولە :ـ

بۆ کەم‌کـردنـەوەو نەهێشتنی مێش‌و مێشوولـە پێویستە - شـوێنـە پیسەکان و ناوی گۆمـە وەستاوەکان نەهێلرێـن ، بەکار - هێنانی چینێك ڕۆن لە ناو ئاودا دەبێتە هـۆی کوشتنی «لارڤا»کان .

بەکارهێنانی دایمەتیـل فثالەیت

ناهێڵێت -

بۆ چارەکردنی پێوەدانـی مێش‌و مێشوولە دیسانەوەی بە - بەکارهێنانی کالامیـن لۆشن دەبێ کە لە سەدا یەك فینۆلی تێدا بێ .

هەڵوێست پاشماوە

عیراق لەکـۆڕی دەوڵەتاندا لەبـەر هەڵوێسـتی باوەڕو سەربەستی و شوێن و ڕێزی ، نوێنەرەکەی بە سەرۆکی دەورەی ئێستای نەتـەوە یـەکـگرتوەکـان هەڵبژێردرا . ئەمەش سەرکەوتنێکی نوێی عیراقی بەرەو لوتکە .

هەتا لەمەیدانـی وەرزشدا ، عیـراق کاسی سەرکەوتنـی « مـەردیـکا - سەربەخۆیی » بردەوەو بەم جۆرە عیـراق سەردەکـەوێـت و هەمیشە بـەرەو سەرکەوتنی نـوێ دەڕوات چونکە باوەڕی بە خۆیەتی ، چونکـە خاوەنـی گەلێکـی بەتوانایەو ڕابەرێکـی وەك صدام حسین سەرکردایەتی کاروانی دەکات بۆیە عیراق هەمیشە سـەردە-کەوێت .

Institut kurde de Paris

له مه‌ڵبه‌ندی هونه‌ری هه‌ولێر

تیپی مۆسیقای «شیلان» و ئاسۆیه‌كی روون

عبدالوهاب تاڵه‌بانی
نووسینگه‌ی هه‌ولێر

دیارده‌یه‌كی دڵخۆشكه‌ره كه له شاری هه‌ولێردا چه‌ند تیپێكی هونه‌ری‌ی هه‌بێ‌و ، هه‌موو له هه‌وڵ‌و ته‌قه‌لادا بن بۆ پێشكه‌ش كردنـــی به‌رهه‌می چاكو به پێـزو ، پێكه‌وه هه‌وڵی په‌ره‌پێـدان‌و پێشخستنی باری هونـه‌ری كوردی بده‌ن ، به مه‌رجێ ئه‌و زۆری تیپانه نه‌بێتـه هۆی پاشاگـــه‌ردانـی‌و كاوێژكردنه‌وه‌ی به‌رهه‌مه‌كانی پێشووتر به تایبه‌تی لــــه مه‌یدانی گۆرانی‌و مۆسیقادا.

له مه‌ڵبه‌ندی لاوانـــی هه‌ولێردا تیپێكی مۆسـیقای خنجیلانه دروست بوه ، چه‌ند لاوێكی خوێن گه‌رم به‌رێوه‌ی ده‌به‌ن و تێكرِای ئامێره‌كانیان رۆژئاوایی‌یه . . .

كاك طارق جلیل خۆشناو كه قوتابی پۆلی دوه‌مـــی به‌شی ئه‌له‌كتریكـــــی پیشه‌سازی میكانیكـــی هه‌ولێره ، سه‌رپه‌رشتیكاری تیپه‌كه‌یه‌و ، له هه‌مان كاتدا گیتار ژه‌نیشــه ، لێـم پرسی :

ئایا ئــه‌م ئامێــره رۆژئاواییانه هه‌مـان ده‌وری ئامێره رۆژهه‌ڵاتی‌یه‌كـان ده‌بینن ، یان ، به جۆشتر له‌گه‌ڵ گۆرانی كوردیمانـــدا ده‌رِۆن ؟

– به‌رای من ئامێـــری رۆژئاوایی هیچ له خۆشـی‌و سروشتی بــه سـۆزی مۆسیقای كوردیمان كــه‌م ناكاته‌وه به‌ڵكو مه‌ودایه‌كـــی هونه‌ری‌ی فراوانتـــری ده‌داتێ . . .

● **ئایا چ به‌رهه‌مێكتان تا ئێستا پێشكه‌ش كردوه ؟**

– تا ئێستا ده گۆرانیمان له فیستـه‌ڤاله‌كانی به‌غــداو موسڵ‌و سلێمانی‌و هه‌ولێردا وتوه ، نیازیشمان هه‌بــه به‌م زوانه به ره‌نگاوره‌نگ بۆ ته‌له‌فزیونی ته‌ئمیمیان تۆمار بكه‌ین .. ئه‌و گۆرانیانـــه زۆربه‌یان فۆلكلـۆریـن ، شیعری هه‌ندێكیشیـــان دانراون ..

● صلاح نجـم‌الدیـن به‌رزنجی ، یه‌كێكه لــه گۆرانی بێژه‌كانی تیپه‌كه‌و ، وه‌كو له یادم بێ ، لــه ئاهه‌نگه‌كانی كۆمه‌ڵی هونه‌رو وێژه‌ی كوردی (كۆمه‌ڵـه‌ی هونه‌ره جوانه‌كانی ئێستا) گۆرانی وتوه .. ده‌رباره‌ی تیپه‌كه‌یان وتی :

– له ساڵی ١٩٨٠دا بـووم به ئه‌ندامی ئه‌م تیپه‌و ئێستا خه‌ریكی تۆمار كردنی چه‌نـد گۆرانی‌یه‌كی نوێین بـــۆ ئێزگه‌و ته‌له‌فزیـۆن . . ئه‌ندامانی ئه‌م تیپه وه‌كـو برا وان‌و ، مه‌به‌ستـــی سه‌ره‌كیمان پێشخستنـــی هونه‌ری گۆرانی‌و مۆسیقای كوردی‌یه .

● سلام محمد ، گۆرانی بێژێكی دیكه‌ی تیپه‌كه‌یـه وتی :

– پێش ئه‌وه‌ی ببم بـــه ئه‌ندامی تیپی شیلان ، لـــه چه‌ند ئاهـــه‌نگێـــك‌و فیستـه‌ڤاڵێكی تردا گۆرانیم وتوه ، له‌م تیپه‌دا هه‌سـت ده‌كه‌م ئه‌و هه‌وڵه‌ی ده‌یده‌م به فیرِۆ نارِوا ، چونكــه لێره چه‌ند كه‌سێكی هونه‌ر دۆست‌و بگره هونه‌رمه‌نـــد كۆبوونه‌ته‌وه‌و ، ده‌توانیـن به‌كۆششی هه‌موومان شتێكی چاك‌و به‌رهه‌مێكـــی پێگه‌یشتوتر پێشكه‌ش بكه‌ین .

● نیاز محمد محی‌الدین .. جاز لێ‌ده‌دا ، پــێ‌ی وتین :

– له‌سه‌ره‌تای دامه‌زراندنی ئه‌م تیپه‌وه ئه‌ندامم تێیداو ، له‌هه‌موو ئه‌و ئاهـه‌نـگ‌و فیستـه‌ڤاڵانه‌ی تیـپ تیـا به‌شداری كردوه له‌گه‌ڵیـا بووم .. له‌و برِوایه‌دام ئه‌م تیپه له‌توانایدا هــه‌یـه بۆشایی‌یـه‌ك لــه بـاری مۆسیقای كــوردی پــرِ بكاته‌وه . . .

● عماد جمال محمدامین ، ئۆرگون ژه‌نی تیپه‌كـــه‌یه .. وتی :

– خۆم به‌به‌ختیار ده‌زانم له رێگای ئــه‌م تیپـــه‌وه خزمه‌تـــی مۆسـیقای نه‌ته‌وه‌كه‌م بكـه‌م ، لــه‌و برِوایه‌شـدام ئامێـــری مۆسیقای رۆژئاوایی باری مۆسیقای كوردیمان بـــه‌ره‌و پێشتر ده‌باو ده‌نگێكـــی پرِخرۆشتری ده‌داتێ .

له ده‌ره‌وه‌ی سنوور

دوو په‌یكه‌ری «٢٥٠٠» ساڵ له‌مه‌وبه‌ر

مرۆڤ ده‌چێته ئیتالیا ، زیاتر هه‌ست به‌وه ده‌كـــا ده‌چێته مۆزه‌خانه‌یـــه‌ك رووبه‌ری به‌قه‌د ئه‌و نیوه دوورگه‌یه‌یه كه وڵاتـــی ئیتالیای پێ‌ده‌ڵێن ..

حوزیرانی ئه‌مساڵ (٩٨١) له شاری فلۆره‌نسا بـــووم ئیتالیه‌كان خۆیان ئه‌م شاره به (فیره‌نسا) ناو ده‌به‌ن.. فلۆره‌نسا ، یاخود (فیره‌نسا) چه‌ندی شوێن‌و جێگایه‌كـــی هونه‌ری له مێژووی ئیتالیادا هه‌یـــه ئـــه‌وه‌ندشـــی هاوینه‌هـــه‌وارێكـــی . خۆش‌و شارێكـــی به دارو بارو فێنكه .. هاوینـــان له‌به‌ر هه‌ردوو هـــۆ ، له چوار ئیقلیمی دونیایێ رووی تێ‌ده‌كه‌ن ..

دیارده‌یه‌كی عه‌جایـــب نه‌بوو ، ئه‌وه‌ی كه ئه‌مساڵ به چاوی خۆم دی لــــه گۆره‌پانی سینیۆریه كه ئه‌وان (پیاتسه سینیوریـــه)ی پێ‌ده‌ڵێن‌و تا ده‌گاته دۆمۆی فلۆره‌نسا كه ناوه‌راستـــی شار ده‌گرێته‌وه ، خه‌ڵكـــی شارو گه‌شته‌وه‌ره‌كـــان

سه‌ر برده‌ی ئـــه‌م دوو په‌یكه‌ره‌ش به‌م شێوه‌یه‌یه : له شاری (ریجۆكه‌لێربیریا) كه ده‌كه‌وێته خوارووی نیوه دوورگه‌ی ئیتالیاو له سـه‌ر ده‌ریایی‌یه .. گۆیا (٢٥٠٠) ساڵ له‌مه‌وبه‌ر پاپۆرێـك له ئیتالیاوه به‌ره‌و شـــاری (ئه‌سینا)ی یۆنان ده‌كه‌وێته رێ ، به‌ڵام له‌م شوێنه‌دا كه نزیكی شاری (ریجبۆكــه‌لیربیریایه) نقوم ده‌بێ ، ئه‌م دوو په‌یكه‌ره كه په‌یكـــه‌ری دوو پیاوی رۆمانین دیـاره ده‌ناو پاپۆره‌كه‌دا بووه . . له راستیشدا تركوخوایـــی دۆزراونه‌تــــه‌وه ، رۆژێ كۆمه‌ڵێك كورِو كاڵی ئــه‌و شاره له‌و شوێنه‌دا خه‌ریكی مه‌له‌كردنن ، ناكاو چاویـان به‌م دوو په‌یكه‌ره ده‌كه‌وێ .

په‌یكـــه‌ره‌كان نـــرخ‌و بایه‌خێكی هـــونـــه‌ری بێ‌پایانیان هه‌یه له برۆنـز دروست‌كراون ، هـــی دوو مرۆی رۆمانین .. لــه زۆر شوێندا بریندار بـــوون ،

ئه‌مه‌ش بووه هۆی ئـــه‌وه‌ی كـــه دوای ده‌رهێنـــانیان بكوێزرێنــــه‌وه شـــاری فلۆره‌نساو له‌وێ له لایـــه‌ن چه‌ند هونه‌رمه‌ندێكه‌وه چـاك بكرێنه‌وه ، وه‌كو وتمـــان له ئه‌نجامی ئه‌و خۆپیشاندانه ـ یشـــه‌وه بـــوو كه دوای چاككردنه‌وه‌و ده‌ســـت پێ‌داهێنانیـــان مـــاوه‌ی هه‌فته‌یه‌ك له هۆڵێكی نزیـك ئه‌كادیمایی هونه‌ر پیشـــان

خۆپیشاندانێك ده‌گه‌رێته‌وه بۆ ٢٥٠٠ ساڵ له‌مه‌وبه‌ر و له خوارووی ئیتالیادا لــه ژێر ئاو دۆزراونه‌ته‌وه .

● نه‌ژاد عزیز سورمێ ●
نووسینگه‌ی هه‌ولێر

برِوانه ل : ٧

پیشه‌ی میللی

په‌نجا ساڵ زیاتره ئه‌م وه‌ستایه كڵاش دروست ده‌كات

كڵاشكردن یه‌كێكه له پیشه هـــه‌ره ناودارِه‌كانی ناوچه‌ی هه‌ورامان ... به‌تایبه‌تی كڵاشی به‌رۆ ، كــه بۆ بێ گه‌لێ فراوانه‌و مایه‌ی حه‌واته‌وه‌ی له‌شه ، چونكه زۆر فێنك‌و سووكه‌ڵه‌و ته‌ندروسته‌و له‌گه‌ڵ جه‌مانه‌وه‌ی په‌نجه‌و سینه‌ی پێدا هه‌ڵئه‌سوورِێ ... له دیدارێكی تایبه‌تیدا ، له‌گه‌ڵ باش وه‌ستای یه‌ناویانگ (وه‌ستا ئه‌بوو به‌كری وه‌ستا عه‌لی)دا ، گفتوگۆیه‌كم تۆمار كرد ، وا لێره‌دا به‌شێكی ئه‌نووسم ... له وه‌ڵامی هـــه‌ندێ پرسیارا وتی :

● هه‌ر له منالی‌یه‌وه ، له‌به‌ر ده‌ستی باوكمـــا شاگرد بووم‌و ، به‌سه‌ر په‌رشتی ئه‌و فێری ئـــه‌م پیشه‌یه بووم ، ئێستا ته‌مه‌نم (٧٥) ساڵ ئه‌بێ ، ماوه‌ی (٥٥) ساڵ زیاتره خه‌ریكی كڵاشكردنم ...

● لــــه ماوه‌ی ئیشكردنما هه‌ندێ گۆرانكاریی باشم به‌سه‌ر كڵاشا هێناوه ، بۆ وێنه ، جاران لووت‌و پاژنه‌كه‌ی له سیرمه‌ی پارچه پارچه دروست ئه‌كران ، كه شێوه‌و دوخیان جوان نه‌بوو ، من گۆرِیمن ، كـــه زۆر قایمترو جوانتره ... هه‌روه‌هـــا ده‌قی كڵاشی جاران زۆر ناكۆڵ كارو قه‌به بوو ، من توانیم دیمـــه‌ن‌و شێوه‌یه‌كی خنجیلانه‌و جوانتری بده‌مێ .

● بیست‌و شه‌ش ساڵ له‌مه‌وبه‌ر بانگ كرام بۆ پیشانگای تایبه‌تی له شاری سلێمانیداو له‌وێ به هه‌موو كه‌ل‌و په‌لێكمه‌وه ده‌ستم كرد به كڵاش دروستكردن ... ده‌رباره‌ی ئه‌م پیشه‌یه‌ش له گۆڤارو رۆژنامه‌كانی ئـــه‌و سه‌رده‌مه‌دا ، وێنه‌و باسی بڵاو كرابوونه‌وه ...

● تا كڵاش ئاماده ئه‌كرێ بۆ له پێ‌كردن ، بــه پێنج قۆناغا ئه‌رِوا ، كه هه‌ر قۆناغه‌ی ئیشكه‌ری تایبه‌تی خۆی هه‌یه :

ئاماده‌كردنی : عوسمان هه‌ورامی

سینه‌ما

«ئالن دیلۆن»ی ده‌رهێنه‌ر

ئه‌كته‌ری ناسراو ئالـــن دیلۆن ، رووی كردۆتـــه كاروباری ده‌رهێنانی فلیمی سینه‌مایی ، له‌م باره‌یـــه‌وه وتویه (مه‌رج نیه مـرۆڤ خۆی به‌چاكترین ته‌كنیكـــه‌وه خه‌ریك بكات تایبه‌تـــــه ده‌رهێنه‌رێكی باش ، مـــن به‌ختی خۆم له‌م باره‌یـــه‌وه له‌و فێربوونه‌وه تاقـــــی ده‌كه‌مه‌وه ، له ئه‌نجامـــی كاركردنما له‌گه‌ڵ ده‌رهێنه‌ره گه‌وره‌كان فێری بـــووم) . ئێستا دیلۆن خـــه‌ریكـــی ده‌رهێنانی فلیمێكـــه بـــه ناونیشانی (لـــه پێنـــاوی پێستی پۆلیدا) كــــه له‌رۆمانێكی ژان باتریكـــی وه‌رگرتوه‌و له‌م كاره‌یـــه‌دا « ئان باریۆ »ی سكرتێری یارمه‌تی ده‌دات .

هه‌ڵبژارده

بزن گیانله‌به‌ری دوارِۆژه

بزن به چه‌تون‌تریـــن گیانله‌به‌ر ئه‌ژمێررێ له‌نـاو گیانله‌به‌ره شیرده‌ره ماڵی‌یه‌كاندا ... چونكه هه‌میشـــه سه‌رپێچی فرمانی شـــوانه‌و قه‌ت به‌گوێره‌ی راو دڵــــی شوانه‌كان هه‌ڵســـوكه‌وت ناكات ..

له‌م دواییه‌دا لــــه شاری (تور) له فه‌ره‌نسـا ٣٠٠ شـــاره‌زای خـــاوه‌ن برِوانامه كه له ٤٠ وڵاته‌وه هاتبون كۆنگره‌یه‌كیان به‌ست بۆ لێكۆڵینه‌وه له‌م گیانله‌به‌ره سه‌رسورِهێنه‌ره . . . ئه‌وی راستی بێت كۆنگره‌كه شتی باشی وه‌ده‌ر خســـت ده‌رباره‌ی بزن وه‌كو : نـــاو سكی بزن ئه‌توانێت هه‌مـــوو خواردنێك ته‌نانه‌ت خواردنی بێ‌سوودیش وه‌كو خـــۆڵ‌و په‌رِۆو پاڵ‌و كاغه‌ز بكاتـــه شیرو پرِبێت له (پرۆتین) .

كۆنگره‌كه كاره‌كانی خۆی له كتێبێكی ٨٠٠ لاپه‌رِه‌یی‌دا كـــورت كردۆتـــــه‌وه خستویه‌تی‌یه روو ، لــــه‌و كتێبه‌دا وا هاتووه كه (بزن گیانله‌به‌رێكی پێویســـته بۆ ئه‌و وڵاتانه‌ی كه ووشك بوون (الجفاف) كاریـــان تێ ده‌كات ، هه‌روه‌ها به تاكـــه گیانداریكیشی دائه‌نرێ كــــه به‌رگه‌ی كه‌شی تێكـــدان (التلوث البیئه) بگرێ .

ئۆتۆمبێلی بێ‌شۆفێر

پێش ئه‌وه‌ی ســـه‌ده‌ی بیسته‌م كۆتایی پێ‌بـــێ پێویستی به‌وه ناكات خۆت ئۆتۆمبێله‌كه‌ت لێ‌بخورِێـــت یان شوفێرێكی بۆ به‌كـــرێ بگریت ، ده‌تـــوانیـــت ئۆتۆمبێله‌كه‌ت بۆ هه‌ر كوێ‌ت برِێ بچێت‌و به‌بێ ئـــه‌وه‌ی تووشی قه‌له‌باڵخـــی‌و تێكچـــوونـــی باری ســـایكۆلۆژی ببیـــت . ئۆتۆمبێلی پاشه‌رِۆژ متمانه به‌دوو سویچی ئه‌له‌كترۆنی ده‌كات به‌كه‌میان خراوه‌تـــه پێشه‌وه‌ی ئۆتۆمبێله‌كـــه‌وه‌و دووه‌میانیشــــس بـــه‌لای راســـتی‌یه‌وه‌وه‌و ئه‌م‌دوو سویچه زانیاری بۆ ئامێـــری ئۆردیناتور ده‌نێردرێت كه‌وا خراوه‌ته جێگای دانیشتنـــی شوفێركه‌وه‌و پیشانی ده‌دات راست برِوات یان چـــه‌پ یان بوه‌ستێـــت ، یـــــان به‌گوێره‌ی هاتووچـــۆی ئۆتۆمبیله‌كانه‌وه‌و ئـــه‌و رێگایه‌ی تێیـــدا ده‌رِوات‌و جۆری قه‌لـــه‌باڵخــــی شه‌قامه‌كان ، ئۆردیناتۆره‌كه به‌رده‌وام درێـــژایی نێـــو ئۆتۆمبێله‌كان‌و ئه‌و كۆســـپ‌و ته‌گه‌رانه‌ی دێنه رێگـــای پێوانه ئه‌كات .

جیهانی منالان

كاتێك منداڵه‌كه‌ت ده‌كه‌وێته سه‌رپێ

ئاماده‌ی كردووه
سمیره محمد علی

دایكی خۆشه‌ویســـت مه‌هێڵه منداڵه‌كه‌ت بــــه ره‌ورِه‌و پێ‌بگرێت چونكـــه په‌نا به‌رێته بـــه‌ر ره‌ورِه‌وه ده‌بێته هۆی ئه‌وه‌ی چه‌نـــد مانگێك لـــــه‌رۆشتندا دوابكه‌وێت ، ئه‌گه‌ر ره‌وه‌وه‌یـــه هه‌رچه‌نده له‌كه‌وتن‌و ژان ده‌یپارێزێت . به‌ڵام له‌چێژی تێكۆشان‌و متمانه كردنه سه‌ر خۆی بێ‌به‌شی ده‌كات‌و ئه‌گه‌ر بینێت سه‌یری شتێكی دوور ده‌كات‌و قاچه‌كانی ئامـــاده كردووه هه‌نگاو بنێـــت‌و هه‌وڵ ده‌دا پێ‌ی بگات ، په‌له مه‌كه‌و دڵـــت بـــۆی نه‌سووتێت هه‌ســــتیت شته‌كه‌ی بۆ نزیك بكه‌یته‌وه چونكه وای لێ‌ده‌كات رابێت‌و هه‌میشــــه هــــه‌وڵ ده‌دا ئاسانترین رێگا بۆخـــۆی بدۆزێته‌وه بۆئه‌وه‌ی بگـــاته ئامانجـــی ، هه‌روه‌هـــا پێچه‌وانه‌ی ئه‌م كرداره‌شـــس مه‌كه‌و هه‌رچه‌ند له‌شته‌كـــه نزیك‌بۆوه‌وه تا ماوه‌یه‌كـــی درێژتر بخایه‌نێت ئه‌مـــه وای لێ‌ده‌كات نائومێدببێت‌و وازبهێنێت . به‌م‌جـــۆره ده‌بێته هۆی ئه‌وه‌ی له‌چێژی تێكۆشان‌و كۆڵنـــه‌دان بێ‌به‌شی ده‌كه‌یت .

جا بۆ ئه‌وه‌ی ببیتـــه یارمه‌تی‌ده‌ری منداڵـــه‌كـــه‌ت ده‌بێ نه ئیشی سووكی بۆ گران بكه‌یت‌و نه ئیشـــی گرانیشی بۆ ئاسان بكه‌یت‌و ده‌بێ شوێنێكی ئه‌وتۆی بـــۆ ته‌رخان بكه‌یت كه ئازاری نه‌دات . كاتێك هه‌ڵده‌ستێته سه‌رپێ كورسی‌یه سووكه‌كانی له‌رێگه‌دا لابه‌ره‌و ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌وه‌یه كاتێ كه ده‌یه‌وێ برِوات ده‌ستی پێوه نه‌گرێت چونكه له‌نگه‌ری منداڵه‌كـــه تێكده‌چێ‌و كورسی‌یه‌كه‌ش له‌وانه‌یه به‌سه‌ریا بكه‌وێ . هه‌روه‌ها ده‌بێ له‌چه‌رچه‌فی سه‌ر مێزه‌كه نزیكی نه‌كه‌یته‌وه چونكه ته‌قـــــه‌للا ده‌دات هه‌ستێته سه‌رپێ‌و ده‌یـــه‌وێ ده‌ست به چه‌رچه‌فـــــی مێزه‌كه‌وه بگرێ له‌وانه‌یـــه له‌كاتی راكێشانی چه‌رچه‌فه‌كه‌دا چی له‌سه‌ر مێزه‌كـــه هه‌یه به‌سه‌ریدا بكه‌وێ .

دیسانه‌وه ده‌بێ له‌شتی تیژوو چه‌قۆو مقه‌ســـت‌و گوێزان دووری بخه‌یته‌وه.. چونكه ئه‌مانه هه‌موو جـــێ‌ی مه‌ترسین‌و زیان ده‌گه‌یه‌نن . ئه‌و پێڵاوه‌شی كه لـــه پێشی ده‌كه‌یت ده‌بێ كه لایه‌نـــــی په‌نجه‌كانی بڵاو بێ‌و پاژنه‌نزم بێ‌و له‌پێستێكی نه‌رم بێت .

چیرۆك بۆ منالان

كه‌مه‌ر له‌مێگه‌ل ده‌رچوون

● احمد سید علی به‌رزنجی

له ده‌شتێكی نێزیك شار ، سه‌وزه گیایه‌كی نه‌رم‌و جوان وه‌ك فه‌رش راخرا بـــوو ، له لایه‌كیـــه‌وه شـــاره مێروله‌یه‌ك سه‌ری هه‌ڵدا بوو كلێكی زۆریان ده‌ردابـــوو ، هه‌موان بێ‌وچان خه‌ریكـــی ئیشی بوون ، بێ‌ئیشـــی له ناویانـــدا جێگـــای نه‌ده‌بۆوه .

هه‌موشـــیان لـــــه ئیشه‌كه‌یاندا دڵسۆز بوون ، بـــه‌رده‌وام خـــواردن‌و دانه‌وێڵه‌یان كێش ده‌كـــرده ناو شاره‌كه‌یان ، چونكـــه ده‌یانزانی كه ئه‌گه‌ر ئه‌مـــرِۆ هیلاك ببن‌و كـــار بكـــه‌ن سنبه‌یێ ده‌حه‌ســـێنه‌وه‌و بێ‌خه‌م به‌خۆشی ده‌ژین .

به‌هار رۆیشت‌و هاویـــن هات ، مێروله‌كان ، ژیـــرو وریاو چالاكانه شـــه‌وو رۆژ خه‌ریكی زه‌خیره خســـتن بوون بۆ رۆژانی ســـه‌رماو به‌فرو بارانی زستان .

رۆژێكیان به‌یانی ، یه‌كێ له مێروله‌كان هـــه‌ســـتی به‌خۆی كرد جوتێ باڵـــی سپی‌و ناسكی له‌سه‌ر پشت ده‌رهاتووه .

كه‌مێ له ناو شاره‌كـــه‌دا هات‌و چوو ، بۆ ئـــه‌وه‌ی زیاتر ده‌ركه‌وێ هاته ده‌رێ . به‌ناو هاوه‌ڵه‌كانیدا به‌فیزه‌وه ده‌هات‌و ده‌چوو .

ورده ورده خه‌ریك بـــوو له خۆی بایی ده‌بوو ، بۆیه هه‌ر به‌لای ئیشـــه‌كـــه‌ی رۆژانی‌دا نـــه‌ده‌چـــوو ، سه‌ره‌رای ئه‌مه‌ش گاڵته‌ی به مێروله‌كانی دی ده‌كـــردو بـــه باڵه‌كانـــی‌یـــه‌وه ده‌نازی .

هاوه‌ڵه‌كانی زۆریـــان له‌گه‌ڵ وت‌و ئامۆژگـــاری‌و تكایان لێ‌كرد كه گـــوێ‌ی نه‌داتێ‌و خـــه‌ریكـــی كاركردنه‌كه‌ی جارانی بـــێ‌و ئه‌مانیش هه‌ر مێروله‌كانـــی جارانن ، با خۆی له براكانی جیا نه‌كاته‌وه .

مێروله باڵداره‌كه بـــه‌م قسانه له باتی بگه‌رِێتـــه‌وه دۆخی جارانی زیاتر بایـــی بووو وتی :

ـ نا ، ئیتر من پێویستیم به خۆ هیلاككردن نی‌یه ، من به هۆی باڵـــه‌كانمـــه‌وه

برِوانه ل : ٧

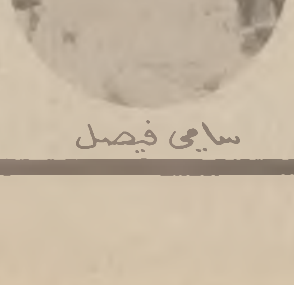

سامی فیصل

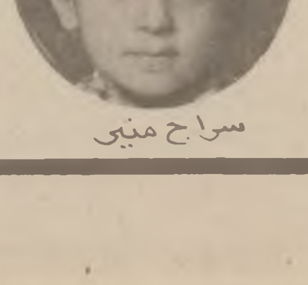

سراج منیر

Institut kurde de Paris

بریاری میژوویماندا بۆ گێرانەوەی دەستەڵاتی تەواومان لەسەر خاك‌و ئاوەکەمان‌و بە توانەوە لیهاتنەوە دژی هەرکەسێ دەوەستین بەربەستی ئەم بریارە میژوویە رەوایەبکات .
سەرۆکی فەرماندە
صدام حسین

الخميس ١٩٨١/١٠/١ العدد ٦٠٦

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە
٨ لاپەرە
٢٥ فلسە

هاوکاری

التضامن

شرقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی
ت ٨٨٧٥٧٩٥ / ٥ ضرت
سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

دەزگای رۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی
بەرێوەبەری گشتی‌و سەرنووسەر
اسماعیل رسول

پێنج‌شەممە ١٩٨١/١٠/١ ژمارە ٦٠٦

هێزە دلێرەکانمان لە بەرەکانی پێشەوەی جەنگ

زیانی زیاتر بە دووژمن دەگەیەنن

لە بروسکەیەکدا بۆ سەرۆکی فەرماندە صدام حسین

شارەزایانی راگەیاندنی عەرەبی دەستی رێز لە دەوری باڵای سەرۆکی فەرماندە دەنێن

شارەزایانی راگەیاندن لە کۆڕی مافی پەیوەندکردن لە چوارچێوەی سیستەمی نوێی راگەیاندندا دەستی رێزیان ناوە لە دەوری باڵای سەرۆکی فەرماندە بەرێز صدام حسین لەوەی کە عیراقی گەیاندوەتە پایەی تیشك دانەوە بۆ خزمەتی مەسەلە دادوەریەکانی نەتەوەی عەرەبمان لە سەربەخۆیی‌و رزگاری‌و پێشکەوتنی کۆمەلایەتیدا .

هەروەها لەو بروسکەیەدا بە بۆنەی تەواوبوونی کۆڕەکەیانەوە لە بەغدا ئاراستەی سەرۆکی فەرماندەیان کردوە رێزیان ناوە لە دەوری بەرێزێ لە خزمەتی مرۆڤایەتیداو ئەمەش دەقی بروسکەکەیە :

ئێمە شارەزایانی راگەیاندنی عەرەبی بەرێزو قەدرەوە سوپاسی سەرپەرشتی دڵسۆزانەتان بۆ کۆڕەکەمان دەکەین ، کۆڕی مافی پەیوەندکردن لە چوار چێوەی سیستەمی نوێی راگەیاندنا ، لەگەل رێزگرتنی باڵای دەوری سەرکردایەتی بەرزتان لەوەی عیراقی گەیاندوەتە رادەی هەمیشە پایەی تیشك دانەوە بێ لە خزمەتی مەسەلە داوەریەکانی نەتەوەی عەرەبماندا لە سەربەخۆیی و رزگاری کۆمەلایەتیداو دەوری بالاشتان لە خزمەتی تێکرای مرۆڤایەتیدا .

ئەمەش بەلای عیراقی شارستانیەوە نوێ نیە بۆیە شایانی ئەوەیە شوێنی خۆی لە کۆمەلی دەولەتاندا بگرێ بەو باوەڕەی درا بە نوێنەری عیراقی بۆ سەرۆکایەتی کردنی دەورەی ئیستای کۆمەلەی گشتی نەتەوە یەکگرتوەکان .

سەرۆکی بەرێز : هەلویست‌و دەوری زانراوتان لە رووی کاروو باری دەولەتانەوە بەرزی ئەو شوێنە دووپات دەکاتەوە کە عیراق بە رابەرایەتی ئازایانەتان‌و بە لیهاتوی سەرکردایەتیتان هەیەتی‌و ئەو دەورە گەورەیەی چاوەڕێتانە لە سەرکردایەتی کردنی بزوتنەوەی بێلایەندا لە دەورەی نوێدا .

ئێمە رێزی تەواومان دەردەبرین بەرامبەر وردبینی‌و ئازایەتیتان‌و تواناتان بۆ هاوسەنگی کاروبارتان لە نێوان جەنگی عادیلانەدا بۆ سەندنەوەی ماف‌و لە نێوان گەشەپێدان‌و بیناکاری‌و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیدا بۆ خزمەتی نەتەوەی عەرەب‌و زامن کردنی مافەکانمان تا جێگای پێشکەوتوی خوی لە ناو خێزانی دەولەتاندا بگرێ .

ئێمە کە مافی پەیوەندکردن بە مەرجێکی ئەساسی دادەنێین لە ژیانی پیرۆزو عادیلانەدا بە توندی دەستدرێژی ناڕەوای زایونیەکان بۆ سەر دەزگا ئەتومیەکانی عیراق گوناهبار دەکەین کە نیشانەی قینی نابەسەندی زایونیەکان بوو بە مەبەستی وەستاندنی مافی ئاسایتان لە پەیوەندن کردن بە شارستانی هاوچەرخەوەو مافی ئاسایتان لەوە بەر هێنانی سامانی ماددی‌و بەشەری بۆ خزمەتی راپەراندنی شارستانی نەتەوەی عەرەب .

سەرلەنوێ سوپاسی دلسۆزی بەرێزتان دەکەین‌و هیوای پێشکەوتنی هەمیشە بۆ گەلی عەرەبمان لە عیراق‌و هەمیشە پێشرەوی دلسۆزو ولاتی بەوەفاو دەواری گەورەی هەموو عەرەب دەبێ .

شارەزایانی راگەیاندن

قسەکەرێکی سوپایی بەرپرچی درۆودەلەسەی فارسی دوژمن دەداتەوە

گواستنەوەی هێزەکانمان لە رۆژهەلاتی کارونەوە بۆ رۆژئاوای بە بریارێکی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکان بووە

قسەکەرێکی سوپایی دووپاتی کردەوە کە مانەوەی هێزەکانمان لە رۆژهەلاتی کاروندا بۆ ماوەی سالێکی رەبەق بەپێی پلانێکی گشتی ئەو سەردەمە بووە . قسەکەرەکە لەدوانێکدا بۆ ئا.د.ع. دەربارەی بەندوبالۆرەکانی ئێرانی دوژمن سەبارەت بە هێزەکەی رۆژهەلاتی کارون ووتوویەتی : سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکان بریارێکی داوە بە گواستنەوەی هێزەکانی عیراقی لە رۆژهەلاتی کارونەوە بۆ رۆژئاوای‌و .. ئەوەی دووپات کردۆتەوە کە سوپا نەبەردەکەمان لە توانایدایە بگەرێتەوە هەر شوێنێك کە بوونی لەوێدا ئامانجی دەستنیشان کراوی هەیەو لەگەل ئەو قوربانیانەی لە پێناویدا دەدرێن هاوتەریبە .

ئەمەیش دەقی تەواوی دوانەکەی قسەکەرە سوپاییەکەیە :

هێزەکانمان بەپێی نەخشەیەکی گشتی بۆ ماوەی سالێك لە رۆژهەلاتی رووباری کاروندا مایەوە سەرەڕای هەموو هەول‌وتەقەلاکانی دوژمن بۆ لەقاندنی هەرمایەوەو هەرچەندەیش کە دوژمن گەلێ هەولی لەقاندنیدا بەلام بێهودەبووو هەموو جارێك هێزەکانمان راستەوخۆ یاخود بە هێرشی بەرانبەر بۆ ئەو شوێنانەی کە لە توانادایە تێدا بمێنێتەوە پووچەلی دەکردنەوە .

لەو رۆژانەی دوایدا دوژمن هەندێك زیانی بەو پردانەی کە لەسەر کارون دروست کرابوون گەیاندوە جاروباریش هەندێك جموجوولی سوپایی لەو ناوچەیەدا هەبوو ، ئەوەیش وای کرد کە سەرکردایەتی گشتی بریاری گواستنی هێزەکان بدات لە رۆژهەلاتی کارونەوە بۆ رۆژئاوای‌و دوژمن‌و ئەوانی تریش چاك دەزانن کە ئێمە لە تواناماندا هەیە هەر کاتێك ویستمان بچینە ئەو شوێنەی کە دەمانەوێت ئەگەر زانیمان ئەو قوربانیەی کە بۆ مانەوەمان لەو شوێنە دەدەین هاوتەریبە لە پێناوی مانەوەمان لەو شوێنەدا . پاشەرۆژیش هەروەکو لە رابردوودا ئاشکرایە سەرکەوتنەکانی هێزەکانمان هەر لە سەرەتای دەست پێکردنی جەنگەوە تا شەڕەکەی ئەم دووایەی سەرپیل زەهاب دەسەلمێنێ .

شتێکی سروشتیشە کە هەر کردەوەیەکی سوپایی دوژمن هەمیشە پڕە لە درۆودەلەسەو بەندوبالۆرەی دوور لە حەقیقەت . بەلام راستی هەر دەمێنێتەوەو خۆی دەسەپێنێت بەبێ گوێدانە راستی یا درۆی ئەولایەنەی کە سات‌وسەودای لەگەل دەکات .

ولاتانی بێ لایەن پشگیریان بۆ عیراق دووپات دەکەنەوە

ولاتە بێلایەنەکان توورەیی‌و رقی خۆیان دەربریوە دەربارەی هێرشی زایۆنیە دوژمنەکان بۆ سەر دەزگای ئەتۆمی عیراق .

لەبەیاننامەیەکی کۆبوونەوەی وەزیرانی دەرەوەی ولاتە بێلایەنەکاندا لە بارەگای نەتەوە یەکگرتووەکان هاتووە کە ئەو دوژمنکارییە کارێکی روخێنەرەو هێرشێکی ناڕەوای سەر ولاتێکی بێلایەنە .

هەروەها وەزیرانی دەرەوەی ولاتە بێ لایەنەکان هەقی ئەوەیان داوەتە ولاتە بێلایەنەکان کە دەتوانن ئەتۆم بۆ کاروباری ئاشتی بەکاربێنن بەشێوەیەك لە گەل بەرژەوەندیی‌و پێویستییەکانیانا بکونجێ .

هەروەها بەیاننامەکە بەتایبەتی لە ئەنجومەنی ئاسایشی دەولەتان ئەخوازێ چی پێویستە بکرێ دژی دوژمنە زایۆنییەکان بەپێی بەشی حەوتەمی بروانامەی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . هەر ئەو بەیاننامەیە وتوویەتی وەزیرانی دەرەوەی ولاتە بێلایەنەکان لە ماوەی ئەم دەورەیەی کۆمەلەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هەول ئەدەن پشتگیری ئەو بریارانە بکەن تا « ئیسرائیل » رابگرێ لەو دەسدرێژی‌و تاوانانەی ئەیکات‌و ناچاری بکەن کە پەیڕەوی عورف‌و عادەتی یاسای دەولەتان‌و بروانامەی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بێ‌و پەیڕەوی بریارەکانی نەتەوە یەکگرتووەکانیش بکات .

هەروەها وەزیرانی ولاتە بێلایەنەکان لە کۆتایی گفتوگۆو بەیەك گەیشتنیاندا بەیاننامەیەکی فراوانیان دەرکردوە گەلێ بریاری گرتۆتەخۆی کە هەلویستیان روون ئەکاتەوە سەبارەت بە کێشەی ولاتان ، بە تایبەتیش تەنگوچەلەمەی ناوچەی ولاتە عەرەبیەکان ..

سەربازە سوار چاکەکانی سوپای عیراقی دلێر لە ماوەی هەفتەی رابووردوشدا ، ئازایانە بەرگریان لە ئالای سەرکەوتنی مەزنیان کردوەو زیانێکی زۆری سەروو مالییان بە فارسی دوژمن گەیاندوە ، سەرجەمی هەفتەی رابووردو هێزە دلێرەکانمان مەردانە دەستیان لە دوژمنی رەگەز-پەرست وەشاندوە .

تێکڕایی زیانەکانی دوژمن لە ماوەی هەفتەی رابووردودا بەپێی بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکان بەم جۆرە بووە .

● ١٩٨١-٩-٢٥ :
٢٣١ کوژراو حەوت دەبابەو چوار سەرباز بەری مودە رەعەو ١٦ ئوتومبیل‌و پێنج توپ‌و یەك شەفل‌و پێنج بنکەی کەرەستەو دوو روانگەو سێ ساروخ هاوێژی ستریلا .

● ١٩٨١-٩-٢٦ :
١٥٢ کوژراو ، هەشت ئوتومبێل ، سێ تۆپ ، ١١ بنکەی کەرەستەو شەش روانکە .

● ١٩٨١-٩-٢٨ :
٦٦ کوژراو ، یەك فرۆکەی جەنگ ، سێ دەبابە ، ٢٣ سەرباز بەری مودەرەعە ، چواردە ئوتومبێل شەش تۆپ ، سێ شەفل ، هەشت بنکەی کەرەستەو دوو روانگە .

● ١٩٨١-٩-٢٩ :
١١٨ کوژراو ، شەش دەبابە ، دوو فرۆکەی جەنگ ، یەك سەربازبەر ، پێنج ئوتومبێل ، چوار تۆپ ، دوازدە بنکەی کەرەستە ، دوو روانگە ، دوو مودەرەعە .

● ١٩٨١-٩-٣٠
١١٦ کوژراو ١٦ دەبابە پێنج سەربازبەری مودەرەعە ، ١٣ ئوتوموبێل ، حەوت توپ ، حەوت بنکەی کەرەستەو پێنج روانگەو شەش مودەرەعە .

عەرەفات سەر لە ژاپۆن دەدات

وا چاوەروان دەکرێ ، بەم زوانە یاسر عەرەفاتی سەرۆکی لیژنەی راپەراندنی رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستین سەر لە ژاپۆن بدات‌و لە ماوەی ئەم سەردانەیدا لەگەل سونساو سونودای وەزیری دەرەوەی ژاپۆن گفتوگۆ بکات .

بەرێوەبەری نووسینگەی رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستین لە توکیو کە ئەم

بروانە ل : ٧

بەرگری لە رۆژنامە نووسە میسریەکان

ئەمانەتی گشتی رۆژنامە نووسانی عەرەب بەیاننامەیەکی بلاو کردۆتەوە، تیایدا ئەوکاروباره ناڕەوایانەی گوناهبار کردوە کە رژێمی سادات دژی ئازادیخوازانی میسر بە گشتی‌و رۆژنامە نوسان بە تایبەتی دەستی داوەتێ .

بەیاننامەکە لەگەل دەربڕینی نارەزایی توندا ئەوەی راگەیاندوە ، پشتیوانی خۆی بۆ رۆژنامەنووسە میسریەکانی دەربریوەو پێك‌هێنانی لیژنەیەکی عەرەبی جیهانی داوە بۆ بەرگری کردن لێیان ، هەروەها داوای لە هەموو دەزگا رۆژنامەنووسی‌و ئەقابیە عەرەبی‌و جیهانیەکان کردوە بەشداری لە کاروباری ئەم لیژنەیەدا بکەن .

کورتە هەوال

هامبۆرگ :

لیونید زامیانین ئەندامی کومیتەی ناوەندی حزبی شیوعی سۆفیەت‌و تویە بەکارهێنانی ساروخی بیرشینگ دژی سۆفیەت لە خاکی ئەوروپا ئەنجامی راستەوخۆی دەبێت بۆ سەر خاکی ئەمەریکا .

بەلفاست :

پولیسێکی بەریتانی کوژراوەو یەکێکی تر بریندار بوە ، ئەمەش لە ئەنجامی پەلامارێکدا کە چەکدارەکانی سوپای نهینی ئێرلەندە بردویانەتە سەر دەوریەیەك لە شاری بەلفاست .

رەبات :

لە نوزدەی مانگی داهاتودا لە شاری طەنجەی مغرب یازدەهەمین کونگرەی عەرەبی بۆ بەرگری کۆمەلایەتی دەبەسترێ .

تونس :

پیرێ لە شاری تونس سیازدەهەمین کونگرەی یەکیتی کۆمەلانی پزیشکی مندالانی ناوچەی دەریای سپی ناوەراستی دەستی پێ کردوە .

ئێران

توندبوونی بزووتنەوەی دژ بە خومەینی خوێن رێژ

رژێمی رەگەزپەرستی کاولکەر حوکمی لەسیدارەدانیان لەسیدارەداوە

● **داواکاری گشتی خوێن رێژەکان داوا دەکات بۆ کوشتنی زیاتری گەلانی ئێران .**

● **سەرەرای زیادبوونی زورداری ، چەندان لە دارو دەستەی خومەینی لە ناوبراون .**

● لە ئەنجامی ئەو خۆپیشادانانەی هەفتەی رابووردو شەقامەکانی تاران‌و شارەکانی تری ئێرانی گرتەوە ، دەستەو دایرەی خومەینی خوێنڕێژ زیاتر سەر لێشێواو بوون‌و درندانەتر کەوتوونەتە کوشتن‌و برین لە ناو ریزەکانی هیزەکانی دژ بەو رژێمە .

● هەروەها گەلانی ئێرانی بانگ کراوە بۆ بەشدار نەبوون لە هەلبژاردنە درۆینەی سبەینێ لە ئێراندا دەکرێ بۆ هەلبژاردنی جێگرەوەی رەجائی بانگەوازەکە وتویە خومەینی‌و تاقمەکەی بە دەست تێکەلی لەگەل واشنتۆن دەستیان داوەتە کوشتن‌و برینی هێزەکانی دژ بەو رژێمە، لەو بانگەوازەدا کە داویەتی بە ئاژانسەکانی دەنگو باسەکان وتویە کاتی ئەوە هاتوە دەستی توند لە خومەینی بوەشێنرێ .

● لە لایەکی ترەوە «حجە الاسلام» حسێن تەبرێزی داواکاری گشتی رژێمی خومەینی ئەوەی دووبارە کردەوەکە لە وەبەر رای گەیاندبوو : ئەوەی لە رۆژی هەلبژاردنا ئاشوب بەرپا بکات یەکسەر ئیعدام بکرێ ، تەبرێزی لە دوانێکیا بۆ رۆژنامەی - اطلاعات - وتویە بەندیخانەکان جێگایان تیانیەو مانەوەی گیراو لە بەندیخانە وەخت بەفیرۆدانە ، ئەمەش ئەو پەڕی درندایەتی وخوێن رێژی ئەو رژێمە دەر دەخات‌و دوژ منایەتی کردنە بەرامبەر مرۆڤایەتی لە لایەن رژێمێکەوەکە خۆی بە پەردەی ئیسلامدا پۆشیوە .

● ئەمەو سەرەرای توندو تیژی‌و درندایەتی تاقمەکەی خومەینی بەلام هیزە بەر بەرەکانی کارەکان لە دەست‌وەشاندن لە کاربەدەستانی ئەو رژێمەو هەفتەی رابووردو بە دەیان لە ئەندامانی پاسداری خومەینی کوژراون‌و هەروەها قەرزاد زادە کە یەکێکە لە کاربەدەستانی رژێمە کە لەیولا کوژراوە . هەروەها سەرۆکی ناوبراو بە دەزگای شەهیدان لە لورستان کوژراوەو لە زۆر شاری ئێراندا چەکدارەکان پەلاماری بنکەکانی پاسدارانی خومەینییان داوە .

● دیستان دەنگ‌وباسی رۆژنامەنووسی لە پاریسەوە رایگەیاند کە ترس‌و لەرز بە جۆرێ گەمارۆی تاقمەکەی خۆمەینی داوە لەم دواییەدا بۆ خۆپاراستنیان لە دەست تورەیی جەماوەر بە ئۆتۆمۆبێلی (ئیسعاف) هاتووچۆ دەکەن .

ئەم کارە گەیشتۆتە رادەیەك کاربەدەستانی نەخۆشخانەکان زۆر لەوە ترساون ئەو نەخۆش‌و برینداڕانەی بەو ئۆتۆمبیلانە دەگوێزرێنەوە بکەونە بەر پەلاماری چەکداری .

● درندایەتی رژێمی خومەینی وەرزشەوانەکانیشی گرتۆتەوە وەرزشەوانەکان نامەیەکیان ئاراستەی کۆنگرەی ئۆلۆمپی دەولەتان کردووە تیایا باسی ئەو سزا درندانەیە دەکەن کە تووشی وەرزشەوانە گیراوەکان بووە لە بەندیخانەکانی رژێمی رەگەزپەرستی ئێراندا .

گفتوگۆی نێوان سوفیەت‌و ئەمەریکا

قسەکەرێك بەناوی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکاوە وتوویەتی ئەو بەیەك گەیشتنەی سالی داهاتوو لە نێوان سوفیەت‌و ئەمەریکادا لە چنێف ئەبێ‌و بە تەواوکەری دائەنرێ . هەروەها ئەم گفتوگۆو بەیەك بۆ رۆژنامەکان دوابەدوای- گەیشتنەی ئەمجارە بەیەك‌گەیشتنی هەردوو وەزیری دەرەوەی سۆڤیەت‌و بەیەك‌گەیشتنە پێنج سەعاتی قسەکەرەکە لە گفتوگۆیەکدا دەسپێکردنێکی تازەی ئەمریکا وتوویەتی ئەو ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاو خاپاندوەو بە سەرەتای بەکێتی سۆڤیەت دائەنرێ . پەیوەندی‌و نزیك‌بوونەوەی

تەواوکردنی ٣١ پڕۆژەی گەشەپێدان لە پارێزگاکانی باکوورو ناوچەی کوردستان بە ٥٠ ملیۆن دینار

ڕێکخـــراوی گشتی خانووبەرەی باکووری سەر بە وەزارەتی نیشتەجێی و ئاوەدانکردنەوە ئەمساڵ ٣١ پڕۆژەی گەشەسەندنی هەمە چەشن تەواو ئەکات کە ٥٠ ملیۆن دیناریان تێ ئەچێ لە پارێزگاکانی نینوی و تامیم و صلاح‌الدین و ناوچەی کوردستان .

ئەمەش ئەندازیار طاهر محمد بەڕێوەبەری گشتی ڕێکخراوەکە دەری بڕی و وتی ڕێژەی یەکسەر راپەڕاندن لەلایەن دەزگاکانی راپەڕاندنی ڕێکخراوەکـەوە ئەگاتە سێ ئەوەنـدەی ئـەو پڕۆژانەی کە ئەدرێ بـە قۆنتەراتچیەکان و هەروەها ڕێکخراوەکە ١٨ پڕۆژەی تر رائەپەڕێنێ کە چوار ملیۆن دیناریان تێ ئەچـێ بەڵام قۆنتەراتچیەکان شەش پڕۆژە تەواو ئەکـەن ١١٨ هەزار دیناریان تێ ئەچێ ئەمە بێجگە لەوەی کە چوار پڕۆژەی گەورە هەیە بایی ٤٢ ملیۆن و ٤١٠ هـەزار دینارەو پـڕۆژەی تـری پەرش و بڵاو هەن کـە ٥٤٣ هەزار دیناریان تێ ئەچێ .

هەروەها وتــی ئـەو پڕۆژانەی کەوا تەواوکراون و تەواو ئەکرێن لەم ماوەیـەدا تەواوئەبێ کە ١٠ ملیـۆن و ٢٥٠ هەزار دیناری تێ ئەچێ ئەمە لەگەڵ مەڵبەنـدی گورج و گۆڵی قوتابخانەدا کە بایی ١٧٥ هەزار دینـارەو مەڵبەندی مـەشق دادانی پەککەوتەکان و کۆگاکانـی کەرەسـەی سـوپێر تەواوبوون .

خانوویەکی پـەروەردەی پەلەوەر لە حەویجە بە خەرجی ٣٢١ دینار تەواوبووە .

لە پارێزگای صلاح‌الدین ڕێکخراوەکە هەر لەو ماوەیەدا ٦ ئەپارتمانی نیشتەجێ کە بریتییە لە ٧٢ شوقـــە لەسەرجەمی ٢٠٤ شوقـەی نیشتەجێ بە ملیۆنێک و ٦٠٠ هەزار دینارو هەروەهـا ڕێکخراوەکە بارەگای یەکێتی ئافرەتانی عیراق لقـی تکریت و قوتابخانـەی پیشەسازی لە تکریت و خانوی بەڕێوەبەری تۆماری عەقاری و

بەڕێوەبەرێتی ئاسایشـی صلاح‌الدین و قوتابخانـەی حزبی و شتی تـری تـەواو کردووە .

لە پارێـــزگاکانـــی ناوچـــەی کوردســـتان بەڕێوەبـــەری گشـتی ڕێکخراوەکە وتی کەوا ئـەم سـێ مانگـە کەوا دادێ خەستەخانـەی دەردەداران (حمیات) لە دهۆک بـە پانتایی ٥٠ قەرەوێڵەو بە خەرجی ٩٠٠ هەزار دینـارو بە ڕێگەی یەکسەر راپەڕاندن تـەواو ئـەبێ . بـەڵام لە پارێزگای هەولێر خانووی سێ قوتابخانە بە خەرجـی ٢٧٠ هەزار دینار تـەواو ئەبێ ئەمە بێجگە لـەوەی کە خانووەکانی سەرکردایەتی سوپای میللی ناوچـەی هەولێرو پاشکۆکانـی بـە خەرجی ٣٨٤ دینار تـەواو بوون .

دروو ســـت کـــردن بە ٨٢٠ هەزار دینـارو لـەم دوایییەدا خانوی ئامۆژگەی

لە پارێزگای تامیم ڕێکخراوەکە ئەمساڵ ئامۆژگەی فێرکردنی پیشەیی بە خەرجـی ٣١٣ هەزار دینارو مەڵبەنـدی هۆی فێربوون و بەشێکـی ناوخۆیی ئامۆژگەی هونەری و چەند بەشێکـی بەشـی خوێندن تەواو ئەبـێ و

کـەوا ماوە پــڕۆژەی تەندروستی و پەروەردەیی و کشت و کاڵـی و خانووی بەڕێوەبەرایەتی یە رەسمیە ـ کان ئەگرنەوە .

لە شاری نینوی بەم زوانە ئامۆژگەی ئامادەکردنـی مامۆسـتایان لە موصـل

بەڕێز بەکر محمود ڕەسوول دەربارەی کۆنگرەی وەزیرانی کاری وڵاتە بێ لایەنەکان ئەدوێ

بەڕێز بەکر مـەحمود ڕەسول - وەزیری ئیش و کاروباری کۆمەڵایەتی بۆ ئاژانسی دەنگوباسی عێراقی ئاشکرا کردوە کە کۆنگرەی وەزیرانی وڵاتە بێلایەنەکان کە لە بەغدا ڕێک ئەخرێ لە (١٢)ی کانوونی یەکەمدا گرنگی یەکی چاکی هەیە دەربارەی ئـەو باسانەی لێی ئەدوێن .

هەروەها بەڕێز بەکـر محمود وتویەتی لیژنەی ڕێکخستنی کۆنگرەکە لەو راپۆرتانە کۆڵیوەتەوە کـە وڵاتە بێلایەنەکان ئامادەیان کردوە وەکو راپۆرتی وەفدی بەنگلادیش و وڵاتانی ئاسیاو راپۆرتی وڵاتانی ئەمریکای لاتینی و وەفدی تونسیش راپۆرتی وڵاتـە عەرەبیەکان و وڵاتە ئەفریقاییەکانی پێشکەش کردوە .

هەروەها وەزیری بەڕێز وتویەتـی هـەموو ئیش و کارەکان باسـی دەوری وەزارەتی ئیش و کـاری وڵاتە بێلایەنەکان ئاشکرا ئەکەن لـە پەرەپێدانی ژیانی مرۆڤ و پێشخستنی کۆمەڵدا بۆ دامەزراندنی بنکـەو بنەمای ئابووریانەی گرنگ بۆ پێکهێنـانی پڕۆژەی هاوبەش هاو مەبەست لـە بواری ئیش و کاردا . هەروەها دەسنیشانی راپۆرتی عێـراقی کردوە کـە مەبەست و خواستی پەرەپێدانی هاوکاری و گونجاندنـە لە نێوان وڵاتـە بێلایەنەکاندا لەگـەڵ وڵاتـە تازە پێگەیشتووەکاندا .

بەڕێز وەزیری ئیش و کار گەشبینە لە سەرکەوتنی کۆنگرەکەو بەدیهێنانی ئەنجامی سەرکەوتوو لە خزمەتی وڵاتە بێلایەنەکان و وڵاتە تازە پێگەیشتووەکان .

ڕەخساندنی پێویستیەکانی زانکۆی صلاح الدین لە هەولێر

دوکتور خەسرەو غنـی شالی سەرۆکی زانکـۆی صلاح‌الدین لە هەولێر باسی جێبەجـێ کردنـی پێویسـتیـیـەکانی خوێندنی ساڵی تازەی کردوە لە زانکۆی صلاح‌الدین .

بەشی ناوخۆیی تەرخان کـراوە بـۆ هـەموو خوێندکارانی زانکۆکـەو خانووی نیشتەجێ کردنـی کۆمەڵـی مامـۆسـتاو بەڕێوەبەرانی زانکـۆ ساز کراوە .

ئێستا خەریکن (٢٠٠) خانوو دروست ئەکەن بـۆ مامۆسـتاو دەسـتەی مامۆستایانـی زانکـۆو بەڕێوەبەرانی . هەروەهـا کۆمپانیایەکی بیانی خەریکی دروستکردنی سێ ئەپارتمانـە بۆ نیشتەجـێ کردنـی قوتابیان کە هەزارو پێنـج سەد قوتابی ئەگرێ .

ئەمینداری گشتی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ناوخۆ سەردانێکی پارێزگای دهۆک دەکات

لە سەردانێکی پارێزگای دهۆکدا ئەمینداری گشتی بەڕێوەبەرایەتی کـاروباری ناوخۆ بەڕێـز محمد امین محمد لەگـەڵ بەڕێـز ئامق رەقیب محمد پارێـزگاری دهــۆکدا گفتوگـــۆ باس و خواسی پڕۆژەکانـی شاری دهۆک کە (٣٠) ملیون دیناری بۆ تەرخان کراوە .

ئەو پڕۆژانەش بریتین لە (١٥) باخچەی ساوایـان و چەند قوتابخانـەیەکـی سەرەتایی و ناوەندیی و دوا ناوەندیی و پێنج بەشـی ناوخۆیی قوتابیان و چەنـد تاقیگەیەکی زانستی و بەشـی پیشەسازیی و چەند خانوویەک بۆ فـەرمانبـەران .

دوایش بەڕێز ئەمینـداری گشتی بەڕێوەبەرایەتـی کاروباری ناوخۆ چـووە دیدەنیی بەڕێوەبەراتـی خۆجێیەتی بۆ بە دواداچوونی کاروباری ئـەو یانـزە جادەیەی کە خـەریکین . ئینجا چووە دیدەنـیی بەڕێوەبەراتـی گشـتی پـەروەردەو سـەیری ئیش و کاری خـۆ ئامادە کردنی خوێندنی ساڵـەی تازەی کردو دیدەنی لقـی سەرۆکایەتی حیزبی کـردو لەگەڵ هـەڤاڵ نیعمـەت حسنون‌دا باس تێکـرای ئیش و کاری پارێزگاکـەیان کرد .

دەورەیەک بۆ بەڕێوەبەرانی قوتابخانە میللییەکان

٢٤ بەڕێوەبەری قوتابخانەی میللی لە پارێزگای هەولێـر ئەو دەورە تایبەتیەیـان تەواو کرد کـە دەسـتەی مەشق لە بەڕێوەبەرێتـی تەهێشتنی نەخوێنەواری لە پارێزگاکە سازی کردبوو .

بەشدارەکان لـە ماوەی دوو هەفتەدا شارەزاییان لە چۆنیەتی دەرس وتنـەوە لە قوتابخانە میللییەکـان پێ گەیەنرا . سـەرەرای هوشیاری تەندروستی و رۆشنبیری نوێ .

لە کۆمەڵەی گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکاندا!

نوێنەری عیراق قسەکانی نوێنەری فارسی بە درۆ دەخاتەوە

بەڕێز صلاح عمر العلی نوێنەری هەمیشەیی عیراق لە نەتەوە یەکگرتووەکاندا قسەکانی نوێنەری فارسی لە ڕێکخراوی نێو دەوڵەتاندا بە درۆ خستەوە کە گوایـە عیراق دەستی گرتوە بەسـەر کۆمەڵەی گشتی نەتـەوە یەکگرتووەکان .

صـلاح عمـر العلـی لە یادداشتنامەیەکدا کە بـۆ ئەمینداری گشتی نەتـەوە یەکگرتووەکان رەوانـەی کردووە ، ووتوویەتی کـە رای گشتی جیهان زۆر باش دەزانێت ئەو کەسەی بـۆ سەرۆکی کۆمەڵەی گشتی هەڵدەبژێردرێت بە جۆرێکی دیموکراتیانە دەبێت کە لەگەڵ داب و نەریتی کۆمەڵـەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکاندا بگونجێت . هـەروەهـا بەڕێز العلی لە یاداشتنامـەکەیدا ووتوویەتی شتێکـی دوورە کە چاوەڕوانـی لە حکومەتی ئێران کە لـە شەڕێکی دژواردایە لەگـەڵ گەلەکەمان بکەین کە باوەڕ بە ڕێگـەو داب و نەریتـی دیموکراتیانە بکات .

نوێنەرمـان لـە یاداشتنامەکەیدا کە لە نێـو دەوڵەتاندا بایەخێکی گەورەی پێدراوە ووتوویەتی شتێکی خۆش و سەیرە کە تەنیـا (ئیسـرائیل)و ئێران نارەزایی خۆیان دەربڕن دەربـارەی سەرۆکایەتی عیراق بـۆ کۆمەڵەی گشتی نەتـەوە یەکگرتووەکان .

بەڕێز العلی ووتوویەتـی ئەمە هەرگیز سەیر نییـە مادامەکی ئێران و ئیسرائیل هاریکاریان لەگەڵ یەکـدا هەیە لە بواری سوپاییـداو دەستتێدرێژیان دژی عیراق و بۆ ئەم قسەیەش بەڕێـز العلی دەستی بۆ ئـەو بەڵگەنامانە بردووە کە کەوتۆتە دەستی عیراق و لەم دواییەدا گوێزراونەتەوە بۆ کۆمەڵەی گشتی بە پێی بەڵگەنامەی (ئەی - ٣٦ - ٥١٨)وە .

لێکۆڵینەوەی بارودۆخی کشتوکاڵی پارێزگای هەولێر

ئەنجومەنی کشتوکاڵـی پارێزگای هەولێر بـڕیاری داوە ئەو جوتیارانەی کـە سوودیـان لـە یاسـای چارەسەرکردنی کشتوکاڵ وەرگرتووەو سوودیان لـە ناوچە کشتوکاڵییەکـان وەرگرتووە ناونوسیان بکـاو دیارییان بکات .

ئەنجومەنـەکـە لـە کۆبوونەوەیەکدا بەسەرۆکایەتی بەڕێز یحیـی محمـد رشید پارێزگاری هەولێـر لیژنەیەکی تایبەتی لە دائیرە کشتوکاڵییەکان و یەکێتـی کۆمەڵەی جوتیاران پێـک هێناوە کە دەسنیشانی ئـەو جوتیارانە بکات و ئەوانـە دیاریی بـکات لە هـەر گوندێکدا سوودیـان لـەو زەوی و زارانە وەرگرتووە .

ئەنجومەنەکە بـڕیاری لەسەر نەخشەی کشتوکاڵی وەرزی هاوینە داوە کـە بەڕێوەبەرایەتی سەرژمێری پارێزگای هــەولێــر

بڕوانە ل ٧

ڕوانـــین و بـۆچـوون دەربارەی دیاردەی خومەینـی

لطیف نصیف جاسم

- ٥ -

ئەمەیە بەراستی کەوا لە ئێراندا روودەدات . پاشان کاری کوشتن و برین کەوا دەستەودایەرەی خومـەینی ئەیکەن نیشانەی راپەڕینی رۆڵەی گەلانی ئێرانە بـۆ رزگاربوون لـەو دیاردەیەی خومـەینی جا ئایا ئـەم راپەڕینانە لە عەرەبستان بێ یاخود لە کوردستان یان لە بلوجستان یان لەناوخۆی نەتەوەکانی تردابێ بەتایبەتی ئـەوەی کـەوا ئێسـتا شان بەشـانی دەسـتە کۆمەڵایەتییەکان کارئەکەن بـۆ رزگاربوون لــەم دیاردەیە کـە مەترسی تەنیـا هەڕەشە لـە نیشتمانی عەرەب کەوا عیراقی تێدایەو لە پێشەوەیان عیراقە ناکات بگرە هەڕەشە لە ئێران بە کاولی و ویرانی ئەکات و وای لێ ئەکات کە دەوڵەتێک بێ لەسەر کوشتار بژی و بگـرە دەوڵەتێکی وێرانکار بێ ، ئەمە لەگەڵ ئەوەی کە ئێمە بەلامانەوە مەبەست نیە کەوا ئێران وێرانیش بێ چونکە ئەو دەستدرێژییەکی فراوانی کردبێتە سەر کە ئامانجی تا ئێستاش زەوی ئاوو دیهات و شارەکانمانە ، بـەڵام ئێمە بەسووربوون و دلێری سەرکردەی هەڵکەوتوومان صدام حسین توانیمـــان کەوا بەرەنگاری ئـــەم دەستدرێژییە بوەستین و توانیمان بەرامبەر ئـــەم هێرشەی خومەینی بوەستین و وای وەڵام بدەینـــەوە مەبەستەکەیان بـــدۆڕێ و شمشێرەکانی لەســەری خومــەینی و لایــەنگرانی دەستودایــەرە چەپەڵەکەیدا لە قوم و تاراندا بشکێن .

بـــەڵام لە پلەی پەیوەندی نێــو دەوڵەتاندا دیاردەی خومەینیەت هیـــچ بایەخێکی نێو دەوڵەتانی نەماوەو دەوڵەتێک نیە لە جیهاندا ئێستا لایەنی بگرێ تەنیا دوو دەوڵەت یان سێ دەوڵەت نەبێ کە بە داخێکی گرانەوە لـــەوانە سوریا تێدایە کـــەوا داوای عـــەرەبایەتی و موسوڵمانیتی بەدرۆو کەلەک ئەکـــەن و ئەمـــەش بـــە هەڵوێستێکی دوژمنایەتی کردنی عیـــراق لایان بـــەلای خومەینی‌داو زۆر چاک و بەشێوەیەکی تەواو ئێستا وا بـــەری سەرنەکەوتن و تاڵی و ئازار ئەچننەوە ، بەڵام لە پلـــەی دەوڵەتاندا ئێران بۆتـــە دەوڵەتێکی لاخـــراوو پەنجەی بۆ راناکێشرێ ، لەو دەوڵەتانە ناژمێررێ کەوا پەیڕەوو ڕاستی سەردەم و شارستانێتی هەیە .

ئەو دۆخە دراماتیکیانەی کە ئەو دەوڵەت و رژێمە پێی هەستان نەیانتوانی کـــە لـــە نێو دەوڵەتاندا بوونی نێو دەوڵەتی یان ســـیاسی لە مەیدانی نێو دەوڵەتاندا بســـەلمێنن تەنیـــا بۆ ئەوەش پەنجە بۆ یـــەک دیاردەی راکێشین بەسە ، ئـــەو دیاردانەی کـــەوا بارستەی ئاوڕدانەوەی دەوڵەتان لە دەوڵەتی ئێران سەبارەت بە روودانی بومەلەرزەو وێران کـــردنی دیهـــاتی زۆرو روخاندنی ماڵ و شارو کوشتنی چوار هەزار کـــەس زیاتر هیچ نەبوو ، ئەمەش نیشانەی دووپات کردنەوەی ئەوەیە کە ئێران لە رووی سیاسی و پلەی دەوڵەتانەوە لاخراوە چونکە نایەوێ کەوا رەفتار لەگـــەڵ جیهاندا لەسەر بنەڕەتێکی گونجاوی راســـت بکات ، ئـــەو پەیوەندییەی کـــەوا لەســـەر ڕێزی دەوڵەتان و ڕێزی هـــەڵبژاردنی ڕێـــڕەوی ســـیاسی و ئایـــدۆلۆژی و بیروباوەڕیانەوە دروستکراوە ، جنێو بـــە هەموان ئەدەن و لە جیهاندا لەخۆیان نەبێ بەکەس قایل نین و بنی صدر راستی کرد کاتێ وتی (لە کاتێکدا کەوا جیهان پێتان نازانێ و نازانی چی ئەکەن و چیتان ئەوێ لەخۆتان قایلن و ئەبێ کەوا گونجاو بین و کـــار بەڕێوەبەرین و

ئەوەی پەیوەنـــدی بەدەزگای میری و پارتەکانەوە هەیە هەروەها ئەوانیش وتن و ئیش و کاری سیاسی یان کۆمەڵایەتی یاخود راگەیاندنیان قەدەغـــەیەو بارەگاو رۆژنامەیان داخراوو بەشوێن پیاوەکانیاندا دەرگەڕان بیانگرن . بۆزانین کەوا زۆری ئەوانـــەی کە ســـەر بەم پارتانەبوون ئەوان بوون کـــەوا خومەینیان لە دەرەوە هێنایەوە دژی شا بزوتنەوەو لە ئێران دەریان کرد ، بەس هـــەر بەڕاونان و خوێن رشتن دەستیان هـــەڵنەگرت بگرە پارتە سیاسیەکانیان بە یاسایەکەوە بەستەوە کـــە دەقی بڕگەکانی بریتییە لەوەی کە (دورکەوتنەوەیە لـــە کۆمـــەڵ و خۆئامـــادەکردنی ســـیاسی و کردنی هەرپەیوەندی‌یەک یاخود کۆبوونەوەی زانین یان پیلان گێڕان و ئەبێ ڕێزی سەربەستی « خواســـتراو بگرن و نابێ پڕوپاگەندە بڵاوبکەنەوەو یاخود کاری ئەوتۆ کـــە ببێتە هۆی پەرت کردن و یاخـــود دەزگای راگەیاندن بەکاربهێنن و یاخود چەکی قەدەغەو شتی کـــە لایان بێ و ئەگەر هاتوو بـــە پێچەوانەوە جوولانەوە ئەندامەکانی پامال ئەکرێن » . بێ گومان ئەم یاسایە نەرمە بەگوێرەی ئەوەی کە لێکۆڵینەوەکانی زۆرن بـــۆ ئەوەی درێژە بەهەموو مرۆڤێ بدات کە لە هەموو روویەکەوە ئـــەو بەربەرچرانەوەیە دەربڕێ کەوا لەنێوانیەوە سیاسیەکان سەبارەت بە ناقابلی خۆیـــان بەرامبەر بـــە ڕێڕەوی خومەینی دەری ئەبڕن ئەمە بێجگە لە قەدەغـــە کردنی سیاسەت لەناو سوپادا .. ئەوەی زانراوە کە سیاسەت لە ئێراندا داواکردنی سەربەستی و یەکسانی و دادوەری و پەیداکردنی نان بۆ برسییەکان و ڕێزی دەسەڵاتی یاساش ئەگرێتەوە ، دووان لـــە رووی بێ کارو ملیۆنەهـــا دەربەدەری جەنگ و دە هەزاران لەوانەی کە لە جەنگ و شتی تردا کوژراون و کەوا خومەینی نایەوێ هیچ کەس لێی بدوێ قەدەغەیە .

بەڵام ئەوەی پەیوەندی بە زانکۆکانەوە هەیە شتێکی زانراوە کە زانکۆکان ماوەیەکی دوورودرێژە داخراون و بە پێی بەرنامەی خومەینیش ئەوەی کە تیایاندا بخوێنێ کردەوەی ئەهریمەن و خزمەتی ئەمەریکای ئیمپریالییەو هەر وەک ئێران و هەر لاوێک و پیرو ئافرەتێک و زانکۆو هەندێ جار مزگەوتەکانیش دەزگای ئەمریکابن . ئـــا ئەمەیە رووکەشییەکانی بێ بیرکردنەوەی خومەینی کەوا لەگەڵ هیچ راستیەکدا نارۆن و بەهیچ مێشکێکی ساخدا لەم سەدەیەدا ناچن .

لەبواری ئابوریشدا ئاڵۆزی گەیشتۆتە پلـــەی کویرەوەرێتی و کارگەکان وەســـتاون و بەرهەمەکانیان ناگاتە ٣٠٪ و کشتوکاڵی بەجێ هێڵراوەو چوار ملیـــۆن بێ کارو دوو ملیۆن دەربەدەر بەهۆی جەنگەوە هەیەو نان لە بازاڕی رەش دەفرۆشرێ و ئایا لـــەم ئابورییە باشترو لەم رووکەشە ئـــەبێ چاکتر جێ بێ کـــەوا (ئەم دیاردەیەی خومەینیەت) بۆ ئێرانی هێنایەپێشەوە ..!؟

دیاردەی خومەینییەت کەوا هەموو شتێکی لـــە ئێراندا موفت کردووەو کە هەڕەشەی لە نرخی ئێران و مێژووی ئێران و نەریتی کـــۆن و تازەی ئێران ئـــەکات پێویستە کـــەوا کارێک بکات کـــەوا بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی هەبێت بیەوێت کەوا لەم دیاردەیە رزگاری ببێ و بەجۆرو شێوازی گـــەلێ کاری بەربەرچدانەوەی کۆمەلایەتی و سیاسی و ئابووری رای خۆی دەربڕێ و ئا

بڕوانە ل ٧

کورتە هەواڵ

● دەستەی بەرژەوەندیی گواستنەوەی هاووڵاتیان لە شاری هەولێر چەند خەتێکی تازەی ڕێکخستوە لـە ناو شاردا بۆ ئەوەی کۆلیژەکانی زانکۆی صلاح‌الدین لە شار دانەبڕێن و هـاتووچۆکردن ئاسـان بێت بۆیان . هەروەها بڕیاریش دراوە دە هەزار دینـار تەرخـان بکرێ بۆ دروست‌کردنی وێستگاکانی ناو شارو بنکەیەکی نوێی ئۆتۆبیسی هاتوچۆکردن لـە نزیک وێسـتگای شەمەندەفەرەوە بۆ دەرەوەی شار .

● (٦٦) هاووڵاتی لـە قەزای مەخموور لـە پارێزگای هەولێر ناسنامەی موچەی مانگانەی یاسـای چاودێریی کۆمەڵایەتییان وەرگرتووە . (٥٦٢) هاووڵاتیش داوایان کردوە کە ئەوانیش ناسنامەی هەمان مانگانەیان پێ بدرێ ، (١٦٢) یان نێردراوە تا بڕیاریان لەسـەر بدرێ .

● لە پارێزگای هەولێر بڕیار دارە بینایەکی نوێ دروست بکرێ بۆ بەڕێوەبەرایەتی پولیس هاتووچۆکردن بـە (٤٢٠) هـەزار دینار ، هەروەها بڕیاریش دراوە بنکەی بازرگانی هەولێر چاک بکرێ ، هـەروەها بڕیار دراوە چـەند پردێک بە سەر شەقامەکاندا دروسـت بکـرێ بۆ پەڕینەوەی خـەڵکی و گڵۆپی رەنگاورەنگی هاتووچۆ کردن لە سەر شەقامەکان دابنرێ .

● بەڕێوەبەرایەتی پەروەدەی دهۆک (٣٦٤) کەسی لە دەرچوانی خوێندنگای مامۆستایانی سەرەتایی لـە هەولێرو دهۆک دامەزراندوە لە قوتابخانەکانی سەر بە پارێزگای دهۆکدا تا ئێستاش (٣٣٩) مامۆستای پیاوو ئافرەت لـە (٤٦٠) قوتابخانەی سەرەتایی باخچەی منالانی دهۆکدا دامەزراون .

Institut Kurde de Paris

مێژووی یەکەمین شیعری خۆشەویستی لە سۆمەرەوە دەستی پێ کرد

پێش چارەکە سەدەیەک ساموئێل کرێمەری مێژوونووسی ئەمەریکایی و پسپۆری مێژووی کۆنی میسۆپۆتامیا کتێبێکی گەورەی دانا بە ناوی « مێژوو لە سۆمەرەوە دەستی پێ کرد » . کرێمەر خۆی ساڵی ١٩٣٠ بەشداری پشکنینی کرد لە ناوچەی (نیففیەر)ی سومەری (عیراق) ، پشکنینەکەیدا وێنەو تابلۆی نوێی دۆزی یەوە ، پاش ئەوەی وەری گێڕانە سەر زمانی ئینگلیزی خستنی یە ناو کتێبەکەی » مێژوو لە سۆمەرەوە دەستی پێ کرد »، تاها باقیری سەرۆکی مۆزەخانەی عیراق لە ساڵی ١٩٥٨دا چەند بەشێکی ئەم کتێبەی وەرگێڕایە سەر عەرەبی و بە ناوی « من الواح سومر » بڵاوی کردەوە.

ئەمڕۆش لە بەغدا بەکورتی لە ئینگلیزی یەکەیەوە کتێبێک بەناوی « لێرەوە مێژوو دەست پێ دەکات » (دەربارەی رەسەنی ی شارستانەتی ی میسوپۆتامیا) لە زنجیرەی (الموسوعه الصغیره) ژمارە ٧٧ لەچاپ دراوە .

لێرەشدا ئەمە کورتە پێشەکیەکی کتێبەکەیە . لەسەر بناغەی رۆشنایی دەقە فەرەنسیە « بژارکراوەکەو » وەرگێڕانەکەی تاها باقیری (تابلۆ سۆمەری یەکان) وورگێڕاوەتە سەر عەرەبی .

ئەگەر مێژوو بەتەنیا عیبرەت بێت بۆ هەمووان ، ئەوە جاروبار خوێندنەوەی مێژوو بەتایبەتی ئەگەر ئەو مێژووە پڕ بێت لە شیعرو ناوەرۆکی پڕ مانا ، بەوەوە دەروون خاوێن دەبێتەوە تاسەو سەنگی بێ هیوایی بوون و هەبوون کەم دەکاتەوە . ئێمە مێژوو بۆ ئەوە نەخوێنینەوە تا شتی لێوە وەرگرین ، شتی نوێ و پڕ سوود بۆ ئەوەی یاریدەمان بدات بازد بەسەر ئەم بوونە خراپەی ئیستاماندا بدوێن و یارمەتیشمان بدات بۆ دزووست کردنی دووا رۆژێکی باشترو شیرینتر .

رابوردووی رۆژهەڵات مێژوویەکی مەزنە ، لەم شوێنەدا بەرەبەیانی شارستانی یە مەزنەکان هەڵهات ، لە سۆمەری ـ یەکانەوە بگرە هەتا بابلی و ئاشووری و سریانی و ئەکادی و فنیقی و مەسیحی و ئیسلام .

جاران ئەم ناوچە رۆژهەڵاتی یە لە هەموو جۆرە روخسارێکی شارستانی و بیرکردنەوەدا بەخشندەیی هەبوو . هێڵێکی سیحری هەبوو سۆمەرو ئەکادو ئوغاریت و صوورو صەیدون و جەبیلی بەیەکەوە دەبەست . یەکێک لە مێژووناسە هەرە ناسراوو مەزنەکان کە لەم باسەدووا بێت ئەرنۆلد توینبی یە لە کتێبە گەورەکەیدا «لێکۆڵینەوە لە مێژوو » . یەکێکیش لەوانە لە هەمووان زیاتر « تابلۆکانی سومەر » و ئەو هێڵە سحراوی یە رایان کێشابێت، ئەو کەسە کرێمەرە .

جا کتێبەکەی « مێژوو لە سۆمەرەوە دەستی پێ کرد » دەبێ چی تێدا بێت و باس چی بکات ؟

نووسەر لەم کتێبەدا لەناو سێ فەسڵدا گەورەترین کارە پێشرەوە [illegible]گەکانی کەلەپووری سۆمەرەکان دەخاتە بەرچاو ، لە یەکەم قوتابخانە لە مێژوودا ، هەتا یەکەم « شەڕی دەمار » هەتا یەکەمین « پەرلەمانی » دوو ئەنجومەن ، هەتا یەکەم « شەڕی ناوخۆ » هەتا یەکەم چاککردنی کۆمەڵایەتی ، هەتا یەکەم یاسادانەر ، لە یەکەم دادەوە لە مێژوودا هەتا یەکەم دەستووری پزیشکی و یەکەم رۆژمێری کشتوکاڵی و یەکەم بۆچوونی فەلسەفی دەربارەی بوون و [illegible] گیانلەبەر ، هەتا یەکەم زانستی رەوشت ، لە یەکەم حیکمەت و پەندەوە هەتا یەکەم گفتوگۆیەکی ئەدەبی ، هەتا سەربڕینی یەکەم ئەژدیها لە یەکەم سەردەمی پاڵەوانێتی دا . هەتا یەکەم گۆرانی خۆشەویستی ، لە یەکەم فەهرستی کتێب لە مێژوودا هەتا یەکەم سەردەمی زێڕینی مرۆڤ. لە یەکەم خۆشەویستی یەوە هەتا یەکەم مارەبڕین بە پێی داب و دەستووری پیرۆزو هەتا یەکەم ئەفسانەی زندووبوونەوە . ئەمانەو زۆر شتی تر داوادەکەین لە چاپە فەرەنسی یە رازاوەکەیدا بخوێنینەوە کە بریتی یە لە ٢٧٠ پەڕەی گەورە . هەروەها داوادەکەین لە وەرگێرانەکەی تاها باقیرو وەرگێرانە کورتەکەی ناجی یە تەلی رانی دا کە بریتی یە لە ١٠٩ پەڕەی بچووک بخوێننەوە .

ئەوەی ئەم کتێبە دەخوێنێتەوە لە دەریای سەرسوڕماندن و سیحردا نوقم دەبێت . چۆنکە پەڕە رووناکەکانی ئەم کتێبە لە رێی تابلۆ کۆنە هەرە کۆنەکانەوە سەرگوزشتەی شارستانی سۆمەرمان بۆ ئەگێڕێتەوە . ئەو شارستانی یەی وەکو جان بۆترو لە پێشەکی چاپە فەرەنسی یە نوێیەکەدا دەنووسێت ، بەهیچ جۆرێک لە شارستانی یەکانی تری رۆژهەڵاتی کۆن جیانا کرێتەوی ، کرێمەری پیری بە تەمەنا چوو ، (لە ساڵی ١٨٩٧)دا ئەوەی مامۆستاو پسپۆری « ئاشووریناس »و سەرۆکی مۆزەخانەی «نبسلڤانیا » بوو لە ئەمەریکا ، لەو کتێبە بەبەهاو جوانەیدا چەند پەڕەیەکی بێ وێنەی ئەدەبی سۆمەری دەژێنێتەوە . بە تایبەتی سێ تابلۆی نایاب :

یەکەمیان ، یەکەم شیعری خۆشەویستی یە لە مێژوودا، ئەو قەسیدەیە دەربارەی مەلیکێ و دەستگیرانەکەیەتی ، ئەمەش تا رادەیەکی زۆر « سروودی سروودەکان)ی تەوراتمان دەهێنێتەوە یاد. دووهەمیان «هاواری ئەیوبی سومەری یە» ئەوەی پێش ئەیوبی سەردەمی کۆن بوو . سێهەمیان چەپکێک پەندی سۆمەری یە ، یەکسەر گەشتی حیکمەت و هەروەها پەندەکانی لوقمانی ئاشووری و سریانیمان دەهێنییەوە یاد.

ئەمانەش هەموو بەڵگەی بێ گومانن کە بیری تەورات تا چ رادەیەک سوودی لە بیری سۆمەر دیوە . لە هەمان کاتیشدا گرنگیتی ئەم رۆژهەڵاتەی جاران دەردەخات، ئەم رۆژهەڵاتەی لەو ساوە و هەتا ئەمڕۆ هەموو شتێک بە دەوریاو بەناویاو بەسەریا دەسوورێتەوە .

● **چەند پەندێکی سومەری** ●

ـ بێ یەک بوونی ژن و پیاو منداڵ نابێ . بێ خواردنیش قەڵەوبوون نابێ.

ـ ئەوەمان لە چارە نووسراوە بمرین کەواتە با خەرج کەین ، بۆ ئەوەی زۆریش بژین پێویستە دەست بگرینەوەو پاشەکەوت بکەین .

ـ باشتر بۆ هەژار ئەوەیە بمرێت ، چونکە هەتا نان پەیدا دەکات خوێ نامێنێ ،و هەتا خوێش پەیدادەکا نان نامێنێ . ئەگەر گۆشتی هەبێ ئاڵەتی نامێنێ و کە ئاڵەتی هەبوو گۆشتەکەی نامێنێ .

ـ ئەوەی زیوێکی زۆری هەیە بێ گومان شادمانە . ئەوەی جۆیەکی زۆری هەیە ئەویش بێ گومان شادمانە، بەڵام ئەوەی هیچی نی یە بێ خەم خەوی لێ دەکەوێ .

ـ ئافرەتی دەست بڵاو لە لە ماڵا نەخۆش ئەخاتە سەر خەفەت .

ـ ژن دووا رۆژی پیاوە ، کوڕ شوێنەواری پیاوە ، کچ رزگارکەری پیاوە ، بەڵام ژنی کوڕ ئەوە دۆزەخی پیاوە .

ـ دۆستایەتی و برادەرایەتی یەک رۆژ درێژە دەکێشێ بەڵام خزمایەتی (خوێن) ئەوە هەتا هەر دەژی.

ـ دەستێک لەگەڵ دەستێکی تردا ماڵی پیاو ئاوەدان دەکەنەوە ، بەڵام ورگێک لەگەڵ ورگێکی تردا ماڵی وێران ئەکەن .

ـ ئەو دەوڵەتەی چەکەکەی لاوازە ناتوانێ دوژمن لە دەگاکانی دوور بخاتەوە .

هەواڵی رۆشنبیری

● **بەرهەمی نوێ**

ـ ژمارە (٧)ی گۆڤاری نووسەری کورد کە یەکێتیی نووسەرانی کورد دەری دەکات، لە ٢٢٤ لاپەڕە (الحوادث) چاپ کراوە.

ـ هەوار ـ کۆمەڵە چیرۆکێکی مامۆستا رەئووف بێگەردە لە (ـ) لاپەڕەدا بڵاوکراوەتەوە .

ـ لە دەروازەی دراما ـ کتێبێکی تازەی دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی یە مامۆستا احمد سالار نووسیویەتی .

● **رۆمانێکی نوێی دستۆیڤسکی**

جبریال بلندێ ی فلیم کاری فەرەنسایی لە کاتێکدا کە بەناو پاشماوەی دستۆیڤسکی دا لە کۆنە کاغەزو رۆژنامەو پەڕەنووسراوەکان دەگەڕا رۆمانی « پیاوێکی دووڕوو »ی تێدا دۆزی یەوە کە وەختی خۆی نووسەر لە ١٨٧٠دا نووسیبووی و لێی وون بوو .

کابرای هونەرمەند لە بۆنەی یادی سەد ساڵەی کۆچی دوایی دستۆیڤسکی دا رۆمانەکەی بۆ شانۆ ئامادە کرد کەوا باسی کوشتنی ژنی ریباخۆرێک دەگێڕێتەوە .

● **ئەراگۆن :**

لویس ئەراگۆن ، شاعیری گەورەی فەرەنساو شەیدای ئیلزا لە تەمەنی ٨٤ ساڵی دا گەورەترین پاداشتی ئەدەبی لە فەرەنسادا وەرگرت کە (نیشانی شەرەفە) .

● **لیستەی رەش**

گۆڤاری (اکتوبر)ی میصری بڵاوی کردەوە کە نجیب محفوظ بە دەست و خەتی خۆی مۆری کرد کە رازی یە رۆمانەکەی بەناوی « چەنەبازی یەک لەگوێ نیلدا» لە ئیسرائیل بخرێتە سەر شانۆ شایەنی باسە نجیب محفوظ لایەنگری ئاشتی نامەی کامپ دیڤیدی کرد ، بۆیە دەوڵەتانی عەرەب ناویان خستۆتە ناو لیستەی رەشەوە .

بۆ شاعیرێک

● **شیعری شاعیری تاجیکستانی « میرزاتورسونزادە »**

● **عەزیز رەشید حەریری، لەعەرەبیەوە کردوویەتی بە کوردی**

● هۆ شاعیرەکە دە بسووتێ و لەگەڵ هەڵاوی گڕی ئەو ئاگرەی کە پێی دەسووتێ تێکەڵاو بەو ، دێڕی هۆنراوەکانتی بێ بهۆنەرەوە ..

بێ گومان ئاسنت بینی کە لە نێوان هەڵاوەکەدا رەت بوو ، ئاسۆشت بینی کە رەنگە سوورو گەشەکەی هەر لە زانست دەچوو ..

● × ●

راستە کە دەڵێن شاعیرو خۆر هاوپیشەن ، شاعیر مایەی رووناکی یەو، خۆریش سەرچاوەی گەرمی یە . ماڵێکیش ئەگەر گەرمی تیا نەبێت .. هەر لە گۆڕێکی تەپیو دەکات .

بێ بوونی گەرمیش هەرگیز دۆستایەتی ی رووناکی ناکەم .

دڵێکیش گەرمی تیا نەبێت .. هەروەکو بەردێکی ئاسایی وایە . تا ئاوازو گۆرانیش ئەگەر گەرمییان تیا نەبێ پوولێ ناهێنن .

● × ●

بە بێ بوونی گەرمی هیچ گیانلەبەرێکی زیندووشی نەیش ونوما ناکات و ، تەنانەت ووشەکانیش لە ژیان دەکەون .. پێکەنینیش گەر گەرمی تیا بەدی ناکرێ ، با دەنگدانەوەکەیشی زۆر زۆر بەرز بێت ، وەکو بێشکەیەکی بێ منداڵ وایە ..

● × ●

دە سا هۆ شاعیرەکە ، مەشخەڵێ بەو گەشەبسێنەو یاساکانی دووارۆژ دورست بکە ..

خۆشەویستی و شیعرو ئاسن لە یەک کانگەن جیا بۆ ئەوەی بە بەردەوامی بمێننەوە ، دەبێ تیشکی رۆژی ئازادی بیبان گرێتە ئامێز ...

کەواتە دڵەکەت با سۆبایەک بێت و گڕبگرێ و بسووتێ و گەرمی ببەخشێتە گیانی هەموو ئادەمیزادێک ، .

بۆ ئەوەی ووشە گڕاویەکانت . . کە وەکو گڕی ئاگر سەربەستن ، گیان وەبەر بەردەکانیش بهێنن ..

● × ●

دە سا هۆ شاعیرەکە بسووتێ ، تا رۆژانی ژینت پڕ ئەنجام بن .

چونکە خۆشەویستیەکەت بەبێ ئاگرو گڕ ، بەردەوام بوونی مەحاڵەو ژیانی بۆ نی یە !! ...

رەنجووری کوتکایەک

هەر کون و کەلێنێکی ئەم کوردستانە لە چەرخی رابوردووی رۆژگاردا بەشی خۆی گەورەو ناودارو مەزن و پاڵەوان و زانای ... تادی دیوە ، بەڵام چیمان لە شوێنەواریان بۆ ماوەتەوەو چییان دەربارە دەزانین ؟

گەلێ جارم وتووەو دەیڵێمەوە کە بەرهەم و شوێنەواری کۆنمان ئەوەندە زۆر بوون و لەناو چوون لەوانە نیە هەرگیز بتوانین قەرەبوویان بکەینەوەو جێگەیان پڕ بکەینەوە ، ئەمەیش مانای وا نیە ئیتر دەستەوئەژنۆ دانیشین ، یا بەردی نائومێدی بخەینە ژێر سەری سڕو پاڵی لێ بدەینەوە ، هەرگیز مرۆڤ لە کزدە نائومێد نابێ و ، ئێمەیش بە هەوڵ و کۆشش دەتوانین گەلێ کون و کەلێنی تاریک رووناک بکەینەوەو گەلێ تارمایی لەسەر لاپەڕەی مێژووی دێرینمان راماڵین.

بووژاندنەوەو زیندووکردنەوەی هەر لاپەڕەیەکی کەلەپووری نەتەوایەتیمان تیشکێکی رووناکە بۆ رێگەی ئەو رووناککردنەوە .

حاجی قادری کۆیی کە هەستی بە ناسۆری سەختی کوردی نەنووسین کردووەو داخی دڵی خۆی هەڵڕشتووەو ، دوایی ناوی کۆمەڵێک لە شاعیرانی ناوچە جۆراو جۆرەکانی کوردستانی بۆ تۆمار کردووین و بە شاسواری فەساحەت و بەلاغەتی ناوبردوون ، یەکێک لەوانەی بە رێزەوە ناوی هێناوە (رەنجووری) یە کە بۆی نووسیوە :

یەکێ (رەنجووری) ئەهلی گەرکووکە
فیکری بیکری هەموو وەکوو بووکە(١)

بەڵێ ئەم (رەنجووری)یە هەستیارێکی مەزنی کوردەو شیاوی رێزلێگرتن و بەگەورەترنە ، تا ئیستە ئەوەی کە بۆ ئەو رێزلێگرتنە بشێ بۆی نەکراوە، بەرهەم و ژیان و کۆششی ئەو زانا مەزنە لە پشتی پەردەی لەبیرچوونەوە سەرەتاتکێ لەگەڵ دەستی هیمەتدا دەکا کە دەری بێنێ و رزگاری بکا .

مامۆستا مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس بەشێکی زۆری دیوانی ئەم شاعیرە مەزنەی کۆکردوەتەوەو ئەرکی لێکۆڵینەوەو ئامادەکردنی بۆ چاپ بە من سپاردووەو منیش پشت بە خوا قۆڵم لێ هەڵماڵیوەو شانم داوەتە بەرو ، لە هەمان کاتدا دەستی یارمەتیش بۆ هەموو رۆشنبیرێکی کورد درێژ دەکەم کە هەرکەس هەرچی لە دەس دێ یارمەتیمان بدا بۆ ئەوەی ئەم کارە پیرۆزە پوختترو راستتر ئەنجام بدرێ .

ئەوەی کە ئیستە لە بەردەستی ئێمەدایە بەوەی مامۆستای مودەڕیس و بە هەندێکی لای خۆمەوە پتر لە (٩٠) نەوەد پارچە شیعرەو گەلێ شاکاری نایابی تێدایەو ، دیوانێکی قەشەنگی لێ پێک دێ ، بەڵام کار تا تەواوترو رەساتر بێ و تا وابێ کە نەبێ بە کاری دووجارەو تا جارو پەرێز پاکتر بێ باشترە .

یەکێک لەو شاکارانەی کە (رەنجووری) بۆی بەجێ هێشتووین کە حاجی قادری کۆیی نەبێ ـ من بزانم ـ لە پێشینانمان کەسی دیکە کاری وای نەکردوە.. پارچەیەک شیعرە کە ناوی کۆمەڵێک لە شاعیرانی کوردستانی بۆ تۆمار کردووین ، شاعیرانێک کە زۆربەیان هەر ناویان نەبیستراوە هەندێکیشیان لەوانەی ناویان بیستراوە نازانین کەی لە چ سەردەمێکدا ژیاون ، ئەم شاکارەی رەنجووری ـ جگە لەوەی کە ناوبانی بۆ تۆمار کردووین ـ ئەوەی بۆ دیاری کردووین ئەو ژیاون ، ئەمەیش ایکزازی کورد دانکەنی ئەوە ئەکات کە ئەو شاعیرانە شاعیری دوای ئەو چەرخە بن .

وا لێرەدا وەک بەرکولێک ئەم پارچە شاکارە نایابە پێشکەشی خوێنەران دەکەین تا کاتێک ـ پشت بە خوا ـ بە تەواوی دیوانەکە چاویان روون دەبێتەوە :

[illegible]ای کوردستان گۆینەدان خاص
[illegible] دەشهوورەن پەرێت کەرەو باس
([illegible] نەجەف) نام (خانای قوبادی)
یەک (مەلا صالح) جەرگەی (مرادی)
(مەلا مصطفای بێساران) مەنزڵ
([illegible] حاجی جاف) ، (عومەر ئۆمەرمل)
([illegible]زیز دەردین) (محەمەد عیسا بەگ)
([illegible]اجی [illegible]) ، (فەقێ عەلی لەک)
(یوسف پاسکە) ، (مەلا تەمر خان)
(شێخ عەلی حەریر) ، (مەلا یەعقووب خان)
(شێخ وەیس کەلالی) ، (عەزیزوڵلا لوڕ)
(شێخ محەمەد جامی) ، (مەلای بایندر)
(ئەحمەد دۆڵەیی) ، (عەبباس ثانی)
([illegible]) و (سیاپۆش) ، (دەدە سبێوانی)
(حوسەین خان [illegible]) ، ([illegible] جبرائیل)
(جانگیر) و ([illegible]) هەم زەبر ئیسماعیل)
(ئەحمەد بەگ) چەنی (محەمەد) ئاغای زەند)
([illegible] پاوەیی) ، (نەظەر کاکەوەند)
([illegible] خوداکەرەم) ، (محەمەد ئاغا نام)
([illegible]) ، (کابە)ی فام تەمام
([illegible] دێوانە) ، (خواجەی ئەردەڵان)
(شێخ [illegible]ابەدین) شاقەلا ئەیوان
([illegible] نوور عەلی) ، (یوسف دەردین)
([illegible]) و (وەلی خان) ، (کاریزی) حەزین
(ئیسماعیل داود) ، (بەکر خالدانی)
(محەمەد زەنگنە[illegible]) (ئەحمەد) رەوانی

بڕوانە ل ٧

محمد علی قەرەداغی

بەڕێز وەزیری نەوت لە گفتوگۆیەکی گرنگ و بەرپلاودا بە ڕۆژنامەی الثورە ئەڵێ:

بەدرێژایی دوو سەعات بەڕێز تایە عبدالکریم ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش‌و وەزیری نەوت قسەی‌بۆ برادەران نووسەرانی بەشی لێکۆلینەوەی ڕۆژنامەی (الثورة) کرد سەبارەت بە هۆنادیارەکانی بوونی ئێستای نەوتێکی زیادەی زۆر لــە بازاڕی نەوتی جیهانداو ، خــۆسوور گرتنی تاقە یەك دەوڵەت لەســەر گوێ‌نەدان بــەهاودەنگیی هەموو ئەندامان لــەناو ڕێکخراوەی ئۆپێکدا ، کــە ئــەو هەڵوێستەیش مەترسیی ئەوەی لێ ئەکرێ قــەوارەی نرخی نــەوت تێك‌بشکێنێ‌و ڕێکخراوەی ئۆپێــك لاواز بکاو زیان بــە بــەرژەوەندی دەوڵەتە ئەندامــەکانی‌و ، هەروەها بە بەرژەوەندی نەتەوەی عەرەب‌و وڵاتانی جیهــانی سێهەم‌و وڵاتانی کۆمەڵەی بێ‌لایەن بگەیەنێ‌و خەباتی نەتەوەیی‌و خەباتی‌نێودەوڵەتانمان لاوازو زەدە بکات .

بارەکە زۆر پڕمەترسی یەو

ئۆپێك كەوتوەتە سەردووڕیانێك

ئەمەش بەشی دووەمی ئەو گفتوگۆیەی کــــەهەفتەی ڕابوردوو بەشی یەکەممان بلاو کردەوە :

ڕۆژنامەی (الثورة) :

یەكدەنگی بنچینەی بنەڕەتیی بڕیاردانە لــە ئۆپێکدا ، لە ڕێگای کۆنگرەکانی وەزیرانی نەوتــی ئۆپێکەوە .. ئەگەر بێتوو یەکێك لە دەوڵەتانــی ئۆپێك لەو یەكدەنگی‌یە لابداو بەپێچەوانەی پێڕۆی بنەڕەتیی ڕێکخراوەکە بجوولێتەوەو زیان بە سوودی وڵاتەکانی ئەندامی ئۆپێك بگەیەنێ ، چ‌ئەنجامێك لەوە ئەوەشێتەوە ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

لەم کۆبوونەوە دوایی‌یەدا بەســـەر نێجێریادا هاتین چونکە نوێنەرەکەی وتی ئەگەر لەسەر نــرخ ڕێك‌نەکەون ، من نەوتی خۆم بە چ‌نرخێ خۆم ئارەزووم لێ بێ ، بەوەی ئەفرۆشـــم .. ڕاستەکەی نێجێریا لە بارو دوخێکی نارەحەتدایە . پێمان‌وت ئەتوانــی نەوت بە هەر نرخێ کە خۆت بە باشی بزانی بفرۆشی ، بەڵام لەو نرخە نەپەیتە خوارەوە کە کۆنگرەی (بالی) داینراوە کە بەرمیلی ٣٢ دۆلارەو ، چەندی بەپێــی ئەو نرخە زیادبوو لەسەرتی حسێب ئەکەین چونکــە نەوتی نێجێریا ٤ دۆلاری لە نەوتــی (ئیشــــارەت) زیادە . پێشتریش نێجێریا لە کۆنگرەی بالیــدا ڕادەی ئەوپەڕی نرخی گرتبوو کە بەرمیلی ٤١ دۆلارە. تەنانەت کە زوربەی ئەندامەکان ویستیان بیهێننــە خوارەوە بۆ ٤٠ دۆلار ڕازی نەبوو . بە سەرۆکــی وەفدی نێجێریامان وت ئەگەر لە لای کەمی نرخ بێتە خوارەوە ، واتە ئەگەر لە قەوارەی نرخ لابــدەی ، وات دائەنێین کە خۆت لە ڕێکخــراوەی ئۆپێــك جوێ‌کردوەتەوە .

بەڵام ئەگەر وڵاتێکی‌تر کە لەو بارو دۆخە سەختەی داراییدا نەبێ کەوا نێجێریای تیایــە ، بەڵکو پارەیەکی زیادەی زۆری هەبێ‌و سێ ئەوەندەی پێویستیی خۆی پتر نەوت بهێنێتە بەرهەم .. بێت‌و ئەم قسەیە بکا کەوا نێجێریا ئەیکا ، ئەوە دیارە باشتر ئــەو قسەیەی لێ پەسەند ناکرێ .

ڕاستەکەی ئەگەر ئۆپێــك بی‌یەوێ ناووبانگ‌و کاریگەریی خۆی لەنێو دەوڵەتانا ڕاگیر بکاو سوودی دەوڵەتە نەوت بەرهەم‌هێنەکان بێ‌و دەورێکی سیاسیی کاریگەری ببێ ، ئەبێ کە بڕیار دەرئەکا ڕێز لە ڕای زوربە بگرێ‌و دیموکراسی لەناویا فەرمانڕەوا بێ‌و ، لای کەم ڕێزی سوودی زوربە بگرێ‌و هەست بە پێویستی پاراستنی سوودی هەموانی تیا قووڵ بکرێتەوە .

هەروەها هەر هەڵوێستێکی تاقانەو بەتەنها ئەبێ بەهۆی هەڵوەشانەوەی دەوری ئۆپێك وەك ڕێکخراوەیەك‌و ئۆپێکی پێ ئەبێ بە تەنها کۆبوونەوەیەك کە هەرکام لــە بەشدارەکانی بە ئارەزووی خۆی بجوولێتەوەو ، دیارە ئەمەیش خزمەتی سوودی نە یەکەیەکەو نە هەمــووی وڵاتانی ئۆپێك ناکاو ، بەرەی ئــەولا هەمیشە لــە هەڵوێستی‌وا قازانج وەرئەگرێ .

لە کۆبوونەوەکەی ئەم دوایی‌یەدا بە نوێنەری ئەم تاقە وڵاتەم وت کە دژی (یەکدەنگی) وەستا ، وتم تۆ نرخی نەوتی خۆت دوو دۆلار زیاد بکە تا منیش دوو دۆلار لـــە نرخی نەوتی خــــۆم زەرەر بکەم‌و ، دەوڵەتەکانی‌تریش یەکی دوو دۆلار لــە نرخی نەوتی خۆیان کە وەك نرخی نەوتی ئێمە وایە زەرەر بکەن . خۆ ئەگەر تۆ نرخی نەوتی خۆت سێ دۆلار زیــاد بکەی ، ئەوا من یەك دۆلار زەرەر ئەکەم .. من نامەوێ تۆ زەرەر بکەی ، بەڵام ئەگەر تۆ ئەم دۆلارە سێهەمەت ناوێ ، لەجیاتیی ئەوەی لێی‌گەڕێی بچێتــە گیرفانــی کومپانی‌یەکان ، بــــە پیاوەتی بیــدە بــە وڵاتە تازە پێگەیشتووەکان‌و بەرهەمی ئەم تاقە دۆلارە ڕۆژی ئەکاتە دە ملیۆن دۆلار .. وڵاتــە تــازە پێگەیشتووەکان موستەحەقتری ئەم پارەیــەن تــا کومپانی‌یە گەورەکانی نەوت .. خۆ ئەگەر بەرهەمــت کەم‌کەیتەوەو بیکەی بە ڕۆژی ٨ ملیۆن بەرمیل ، ئەوە دەرامەدەکەی ڕۆژی ٨ ملیۆن دۆلار ئەبێ ، ئەکرێ بــۆ وڵاتە تازە پێ‌گەیشتووەکان بێ یا بۆ وڵاتە عەرەبەکانی‌تر بێ کە پێویستیان بە یارمەتی‌یە .

لە کاتی کۆنگرەکەدا ڕۆژنامەنووسێکی ئەمەریکایی لێی پرسیم ئاخۆ ئەو دەوڵەتەی کە یەكدەنگیی دەوڵەتانی ئۆپێکی پشت‌گوێ خستووە ، ڕازی‌یە نرخــی بەرمیلی نەوتی ئیشارەی ٣٥ دۆلار بێ ؟ وتــم : بەهیوام وابێ .. ئەویش دەس‌بەجێ وەڵامی دامــەوە کەوا گومانی لەوەدا هەیەو ، زیادلەوە وتیشی ئــەگەر ئەو دەوڵەتە بەو نرخە ڕازی بێ‌و نرخی نەوتی خۆی سەرخا بۆ ٣٥ دۆلار ئەو سەری سوور ئەمێنــێ ، چونکە ئێمە لە ڕۆژنامەکانی ئەمەریکادا دڵنیاین کــەوا ئەم دەوڵەتە هەرگیز ڕازی نابێ نرخی نەوتی خــۆی لە ٣٤ دۆلار زیاد بکا . ئەم قسەیە من پێشتر لــە کۆنگرەی بالیدا کردوومەو وتوومە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا سیاسەتی ئۆپێك دیاری‌ئەکا لە ڕێگای ئــەم دەوڵەتەوە کە بەرهەمێکی زۆرو وزەیەکی گــەورەی هێنانە بەرهەمی هەیە . ئۆپێك لە دەرەوەی خۆیــەوە سەرکردەیی ئەگرێ‌و لە ڕێگای ئەم دەوڵەتەوە جڵەوی ڕائەکێشرێ .

ئێستا ئاشکرایە کەوا ئەم هەڵوێستــە لــە دەرەوەی ئۆپێکەوە داسەپێنراوە ، چونکە ســوودی هیچ دەوڵەتێ لە دەوڵەتەکانی ئەندامی ئۆپێك لەوەدا نی‌یە کە هەڵوێستی‌وا وەرگرێ .

ئەبوو لەناو ئۆپێکدا هاوکاری‌و هاودەنگــی هەبێ .. وەك لەناو کۆمەڵەی دەوڵەتانی عــەرەب‌و لەناو هەر بەیەك‌گەیشتنێکی دەوڵەتانی عەرەبــدا . بەڵام بارو دۆخی شێواوی ئێستای ناو وڵاتانــی عەرەب ، بەهۆی ئەوەوەیە کە بێگانە لە کاتی بــڕیار دەرکردندا خۆی ئەخاتە ناومانەوە ، واتە خەتــای هێزی لاوەکی‌یە ناهێڵێ بڕیاری عەرەبانەی ڕاستەقینە بدەین . ڕاستەکەی باری ناو ئۆپێك بەشێکە لە باری شێواوی ناو عەرەب .

هەروەها پێڕەوی بنەڕەتیی ئۆپێك بێ‌پێچ‌وپەنا ئەڵێ ئۆپێك ڕێکخراوەیەکە بۆ داکۆکی‌کــردن لــە سوودی دەوڵەتە ئەندامەکانی دامــەزراوە .. بارو دۆخی ئێستایش ئەو دەسکەوتە بنەڕەتی‌یە ئەخاتــە مەترسی‌یەوە کە ئۆپێك بە خەباتی درێژی خۆی دەستی خستووە کە نرخ بۆ دانانی نەوتە . هێشــتایشــ ڕێگایەکی درێژمان بەبەرەوەیە بۆ چنگ‌خستنــی سیاسەتی پاڵاوتنی نــەوت‌و ، دروســت‌کردنی پیشەسازی‌یەکە پێشــکەوتوو بــۆ وەدەس‌هێنانــی باپیی ڕاستەقینەی ئەم ماڵە بازرگانی پێوەکــراوە .. ئەوەمان لەپێشە کە تەوژم بخەینە سەر دەوڵەتــە خاوەن پیشەسازی‌یەکان بۆ گۆڕینی قەوارەی ئابووریی جیهان .. ئەوەمان لەپێشە کە داکۆکی لە مافەکانــی دەوڵەتە تازە پێگەیشتووەکان بکــەین .. گەلــێ مەسەلەمان لەپێشە .. دەمــەتــەقێی عــەرەب‌و ئەورووپامان لەپێشە .. دەمەتــەقێــی باکــوورو باشوورمان لەپێشە .. ئەمانەش هەموو بەشێکن لــە خەباتی ئۆپێك .. جا ئەگەر ئۆپێــك بــەم لــەڕو لاوازی‌یەی ئێستای بێ ، چۆن ئەتوانێ ئەم ئامانجانــە بهێنێتەدی ؟

ڕۆژنامەی (الثورة) :

وەك ئەزانین نەوتێکی زیادەی زۆر لــە بازاڕی جیهاندا هەیە . ئاخۆ وڵاتانی ئۆپێك چ‌زیانێکیان بەهۆی بەردەوامیی بوونی ئەم زیادە نەوتەوە تووش ئەبێ‌و ، دەوری هەرکام لە وڵاتە بەرهەم زۆرەکانــی ئۆپێــك‌و کومپانی‌یەکانی نەوتی دەوڵــەتان‌و ئاژانســی وزەی دەوڵەتان لە پەیداکردنی ئەم زیادە نەوتەی ئێســتادا چی‌یە ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

لەمێژە ئێمە داوای مەسەلەی ڕێکوپێك‌کردنــی هێنانە بەرهەم یا نەخشەدانان بۆ هێنانــە بەرهــەم ئەکەین‌و دەوڵەتە بەرهــەم‌هێنەکــان لــەم مەسەلەیە وریا ئەکەینەوە . ئەڵێم ڕێکوپێك کردن‌و نەخشــە بۆدانانی هێنانە بەرهەم نەك بەرنامە بۆدانانی چونکــە بەرنامە بۆدانان قۆناغێکی گەلێ لەپێشترە .. ئــەم مەسەلەیە بۆ بەرەوڕوو بوونەوەی ئەو تەحەددی‌یانــەی ئاژانسی وزەی دەوڵەتان ، کە کارتێلێکدە ، ئەیــەوێ بەسەرمانیدا بسەپێنێ ، مەسەلەیەکی پێویستــە .. پاش‌ئەوەی ئۆپێك توانی جڵەوی دەس‌پێشخەری بگرێتە دەستی خۆی‌و سیاسەتی نرخ‌دانان لە چنگی ئــەوان هەڵپڕووکێنێ‌و خۆی پێشڕەوی ئەم مەسەلەیە بکا ، دەوڵەتە خاوەن پیشەسازی‌یەکان ویستیان لە ڕێگــای ئەم‌دەسەبەش‌و ڕێکخراوەیەوە (مەبەستم ئاژانســی وزەی دەوڵەتانە) هێرشێکی بەرەوڕوو بوونــەوەو دوژمنایەتی بهێنن .. ئێمە ئەڵێین نەوت مایەیەکــی ستراتیژیی بەرەو تەواوبوون چووە . ئێمە لەکاتێکــا کە بەرپرسین لەوەی نەوتی مەسرەفی ڕاستەقینــەو پێویستیی ڕاستەقینەی بازاڕ لە نەوت بخەینە بازاڕەوە کە ئەمە خۆی پیاوەتی‌یەکی گەورەیە بەرابەر بە نەوت سەرف‌کەرەکان ، چونکە بۆئەوەی پێویستیی نــەوت سەرف‌کەرەکان جێ‌بەجێ بکەین ، ئەبێ هەندێ لــە دەوڵەتە بەرهەم‌هێنەکان زیاتر لەو ئەندازە دەرامەدەی پێویستیانــە ، نەوت بهێننــە بەرهەم ، کــە ئەمەش لەئاستی خۆیدا قوربانی‌دانێکی گەورەیە چونکە لەناوبردنی سامانێکی بەرەو نەمان چووە کە دووبــارە نابێتەوە ، جا نەخوازەڵا ئەگــەر ئــەو دەوڵــەتە زیاتر لەوەندە بهێنێتە بەرهەم کــە بازاڕی جیهــان پێویستی پێ‌یەتی‌و ، ئەگەر ئەم سامانە بەم پەلەیی‌یەو بەم زۆری‌یە هەڵگۆزێ کە ئەوەش دیارە شتێکــی نەگونجاوەو پەسەند ناکرێ ، ئاخۆ ئەوکاتە مەسەلەکە چۆنی لێ دەرئەچێ‌و چی ئەبێ ؟ وەك ئێمە بەرپرسین لە هێنانە بەرهەمی ئەو ئەندازە نەوتەدا کە باسم‌کرد ، هەروەها پێویستە ڕێی وڵاتە خاوەن پیشەسازی‌یەکان‌و نەوت سەرف‌کەرە گەورەکانیش نەدەین دەس‌کەن بــە عەمارکردنی نــەوت بــە عەمارکردنێکی درێژخایەن .. چونکە نەوت عەمارکردن هیچ بەڵگەو بیانوویەکی نی‌یەو مەسرەفێکی زۆری تێ‌ئەچێ . بەڵام ئامانجی سیاسی لە عەمارکردنی نــەوت لەبنــەڕەتدا بریتی‌یە لە تەوژم خستنە ســەر ئۆپێك بە ئەوپەڕی توانا .. نەوت عەمارکردنی ستراتیژی لەپای‌چی ؟ ئێمە وتمان ئەگەر هاتوو نــەوت عەمارکردنێکی ستراتیژیی درێژ خایەن ڕوویدا ، ئــەبێ ئۆپێك پلانێکی ڕۆژی تەنگانەی هــەبێ . عێراق لــەم‌بارەوە کارنامەیــەکی پێشکەش کردو پتر لە یەك پێشنیهادی پیشاندا بــۆ بەرەوڕوو بوونەوەی هەر نەوت عەمارکردنێکی ئەوتۆ کە لەوانەبێ زیان بە سوودی ئێمە بگەیەنێ . بەڵام بەداخەوە ئۆپێك پلانێکی بۆ تەنگانە نی‌یە کــە هەموان لەسەری هاودەنگ بن‌و هەروەها نەخشەیەکی بەرنامە بۆدانراو یا هیچ نەخشەیــەکی فامیدانە کردنی هێنانە بەرهــەم شك‌نابا .. ئاشکرایە دەوڵەتە خاوەن پیشەسازی‌یەکان ئەیانــەوێ سامی ڕێکخراوەی ئۆپێك کــەم‌کەنەوە سەرەنجام بنیشننە سەری بەتەواوی گیانی بکێشــن بۆئەوەی قــەوارەی نرخ تێك‌بشکێنن‌و جارێکی‌تریش دەس بەسەر دواڕۆژی ئەم سامانەدا بگرنەوە .

کەواتە ئەم نەوتە زیادە لەکوێوە هاتووە ؟ لــە بنەڕەتەوە لە هێنانە بەرهەمی زۆری تاقــە دەوڵەتێکەوە هاتووە .. لە بەگوێرەی مووچە سەرف‌کردنی نەوتەوە هاتووە .. لە عەمارکردنی زۆری نەوتەوە هاتووە .. لــە نەوتی‌تری دەوڵەتی خاوەن نەوتەوە هاتووە کــە ئەندامی ئۆپێك نین .. لە گواستنەوەوە بۆ شتی‌تر لە بریتیی نەوت هاتووە کە ڕاستەکەی بەشداری‌یەکی کەم زۆر نای لــەم مەسەلەیەدا کردووە . هەروەها لــەم ڕاوەستانە ئابووری‌یەی ئێستاوە هاتووە ، کە ئەوەتە سەرمایەداری بە خولی یەك لەدوای یەکی ڕاوەستان‌و سەرکەوتندا تێ‌ئەپەڕێ .. بۆیــە ئــەمە قۆناغێکــە بەسەرئەچێ‌و ئەم نەوتە زیادەیە لە مەیدانا نامێنێ .. لەوانەیە ساڵێك بخایەنێ ، بەڵام پاشــان وەزعەکــە ئەگەڕێتەوە سەر بارو دۆخی عادەتیی خۆی ، بەتایبەتی ئەگەر سیاسەتێکی عاقڵانەو زانستانە لــە مەسەلەی فامیدانەکردنی هێنانەبەرهەمدا بگرینەبەرو هــەل بە دەوڵەتە گەورە نەوت سەرف‌کەرەکان نــەدەین نەوت عەماربکەن .. بەڵکو پێویستە ئەم نەوت عەمارکردنەی ئێستا لەناوبەرین ، چونکە لــە هەرکوێ نەوتی زیاد بهێنرێتە بەرهەم‌و وزەی هێنانە بەرهەم بەرز بێ ، نەوت عەمار ئەکرێ .. بەڵام ئەگــەر هێنانە بەرهەم کــەم بکرێتەوە ، هــەل بۆ دەوڵەتە نــەوت سـەرف‌کەرە گەورەکان نامێنێ نــەوت عەماربکەن‌و پاشان نــەوتە عەمارکراوەکە بخەنە بازاڕ تا هێزێکی کاریگەری دژ بە ئۆپێکی لێ پەیدا ببێ .

ئەم نەوتە زیادە تاقە یــەك دەوڵەتی ناو ئۆپێك دروستی کردووە . هەموو دەوڵەتەکانی‌تری ئۆپێــك لەمەوە بەڕادەیەك زیانیان پێ‌گەیشتووە ناتوانن لای‌کەمی سەرچاوەو پارەی بێگــانە بۆ خۆیان دابین‌کەن کــە پێویستیان پێ‌یەتی . ئەم ڕووداوەی ئێستا هــەیەو لەبەرچاوە نەخشــەو پلانی ئاژانسی وزەی دەوڵەتانمان ئەخاتە پێش چاوو هەموو دوژمنانی ئۆپێك‌و دوژمنانی نەتەوەی عەرەب بەختیار ئەکــاو ئەیانبووژێنێتەوە . ئەمە هەلێکی زێڕینە بۆ مۆنۆپۆلەکانی نەوت پەیدابووە تا یاری بە نەوت بکەن‌و هێزی کاریگەری ئەم چەکــە لەدەست خاوەنــەکانی دامالن‌و زیانیان پێ‌بگەیەنن . بەش‌بەحاڵی نــەوت ، ئێمــە مەسەلەیەکی نەتەوەیی‌و مەسەلەی گەشەکردنی ئابووری‌و مەسەلەی خەباتمان لەپێناوی دۆخێکی ئابووریی نوێ‌و پێوەندی ئابووریی نوێی نێودەوڵەتانمان لەپێشتە .. بەڵام ئەم زیادە نەوتە بووە بــە هێزێکی ماڵوێران‌کەری ئەوتۆ هێزی ئــەم چەکەی کردووە بە هیچ . بەهۆی ئەم زیادە نەوتەوەیە نەوت هێزی لــە گفتوگۆ پێ‌کردن‌و مامەڵە پێ‌کردنی سیاسیدا نەماوەو ، تاقــە یــەك دەوڵەتیش لــەناو ڕێکخراوەی ئۆپێکدا هەیە بتوانێ ئەم زیادە نەوتە لــە بازاڕا نەهێڵێ .

ڕاستەکەی ئەوەیە تاقــە ڕێگای ڕاست لەپێش دەوڵەتە نەوت بەرهــەم هێنەکانا بۆئەوەی نەوت بــۆ سوودی گەلەکانیــان بەکــاربێنن‌و بۆ بــەرژەوەندی مەسەلەکانیان کەڵکی لێ وەربگرن ، ئەوەیە بەتەواوی دەست بەسەر ئەم سامانەدا بگرن ، واتــە بەتەواوی خۆماڵیی بکەن‌و بیکەن بــە مولکی خۆیان . هــەرچی شێوەی‌تری وەك هاوبەشی‌و خاوەن مولکی‌و نیمچــە خۆماڵی کردن‌و هــەرچیی‌ترە ، هەمووی شــێوەی بێ‌دەسەڵاتانەیە . من چۆن ئەتوانم نەوت بۆ سوودی خۆم بەکاربهێنم لەکاتێکا کە دەسەڵاتم بەسەریا نەبێ .. بەداخەوە ، لە خۆماڵی کردن بەولاوە ، هــەرچی شێوەی‌تر هــەیە هەموویان نەوت لــەژێر دەسەڵاتی مونۆپۆلەکانی نەوتدا ئەهێڵنەوە . نموونەیەکی سادە بۆ ئەمە عێراقە . عێراق لەگەڵ ئەوەشدا کە گەورەترین نەوت بەرهەم هێن نی‌یە ، بەڵام گەورەترین دەوڵەتێکە لە جیهانا کە خۆی نەوتی خۆی بخاتە بازاڕەوە . ئێمە لەگــەڵ پتر لــە ٨٠ لا ڕێکــەوتووین نەوتیــان لا ساغ‌بکەینەوە . ئێمە هیچ گیــرو گرفتێکمان لــە مەسەلەی نەوت خستنە بازاڕدا نی‌یەو نەوتی خۆمان بە نرخی ڕەسمی ئەفرۆشین‌و شارەزایی‌یەکی بەنرخ‌و تاقی‌کردنەوەیەکی گرنگ‌و پێشەنگانەمان لەم مەیدانەدا هەیە . هۆی هەموویشی ئەوەیە نەوتەکــەمان خۆماڵی کردووە . خۆماڵی کردنی نەوت مەیدانی ئەوەی داوین دەسەڵاتمان بەسەر نەوتی خۆماندا بێ بۆ دۆزینەوەو دەرهێنانی‌و .. تا ئەگاتە دەستی ئەو لایەی سەرفی ئەکا . ئەو وڵاتانەی نەوت ئەهێننە بەرهەم بێ‌ئــەوەی خۆیان ١٠٠٪ ببن بە خاوەنی سامانی نەوتی خۆیان ، ناتوانن سیاسەتێکی سەربەخۆو تەواوو کاریگەر لــە مەیدانی نەوتا بگرنەبەر .

تۆ لەکاتێکا کــە ڕێگای خاوەن مولکێتی نەوت وات لەسەر پێویست‌ئەکا کە بەشی زۆری نەوتەکەت لە ڕێگای کومپانی‌یەکانەوە ساغ‌کەیتەوەو ، ڕێگــای هاوبەشی یا ٥١٪ وات لەسەر پێویست ئەکا کە بۆ هــەر بەرمیلە نەوتێکی دەرهێنراو پارەیەك لەخۆڕایی دانێی ، ڕێگای خۆماڵی کردن ئەتکا بە گەورەو خاوەنی نەوت‌و بڕیاردانی سیاسی لەبارەی نەوتەوە ، هەر لە بەدواداگەڕانەوە تا سنعاتی کردنی ئەداتە دەســت خۆت . ئێمە کە ئەڵێین نەوت چەکی مەیدانی جەنگە ، ئەبێ چۆن چەکێ بێ کە هیی خۆمان نەبێ ؟

ڕۆژنامەی (الثورة) :

بەرلەوەی ئەم نەوتە زیادەیەی ئێستا هــەبێ ، هەندێ دەوڵەتی ئەندامی ئۆپێك هەبوون ، زیاد لــە پێویستیی خۆیان بە پارە بۆ گەشەپێدان یا بۆ جێ‌بەجێ‌کردنی ئــەو ئەرکانەی نێودەوڵەتان کــە لەئەستۆیان گرتبوون – نەوتیان ئەهێنایە بەرهەم . ئەوەبوو بەهۆی پەیدابوونی دیاردەی پارەی زیادە . ڕێی‌تێ‌ئەچێ ئــەو سیاســەتە بەهــۆی پێویستیی دەوڵەتە نــەوت سەرف‌کەرەکانەوە بــە نەوت بەجێ بووبێ‌و لەوانەیە پاساو بدرێ . بەڵام ئەمڕۆ هەندێ لــەم دەوڵەتانەی ئەندامی ئۆپێك نەوتێکی زۆر زۆرتر لە پێویستیی خۆیان بە پارە دێننە بەرهەم ، بەڕادەیەك کە ئەڵێن ئەگاتە ٧٠٪ سەرەڕای بوونی زیادە نەوتیش .

بیانووی ئەم زۆر هێنانە بەرهەمەی ئەمڕۆ چی‌یە مادەم نەوتی زیاتر لەوەی کە پێویستی دەوڵەتە خاوەن پیشەسازی‌یە نەوت سەرف‌کەرەکانە ، لە بازاڕایە ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

ئێستا ڕۆژانە ٣ ــ ٤ ملیۆن بەرمیل نەوتی زیادە لە بازاڕی جیهانایە . دەوڵەتی‌واش لەناو ڕێکخراوەی ئۆپێکدا هەیە گەلێ زیاتر لەوە نەوت ئەهێنێتە بەرهەم کە پێویستی بە دەرامەتی پارەیە . هەندێ دەوڵەت سێ قاتی پێویستی خۆیان ئەهێننە بەرهەم . بەڵام زوربەی دەوڵەتانی ئۆپێك بەهۆی ئەم نەوتە زیادەوە کە لــە بازاڕایە کەمتر لە پێویستی خۆیان ئەهێننە بەرهەم .

ڕۆژنامەی (الثورة) :

ئاخۆ ئەم بەردەوامی‌یەی ئێستای نەوتی زیادە لە بازاڕا ، وائەگەیەنێ بازاڕی جیهانیی نەوت بە یەکجاری

بڕوانە ل ٧

Institut Kurde de Paris

پرۆژەی خواردەمەنی قوتابخانەکان

یەک ملیۆن دینار بۆ پرۆژەی خواردەمەنی قوتابخانەکانی سلێمانی

١٢٩ هەزارو ٣٣٠ قوتابی کوڕو کچ ئەمساڵ کەڵک لە پرۆژەی خواردەمەنی قوتابخانەکان وەرئەگرن

● پرۆژەی خواردەمەنی قوتابخانەکان پرۆژەیەکی بەکەڵک وسود بەخشە ئەم سەردەمەیە کە قوتابیان هەر هەموویان وەکو یەک پێخۆشحاڵ و کامەرانن بەبوونی و هاندەرێکە بۆ بەردەوامی هەندێ قوتابیان لە دەوامی قوتابخانەداو هەر لە بەر ئەم هۆیانەو چەند هۆیەکی تری پەروەردەیی لە هەموو سەرانسەری جیهانداو بەتایبەتی لە دەوڵەتەکانی جیهانی سێیەمدا گرنگیەکی باشی دراوەتی و لە عێراقی ئەمرۆشدا هەروەها بایەخێکی باشی دراوەتی و پارەو بودجەیەکی باشی بۆدانراوەو هەر بۆ ئەم ساڵی خوێندن لە پارێزگای سلێمانیدا یەک ملیۆن دینار تەرخانکراوە بۆ ئەم پرۆژەیەوا ئێمەش بۆ زیاتر شارەزابوون لەم مەسەلەیە ئەم لێکۆڵینەوە ڕۆژنامە نووسیەی لەسەر بڵاو ئەکەینەوە .

● چوینەلای بەڕێز شێرزاد عبدالکریم محمود سەر پەرشتیاری خواردەمەنی قوتابخانەکان لە پارێزگای سلێمانیداو دەربارەی پرۆژەکەیان بۆ ئەمساڵی خوێندن پرسیارمان لێکردوو ئەویش لە وەڵامدا وتی :-

× واچاوەڕوان ئەکرێ ئەمساڵی خوێندن واتە ساڵی ٩٨٢/٩٨١ زیاتر لە ١٢٩ هەزارو ٣٣٠ قوتابی کوڕو کچ کەڵک لە پرۆژەی خواردەمەنی قوتابخانەکان وەربگرن لە ٩٤٣ قوتابخانەی سەرەتایی و یافعین و باخچەی ساوایانداو بۆ ئەم مەبەستە ئەمساڵ یەک ملیۆن دینار تەرخانکراوە کەساڵی خوێندنی پار ٧٦٠ هەزارو ١٧٨ دینار بوو ، وەهەر ئەمساڵ نزیکەی ١٠٧ قوتابخانەی سەرەتایی و باخچەی ساوایانمان لەم پرۆژەکەدا داخڵ کردووە .

● کاک شێرزاد ئەی وەکو خۆ ئامادەکردن بۆ ساڵی خوێندنی تازە چیتان کردووە ؟

× ئێمە هەموو ساڵێ لە سەرەتای دەست پێکردنی دەوامی قوتابخانەکانەوە بە تەواوی لە هەموو ڕوویەکەوە خۆمان ئامادە ئەکەین بۆ سەر کەوتنی کاروباری پرۆژەکەو ئەمساڵ ، هەموو جۆرە پێویستیەکی - سەرخستنی پرۆژەکەمان ئامادە کردووە ، وەکو کەلوپەل و پێویستی لێنانی خواردەمەنیەکان و خواردەمەنیەکان خۆشیان وەکو هەندێ خواردەمەنی ناو قوتو لە شیرو پەنیرو کەرەو شوشەی شەربەت و خورماو بسکیت و گەلێ شتی تری لەمانە سەرەڕای شیری پاڵاوتە بۆ باخچەکانی ساوایان و هێلکەو میوەی جۆراوجۆر بە گوێرەی وەرزی دەستکەوتنیان و پێگەیشتنیان و ئەتوانم بڵێم هیچ گیروگرفتێکمان نەماوە کە نەتوانین چارەی بکەین .

● ئەی کاروباری پرۆژەکە لە قوتابخانەکاندا چۆن مەبسەر ئەبێ ؟ .

× لە هەموو قوتابخانەیەکدا کە ئەم پرۆژەیەی تیا بێ لیژنەیەکی تایبەتی لە مامۆستایان دانراوەو بە گوێرەی خشتەیەکی کاتی و تایبەتی بەرنامەی بۆ دانراوە لە ژێر چاودێری پەروەردەییدا ئەبرێت بەڕێوە ، بەتایبەتی چاودێری پشتە سوربوون لەسەر جێبەجێ کردنی هەموو مەرجەکانی ئەم پرۆژەیە لە هەموو ڕووەکانی تەندروستی و پەروەردەیی - یەوە ، وەهەر بۆ ئەم مەبەستەو زیاتر خۆبەستنەوە بە جێبەجێ کردنی مەرجە تەندروستیەکان ئێستاکە خەریکی ڕێک خستنی هەڵمەتێکی ڕۆشنبیرکردنی فراوانین لە ناو قوتابخانەکاندا بۆ ڕوون کردنەوەی نرخ و بایەخی ئەم پرۆژەگرنگەو ڕوون کردنەوەی ئامانجە پەروەردەیی و تەندروستی و خواردەمەنیەکانی و بە نیازی پێگەیاندنی قوتابیانی قوتابخانە سەرەتایی و یافعین و باخچەی ساوایان بە پێگەیاندنێکی پەروەردەیی و تەندروستیانەی چاک و بەهێز ، ئەمیش بە گرتنی کۆری فراوان بۆ مامۆستایان و قوتابیان و کە سوکاریان ، هەروەها بە ڕێکەوتن و یارمەتی‌دانی مەڵبەندی هۆی فێرکردن بۆ هەڵواسین و بڵاوکردنەوەی وێنەو پۆستەرو بڵاوکراوەی سەر دیوار کە باسی گرنگی و بایەخی پرۆژەکە بکەن و کەڵکەکانی بە وێنە ڕوون بکەنەوە .

● کاک شێرزاد ئێوە پاشە ڕۆژی پرۆژەکە چۆن ئەبینن ؟ .

× پاشە ڕۆژی ئەم پرۆژەیە لە پارێزگای سلێمانیداو لە هەموو ئەو قوتابخانانەدا کە ئەیان گرێتەوە پاشە ڕۆژێکی ڕووناکەو مامۆستایان و قوتابیان زۆری لێ ڕازین و بە هەموو جۆرێک خۆیان لەگەڵدا هیلاک کردووە بۆ سەرخستنی و بەدیهێنانی ئامانجەکانی و ئێمەش لە هەوڵی ئەوە داین کە هەموو قوتابخانەکانی پارێزگای سلێمانی کە (ئەوەندەشیان نەماوە) ئەم پرۆژەیە بیان گرێتەوەو کەڵکی لێ وەربگرن ، باڵە دوورترین دێی سەر سنووری پارێزگاکە شدا بێت و وەک وتمان هەر ئەمساڵ ١٠٧ قوتابخانەی زیاد کرد لە قوتابخانەی کوڕو کچ لە داخڵ کردنیشمدا هەر بەردەوامین و تاکو ئێستاش پرۆژەکە لە هەموو سەرانسەری پارێزگاکەدا ئەنجامێکی چاکی هەبووەو ئەتوانم بڵێم بە شێوەیەکی گشتی بەشی زۆری ئامانجەکانی هێناوەتەدی .

● باشە ئێوە وەک سەرپەرشتیارو لێپرسراوی ئەم مەسەلەیە کاری پرۆژەکە بۆ سەر لایەنەکانی ژیانی قوتابیانی هەر سێ قۆناغەکە چۆن ئەبینن ؟.

× ئەم پرۆژەیە لە ڕووی کارکردنە سەر لایەنەکانی ژیانی قوتابیانەوە گرنگیەکی زۆری هەیە بەتایبەتی لە ڕووی تەندوستیەوە کە بە شێوەیەکی تەندوستیانەی ڕاست خواردەمەنیان ئەدرێنێ و لە ڕووی پەروەردەییشەوە هەروەها کە لەسەر خشتەیەکی خواردەمەنی تایبەتی فێر ئەکرێن کە ئەمەش کارێکی کاری گەورە بۆ سەر لایەنی ئابووری خێزانی قوتابیەکان و بەمە فێری ئەوە ئەبن کە لەسەر خشتەو یاسا خواردەمەنی بخۆن و داوای خواردن بکەن و لە لایەکی تریشەوە کارێکی زۆر چاکی هەیە بۆ ئەوەی قوتابیان بەردەوام بن لە دەوامەکەیاندا ، چونکە قوتابیانی ئەو قۆناغانەی پرۆژەکە ئەیان گرێتەوە لە تەمەنێکدان کە زۆر حەز ئە خواردن ئەکەن ، بەتایبەتی ئەو خواردەمەنیانەی کە ئێمە لە پرۆژەکەدا بەکاریان ئەهێنین ، هەروەها زۆر کاری گەریشە بۆ سەر لایەنی دەروونی و نەفسی ئەو قوتابیانەی کە ڕەوشتی دوژمنکاریان تیایە واتە (ذوی السلوك العدوانی) چونکە بەهۆی چۆنیەتی جێبەجێ کردنی پرۆژەکەوە هەست ئەکەن کە لەگەڵ هەموو هاوڕێ قوتابیەکانیاندا یەکسانن و لە یەک کاتداو بە بێ جیاوازی و بەقەدەر یەک خواردن وەر ئەگرن و ئەمانەو گەلێ کەڵکی پەروەردەیی و تەندروستی تریش .

● کاک شێرزاد ئەی ئەو مامۆستاو فەڕاشانەی کە لەو قوتابخانانەدان پرۆژەکەیان تیا جێبەجێ ئەکرێ ، خواردەمەنی ئەیان گرێتەوە .

× بەڵێ هەر چی مامۆستاو کرێکارو فەڕاشی ئەو قوتابخانانە هەیە خواردەمەنی ئەیان گرێتەوەو هەر یەکە بە قەدەر قوتابیەکی بۆ دائەنرێ و ئەمساڵ ٤ هەزارو ٢٢٠ مامۆستای کوڕو کچ و ٢ هەزارو ٧٠٠ فەڕاشی پیاو ژن پرۆژەکە ئەیان گرێتەوە .

پ. هاوکاری لە سلێمانی

چاپکراوی کوردی و هەڵمەتی نیشتمانی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری

(نەریمان)

جاخی جاران گەلی کوردمان لە شەوە زەنگی نەخوێندەواریدا تلابووەوە بۆیە لە یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی کوردستانەوە (١٨٩٨) تا تا ڕۆژانی نزیکی ئەم سەردەمەمان ئەدیب و شاعیرو نووسەرانمان پڕ بە دەم هاواریان کردووە وتویانە « خەڵقینە بچنە بەر قوتابخانەو فێر بن تا لە نەخوێندەواری ڕزگار بن » جا ئەوە بەشتێکی ئاسایی و شێنەیی ئەزانین هەر کە قانوونی ژمارە (٩٢)ی ساڵی ١٩٧٨ی دەربارەی «هەڵمەتی نیشتمانی گشتی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری تەوزیمی » بڵاو کرایەوە ئیتر نووسەران و هونەرمەندانمان هەر کەس لە ئاستی خۆی بەرز بووەوە دەستی دایە قەڵەم و بە ووتە ڕازاوەی جوان و بە شیعری ڕەنگین و بە تام و بە وێنەی ڕەنگاو ڕەنگ و بە نواندنی شانۆگەری نەخوێندەواری گەورە تەمەنیان هان ئەدا بۆ چوونە بەرەو مەڵبەندەکان تا وەکو لە نەخۆشی (نەخوێندەواری) ڕزگاریان ببێت .

لە گەشتێکی پەروەردەیی ساڵی ١٩٨٠ بۆ کوردستان و لە کاتی گەڕانماندا بە ناو دەیەها مەڵبەند بە هەردوو چاوی خۆم بینیم کەوا ئافرەتان پۆل پۆل بە جلی ڕەنگاو ڕەنگ و بە ئارایشەوە ڕوو ئەکەنە مەڵبەندەکان بە خوانە لیزمەی باران و نە سەرماو سەهۆڵ دوای نەئەخستن ، پیاوەکانیش بەستارخانی و فەقیانەو پشتوێنی جوانەوە لە پۆلەکاندا قنج و قیت لێی دانیشتبوون وەک بولبول وەڵامی مامۆستاکانیان ئەدایەوە ، هەر کە گەڕامەوە بەغداد ئەم هەستە دڵسۆزانەو ئەم دیمەنە نایابانەم بە ڕاپۆرتێک بۆ ئەنجومەنی باڵای هەڵمەت بەرز کردەوە . هەر لەو حەلەشدا سەرپەرشتی کردنی بەرنامەکانی تەلەفزیۆنی پەروەردەیی بۆ فێرکردنی کتێبی قۆناغی بنچینەم پێ سپێررا بوو بۆ ئەم مەبەستە مامۆستای کارامەو شانۆگەری پڕ بە پێستی مەبەستمان ئامادە کردو تیپی شانۆگەری قوتابخانەکانی سلێمانی بەسەرۆکایەتی کاك (طه دەورێکی لێهاتوویان بینی ئا ئەم چالاکیە لە خۆیدا شایانی کۆکردن و بڵاوکردنەوەیە . لە هەمان کاتیشدا مامۆستا عبدالستار طاهر شریف لە ئێستگەی کوردیەوە بەرنامەیەکی تایبەتی دەربارەی هەڵمەتی نیشتمانی هەبوو کە کەلێنێکی تەواوی پڕ کردبووەوە . ئەبێ ئەوێشمان لە بیر نەچێت کە لە لایەن ئەنجومەنی باڵای هەڵمەتەوە گۆڤارێك بە ناو (ئایندە - دواڕۆژ)ەوە بۆ فێرخوازان دەرچووو سێ ژمارەی لێ بڵاو کرایەوە .

هەڵمەتی نیشتمانی گشتی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری تەوزیمی بە جۆرێکی قووڵ و فراوان لە دەزگا ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنە کوردیەکان دەنگی دایەوە ، هەر کە ساڵێك بەسەر دەرچوونی ئەو قانوونەدا تێپەڕی بڕیارم دا هەر شتێك دەربارەی هەڵمەت بە کوردی دەرچوو بێت لە کتێبێکی تایبەتیدا بڵاو بکەمەوە ، شانم دایە بەری و هەستم بە قورسی بارەکە کرد ناچار بە دەوری خوما خولامەوە ئەو کەرەستەی لە (هاوکاری)و (بەیان)و (ڕۆشنبیری نوێ)و (ئاسۆی

بڕوانە ل ٧

کچانی تیپی مۆسیقای خانزاد

وریا احمد

بەیان عبدالله

ئاوازە چیاییەکان زیندوو دەکەنەوە

دەك نەمینم ئەلمزە
پنگت بێستانو ڕەزە

کە خۆم کرد بە مەڵبەندی مەشق کردنی یەکێتی ئافرەتانی هەولێردا ، گوێم بەم گۆرانیە فۆلکلۆریە زرنگایەوە ، زیاتر لە ٢٠ کیژۆڵەی ١٢-١٦ ساڵانە لە ژوورێکدا بەرامبەری مامۆستای هونەرمەند وریا احمد خەریکی مەشق کردن بوون ، تازەترین ئامێری مۆسیقای ڕۆژئاوایی و ڕۆژهەڵاتیان لەبەر دەستدا بوو .

مۆسیقا زادەی هەستی پاراوو ناسکەو ، دیاردەیەکی شارستانیی پێشکەوتوە ، بۆیە جێی شانازیە بەو هەوڵە دڵسۆزەی کەوای کردوە کچانی سیازدەو چواردە ساڵان بێن ، بێ پەروا دابنیشن و ئەو ئامێرە پڕخرۆشانە بگرنە باوەش و ، بەسۆزترین ئاوازی کوردیان لێ هەڵێنجێنن و ، بە پەنجەی ناسکیان گیانی ئاوازە چیاییەکان لەبەندی تەلی ئەو ئامێرانە ڕزگارکەن و ، دونیای خامۆشی مۆسیقای کوردیان پێ بخرۆشێنن .

● بەڕێز (بەیان عبدالله خلیل) کە لێپرسراوی تیپی هونەری یەکێتی ئافرەتانی هەولێرە دەربارەی ئەم تیپە وتی :

- تیپەکەمان لە ١-٧-١٩٨٠دا دامەزراو ، ئەو کچانەی تیا وەرگیران تەمەنیان لە نێوان ١٢-١٦ ساڵاندایەو ، یەکێتی ئافرەتان هەموو پێویستیەکی بۆ ڕەخساندون ، وەکو ئامێری تازەو ئۆتۆمۆبیلێك بۆ هاتوچۆ کردنیان و ، هەروەها مامۆستای هونەرمەند وریا احمد یشمان ڕاسپاردوە کە ڕایان بهێنێ و ، جگە لەمەش ، هەر کچەو مانگی پازدە دیناری دەدرێتێ و نیازیش وایە بۆیان زیادبکەین .

● باشە ئایا تیپەکەتان تا ئێستا لەهیچ ئاهەنگێکدا بەشداری کردوە ؟

— بەڵێ .. لە فیستەڤاڵی گۆرانی سیاسی بەغداو موسڵ و ئاهەنگەکانی شۆڕشی ١٧-٣٠ تەموزی مەزن لە هەولێر بەشداریان کردوە ... ئەم تیپە دو کچی خۆمی تیایەو ، داوا لەهاوڵاتیان کراوە کە هاوکاریمان لەگەڵدا بکەن و ، نەهێڵن بەهرەی هونەریی ڕۆڵەکانیان بپوکێتەوە ...

دوایی چاومان بە مامۆستا وریا احمد کەوت ، کە لە ڕاستیدا دەورێکی سەرەکیی هەیەو هەبوە لە پێگەیاندنی چەندین لاوی بەبەهرەی ئەم شارەو ، بە گیانێکی لەخۆبوردوانەوە لەمەیدانی پەرەپێدانی مۆسیقای کوردیدا کار دەکات ..

مامۆستا وریا پێی وتین :

— شتێکی پیرۆزە کە کچانی هەولێر بگەنە ئەو ئاستەی بچنە سەر شانۆو گۆرانیە میللیەکانمان بژێننەوەو مۆسیقا بژەنن .. زۆرم پێخۆش بوو کاتێ کە تەماشاکەران لە ئاهەنگەکانی گەلاوێژدا ئەو چەپڵەیەیان بۆلێدان ، پاش ئەوەی گۆرانی (خانەمیری)و (هەی‌مینە)یان پێشکەش کرد ..

● ئایا هیچ گیروگرفتێکتان نەهاتۆتە ڕێ ؟

— نەخێر .. تا ئێستا هیچ گیروگرفتێکمان نەهاتۆتە ڕێو .. هەموو ڕۆژێ چەندین کچ دێن و دەیانەوێ ببنە ئەندامی تیپەکە .

دوایی کاك وریا کچێکی پیشاندام کە تازە هاتبوو بۆ ئەوەی لە تیپەکە وەربگیرێ ، چوومە لایەوە ، خۆی هەڵیدایەو .

وتی :

-- ناوم ئاوات فیصلە ، هاتووم ببم بە ئەندامی ئەم تیپەو ، حەز لە ئامێری ئۆرگون دەکەم ..

● وطن علی ، کە یەکێکە لە گۆرانیبێژەکانی تیپەکە وتی :

— ئەوە سێ چوار ساڵە لە تیپەکانی هەولێردا ، بەتایبەتی تیپی مۆسیقای منداڵانی هەولێر ئەندامم ، لە تیپی خانزاددا حاڵی حازر مەشق لەسەر گۆرانی (خانە میری)و (دەك نەمینم) مەشق دەکەین .. لەماڵیشەوە گیتارم هەیەو ، هەمیشە گوێ دەدەمە گۆرانیەکانی ناسری ڕەزازی .

● دوایی ڤیان فایق .. کە کچی سەرپەرشتی‌کاری تیپەکیە وتی :

— دایکم هانی‌دام کە ببمە ئەندامی ئەم تیپە ، خوشکە گەورەکەشم هەر لە گەڵمایەو ، لێرە فێری لێدانی گیتار بووم ، لەگەڵ وطن و سوزانی خوشکما حاڵی حازر خەریکی مەشق کردنین لەسەر گۆرانی (خانە میری)و (دەك نەمینم) ، ئێمە ئەم ئاوازە چیاییانە زیندوو دەکەینەوە .

● ڕێزان حمید ، پۆلی دووی ناوەندیەو کەمانژەنە ، وتی :

— دەتوانم بڵێم بەباشی فێری لێدانی کەمان بووم پێشتر ئەندامی تیپی منداڵانی هەولێر بووم و لەوێوە هەستی خۆشەویستی مۆسیقا لە لام جوولا .. لە تیپەکانی کوردستان .. تیپی مۆسیقا دهۆکم زۆر بەدڵە .. گوێ لە مۆسیقای ڕۆژئاوایی دەگرم .

● سراب عصام ، کیژۆڵەیەکی پۆلی دوەمی ناوەندیەو کچی بەڕێز پەیمان خالصی سەرۆکی یەکێتی ئافرەتانی ناوچەی ئۆتۆنۆمیە .. وتی :

— پێشتر ماوەیەك لە چالاکی قوتابخانەکان هەندێ فێری مۆسیقا بووم ، بەڵام لێرە بەهۆی مامۆستا وریاوە بەباشی فێری لێدانی بیز گیتار بووم ..

● ناسك عزالدین ، فلوت ژەنی تیپەکەیەو پۆلی دوەمی ناوەندیە .. وتی :

— کە خۆم ناسیوەتەوە حەزم لە مۆسیقا کردوە ، پێشتر لە تیپی کوراڵدا بووم ، گوێ لە دەنگی خەلیل

بەیداخ / ڕێزان

ئەڤین

وطن

سراب

عبدالوهاب تالەبانی
نووسینگەی هەلێر

بڕوانە ل ٧

Institut Kurde de Paris

هەڵبەتە ڕۆژێ لەڕۆژان بیرت لەوە کردۆتەوە کە تۆ مرۆڤێکی « واقیعی »و بە بیرو باوەڕو ڕەزامەندی‌یەکی ڕەگ داکوتاوەوە ، کە بوومە لە ڕزە نایلن هەژێنی لەسەر زەوی‌یەکی پتەو دەژیت .

ڕاستە تۆ هەندێ جار خەو بەشتی سەیر سەیر دەبینی‌و بۆ چەند تاوێ دەکەویە ژێر ڕکێفی کارتێکردنی هەستو سۆزت ، بەڵام لەبەختی خۆت خێرا دەگەڕێیتەوە سەر ووشکانی‌و تۆش لەوە دڵنیایت کە بەهەرەت لەمەلەوانێ‌دایە .

چەند جار برادەرێکت ئاگادار کردۆتەوە کە بە برا بچووکی خۆت زانیوە کەوا واقیعی نیە و میسالی‌یەو ڕۆژێ دەبێ لووتی خۆی لە چەپخوونی واقیع بدات . تۆ دڵنیایت کە ریالیزم « واقیعیەت » ڕەوشتێکی باشە ، تۆشس ئەگەر نیمچەتەکەی ئەو نەبوایە ئەمڕۆکە بۆ هیمی‌یەکی سەر لێشێواو بووی لەسەر شوستەی جیهان .

ئەگەر ریالیستانی وەك تۆ نەبن زەوی لە سووڕانەوەی خۆی دەوەستێ .

ریالیزم نیمچەتە ، لات سەیرە ئەگەر بزانی هەندێ لە ئەندامانی « بەرە بابەکەت » هونەرمەندن ، تۆبڵێی وابێ ؟ باشە چۆن ئەو خەڵکە لاپرەسەندانە چوونەتە ناو

ریالیزم و بابەتەکانی

ڕێبازێکی بە ڕێزەوە ؟.

« شتە ریالیزمەکان لە نێوان شۆرش‌و کاردانەوەدا ١٩١٩ - ١٩٣٩ » ناونیشانی ئەو پێشانگایە بوو کە مەڵبەندی جۆرج پۆمپیدۆ لە ٢٠ی نیسانی ١٩٨١دا سازی کرد بوو . ووشەی « واقیعیات ـ کە بە مەبەستێکی تایبەتی لە شێوەی کۆدا بەکار هێنراوەـ ئو ڕێبازو قوتابخانانە دەگرێتەوە کە لەگەڵ ئەوەی پێی دەگوترێ «جووڵانەوە پێشڕەوی‌یەکان » واتا سوریالی‌و دادائی‌و تەکعیبی‌و .. هتد ، هاوتەریبو هاوژین‌و بەر هەڵستن . مەبەست لە هەڵبژاردنی ماوەی نێوان هەردوو جەنگەکە بەستنەوەی بەرهەمی هونەری‌یە بەو ڕووداوە سیاسی‌و ئابووری‌یانەی کە هونەرمەندی ئەورووپایی‌و ئەمریکایی ، بەتایبەتی‌و گشتی‌یەوە موعاناتیان تیادادی ، کارەکانیشیان ئاوێنەی ئەو ڕووداوانەن .

پاریس سەیری پەیدابوونی « ریالیزمەکان » دەکات بەپێچەوانەی ئەو هەڵوێستە هاندەرە ئیلهام بەخشەی‌کە بەرامبەر بە فیکری پێشڕەوانە وەستاوە . لە بەرئەوە بینی‌کە دەبێ بە مەوزووعیانە ئەم جۆرە بەرهەمە کۆبکاتەوە ، لەگەڵ ئامادە بوونێکی ڕەمزی‌یانە لە پێشانگاکەدا . چەند تابلۆیەکی پێکاسۆ ـ هی سەردەمی کلاسیکی‌یەتەکەی ، چەند تابلۆیەکی دۆران‌و بالتۆس‌و جیاکۆمتی ، کە لە ئێستاوە بۆ پێشانگەی داهاتوودا ئامادەکراون « پاریس ١٩٣٧ - ١٩٥٧ » بۆ ئەوەی ئەم جارە شاکاری داهێنەرەکانیان دەرکەون .

« ریالیزمەکان » ئامانجی (پەند) دادانیان هەیە ، قسەی پێشینانی هیندی دەڵێ : « ئەوی نەتوانێ ڕابووردووی خۆی لێك بداتەوە دەبێ سەرلەنوێ بژیت » .

وا دیارە ڕێکخەرانی پێشانگاکە ویستوویانە ئاورێك لە ڕێبازەکانی ریالیزم‌و هیبەر ریالیزم بدەنەوەو بەراوردی نێوانیان‌و نێوان ریالیزمی هەردوو جەنگەکە بکەن .

پێشانگاکە لەڕووی شوێن‌و کاتەوە سنوورە دیارکراوەکانی خۆی دەشکێنی‌و بەرەو ئەو تابلۆیانە دەبەزێ کەلە هۆڵە تایبەتی‌یەکانی بەرامبەر بە « بۆبۆر »دان .

زانین و دەرك پێ‌کردنی ڕێبازەکانی ئەمڕۆو ڕێبازە پێشڕەوی‌یەکان ، بۆ سەیر کەری غیرەت مەند خۆراکێکی پێویستە ، ئەگەر پێشکەشی بکرێ ئەوە هەست بە دڵنیایی‌و حەسانەوە دەکات بەتایبەتی کە دەگاتە نهۆمی پێنجەمینی مەڵبەندەکە کە شوێنی پێشانگاکەیە .

بۆ ئەوەی خۆمان نەخەینە ناو گفتوگۆی بێزەنتی‌یانە ، دەتوانین ریالیزم بەوە بناسێنین کە خۆی ڕەت‌کردنەوەی ڕاکشانی پێشڕەوی‌یەو پێناسینی بەدژە ، بەڵام ریالیزم بۆ ریالیزم ، پرۆگرامەکەی پشت بە ئامادەکردنی شارەزایی‌و کارامەیی ڕابووردوو دەبەستێ ، بۆ ئەوەی لە بیرکردنەوەی ڕۆژانەدا بە کاریان بێنێ . پێشانگاکە ووشەی واقیعیەتی لە ناوەڕۆکە ئایدیۆلۆژی‌یەکەیدا بە تاڵ‌کرد ، چونکە گەڕانەوە بەرەو دواوە ، واتە بۆ ڕابووردوو ئەو کاغەزی پۆکەرە بوو کە دەوڵەتانی فاشیزم‌و نازیزم یاری یان پێ‌دەکرد . «هیتلەر» داوای پایە بەرزی سوار چاکەکانی تۆتۆنی دەکردو « مۆسۆلۆنی »ش بە سەربەرزی ڕۆمای هەڵدەگوت .

ئایا ریالیزم بێ ئەوەی پێ‌بزانێ خزمەتی ڕژێمی تۆتالیتاری کردووە ؟! ئایا یاری‌بەکەی ئەوانی یاری کردووەو تاچ ڕادەیێ بووە ؟. دەزووی ئاڵۆز بەرهەمەکانی پێشانگاکە بە یەکەوە دەبەستێتەوە ، دەمانکاتە کارەباو بریندارمان دەکات ، ناچارمان دەکات گەر بۆ تاوێکیش بێ دوور تر بڕۆین ، بۆ سەردەمی پاش شەڕی لای خۆمان .

ئیمە لە واقیعیاتەکانی خۆمانەوە دەپرسین ، بەرەو ئەو ریالیزمە سۆشیالیزمەی کە بە دەستی ئەنقەست دابە زێنرا گوایە بەشی خۆی لە پێشانگەی پاریس ـ مۆسکۆدا بەرکەوت ، بەرەو (نیونیوریالزمی) سینەمای ئەمڕۆی ئیستالیا . بەرەو گوێ پێ نەدانی بەپرووتی پایتەخت بە وێنەی فۆتۆگرافی‌و ، بەرەو شەقامە قوڕاوەکانی ڕۆژانی باران .

ریالیزم چەند ڕێبازێکی هەیە ، خوێندنی قوتابخانەی «ئەو دیوی» ئیتالیش بە چەند تابلۆیەکی دوکیریکۆو کارلۆکاراو بو سرجیۆمۆرندی کەلە هۆڵەکانی پێشانگاکە دانرابوون هاتەدی . بزوتنەوەکەش لە جەنگی یەکەمی جیهانیدا پەیدا بووو ، ئاڵای «مامۆستا گەورەکان »ی وەك جیوتۆو ، ئۆچلۆو بیارۆدیلی فرنشکای هەڵگرتبوو ، دەربڕینی ئەو دیوەکان « الماورائیین » ئەندازە سازی‌یە کەپشت بە بووکە شووشەو لایەنی کلاسیکی دەبەستێ . گۆڤاری «ڤالۆری پلاستیکی» واتە بەهایە پلاستیکی‌یەکان بە ناوی ئەوانەوە قسەی دەکرد و داوای پەیڕەوکردنی مەوزووعیانەی کلاسیکی‌یەتی ـکرد تا پەسندکردنی تەکنیك‌کاری پیشەیی بگەڕێنێتەوە ، هەتاکو کەوتە ناو تەڵەی ئەکادیمیەت‌و بێ دەنگ بوو .

ئەکادیمیەت قۆناخی یەکەمە کە نیگارکیش پیادا ڕەت دەبێ . واتە ئەو شێوەم بۆ بکێشێ یا پێچەوانە بکاتەوەکە کت‌ومت بەچاوی خۆت دەیبینی . واقیعیەت لە ژیانی نیگارکێشداو بادانەوەی سەری وەك زمانێك وایە نەك وەك مەشق‌کردن لە مەبەستدا . « شاد » کە یەکێکە لە نوێنەرانی ئەم ڕێبازە گوتوویەتی : «هونەری کۆن بە زۆری لە هونەری نوێ تازەترە » .

لەناو «بزووتنەوەی ئەودیو »دا ڕێبازێك سەری هەڵدا ، ناوی نرا «ڕێبازی سەدەمی بیستەم »و بۆیەی سیاسی لێ‌درا . دروشمەکەشی « هونەر ناوی دووەمی نیشتمانە » بوو ، ئامانجی ئامادەکردنی نیشتمانی‌و ڕەووشتکاری‌یە .

یەك لە پێشەواکانی ڕێبازی ئیتالی « ماریۆ سیرۆنی »یە . تابلۆیەکانی شاری پیشەسازیی غەمناکو ڕووی قەڵاتێکن وەك بانێی وەك شتێك لە خۆبایی ـ بوونێکەوە سەیری بەرزبوونەوەی فاشیزم دەکەن .

« دۆچی » یان مۆسۆلینی بایەخی بە وێنەکێشان نەداو پشت‌گوێی خست ، بەڵکو بایەخی بە بیناسازی‌دا ، بۆ ئەوەی بێ ئیشەکان بخاتە کارو ئەفسانەی ساختمانی ڕۆمانی نوێ بکاتەوە . قوتابخانەی ئیتالی کاری‌کردە سەر بەرهەمی ئەڵمانی ، ڕێبازێکی دژ بە ڕێبازی » دەربڕین سازی ـ تعبیری» سەری هەڵدا کە داوای دەکرد بگەڕێنەوە سەر مامۆستایان « هۆلبین‌و ، دویروالتدۆر ، لە تەکنیکی کۆنەوەو لەوی‌یەوەو پشت بەستی‌بە بابەت‌و ڕەنگ . ئەم ڕێبازە بوو بە دووبەشەوە :

ڕێبازێکی خۆ پارێز بەناوی « ریالیزمی سیحراوی » ئەوەبوو کە هیتلەر کاری گرتە دەست ختی‌بە ژێر ڕکێفی خۆیەوە) دووەمیان ڕێبازی پێشکەوتنخواز کە بە شێوەیەکی گاڵتە جاڕانە ناڕەزایی خۆی بەرامبەر پیسی‌و چەپەڵی کۆمەڵگای ئەڵمانیا دەردەبڕی ، « بەکبەمان » گوتوویەتی : « شارگەورەترین ئۆرکۆسترای ئادەمیزادە » .

هەندێ تابلۆ چارەنووسی ئەمڕۆ دەردەخەن ، داوێن پیسی ئەو سەردەمە نیشان نیشان دەدەن کە لەئاڵمانیادا لە ئارادابوو . کەچی «فۆهەرەر » هەر هونەرمەندێك کەواقیعی وەکو خۆی وێنە بکێشا بایە بەهونەر مەندێکی هیچ‌و پووچی لە قەڵەم دەداو ناچاری دەکرد بچێتە دەرەوە . هەندێ بە ڕەهەڵستی‌کەری لە ناو بردو بایەخی بە خاوەن بەهرە کلاسیکی‌یەکان داو ژمارەیەك پێشانگای بۆ کردنەوەو ناوی نان «دیمەنەکانی ئەڵمانیا» و «گەل‌کاردەکات»و « ڕێبازی ئەدۆلف هیتلەر لە هونەردا شەی‌و هی تر. « گۆبلز » دەستەڕاستی هیتلەر دەرکی بەوە کرد کە چۆن بۆ سنەرو ڕادیۆو سینەما ، بە شێوەیەکی خەست‌و خۆڵ بەکار بێنێ. « رایخ »یش بایەخی بەدروستکردنی خانووبەرەی گرنگ دا تا ناوی ئەمری بمینێتەوە .

جیهانی نوێش ، واتە

بڕوانە ل ٧

کورتە چیرۆك

جڤانا

عبدالله محمد عبدالله

تو نابێیە من هەتا کەنگی تودێ خول هیڤی‌یێ گری ؟

ماچ خودێ‌و بەنی ڤێ ئێکێ قەبویل دکەن . نێ تو بویە قەیرە کچ‌و کت‌کتە داڤێن سپی روژ بو روژێ پێ ل پرچاتە یا ڕەش ئەتڕانی پێ ل زێدەیێ ددەن. ئەڤە چەند سالە پێ چویۆ، توژی گاڤ بوگاڤێ چاڤێ تەیێ ل ڕێ هنا ئەڤرو سبەیە بزڤریتڤە هوین هەردو لبن پەریەکێ ببنە بویك‌و زاڤا . لێ ئەز بێژم گولیزار چاڤێ خو ل تولازەکێ بدلێ خو بگیرە گەلەك چێترە ژوێ خوگرتنێ ، بەری کو روژ لتە ئاڤابیت ، گوهێ خوبدە من‌و وەبکە هێژ زوی .

ـ ماتە چ ژمنە توڤان سوحبەتا بو من دکەی ؟

ـ ئەز . . . !

ـ ئەرێ تو . . .

ـ ئەز لەوما ڤاسو-حبەتا پێ بوتە دکەم ، ئەز دزانم دویماهی کاتە هەر دێ بیتە پەشیمانی .

ـ نەخێر .. چو پەشیمانی ددیڤڕا نابیت، ماتو دزانی دەمێ ئەو ژڤێری چوی وی چ پەیمانا دایە من ؟

ـ بەلێ ئەز دزانم دەڤ خۆ شکێن داینەتە .

ـ چەتو ... ومنەبێژە ئەز ڤێ ئێکێ ژ تە قەبیل ناکەم ... (لەزگین) هەر ئێك لەزگینە ، دێ ڤێجا برینێن من نەهەرێفەو دائێك جاری دهزرو خەمادا نەئێمە ومرپێچان .

نێ هێژ ئەو گاڤا ل بیرا من دەمێ هاتی خاترا خو ژ من بخازیت ، دەستێ من گرت‌و هندی دکرو نەدکر نەدشیا سەرێ خو راکەت‌و دگەل من ب پەیڤیت ، ئینا مەهەر دووا بەرێ خودا ئێك ، ڕۆندك ... ڕۆندك ئاڤ ژ چاڤێن مەهەر دووا دهاتنە خارێ لسەر سویرەتادا ، کەلا گری کەفتبو گەورییێ‌و نەدزانی چ بێژیتە من ، هەر ب چ حالێ هەی لێڤێن خو لسەرێك هەلاندن‌و گوت :

(گولیزارێ ... ئەزێ هاتیم دەستوبریا خو ژتە بخازم ، من ئنیەتە بچمە دەرڤەی وڵاتی خاندنا بلند بدویماهی بینم،گەر حەزکرنا خودێ لسەربت دەمێ دزڤرمڤە دا ب نیڤەکا دلێ خو تە بخەملینم‌و مالەکا نوی ئاڤابکەین ... ئەز چو جارا تە ژبیر ناکەم گولیزارا من ل وێرێ ژی دێ بیە زەنگەك هەمی دەما دسەرێ مداو هەر دێ ل هزرو بیرێن تەدا ژیم) ...

چ ژ دلەکی‌و چ ژسەدا دەستێ من بەرادو بەرێ کەڤت‌و هەر ل دور خو دزڤری لسەر ملێ خو هەتا کو غەوارە بوی لبەر چاڤێن من . وێجە چەوا ئەز دێ وێ پەیمانێ شکێنم‌و ڕابم شویکەم ؟

ـ دێ بلا وەبت پاخو بکرە لهوێ پەیمانێ . ژدەستوبریاتە ئەز دێ چم .

ئەز نزانم چبکەم ... ئەز گازندەو دالەهێن خو بوکێ بکەم ، کی گوهێ خو ددەتە من ، هەی .. هەی دادێ ڕەحمەتا خودێ لتەبیتن ، هەر تو بوی تە بارێ گازندەو دالەهێن من هلدگرت‌و دەست دلێ مندا ، بەلێ پا مخابن بابێ من مرو ئەز هێژ بچویك بووم من نەزانی کانێ دلوڤانیا وی ژی وەکی تە بو ئان نە ؟.! .. نەخێر باوەرناکەم وەکی دلوڤانیا دەیکا من با ... کەرەمکە وێ هەنەژی برایێ منە ، دلێ وی ژ ڕاستا مندا دێ بێی کەڤرە ، پشتی دای لمن مری قەت ڕوژەکێ ژ روژێن خودێ وی نەکریە ئنیەت وەکی بابەکی ... وەك برایەکی ... خودانەکی بێژیتە من تە چ دڤێت‌و چ ژتە کێمە ، بەس هندێ دزانیت دەمێ ژکاری بزڤریتەڤە گازی بکەت (گولیزار ... ئا گولیزار تەبو من ئاڤ گەرم کریە؟) هەر ئەو ئاخفتن‌و نانێ خو بخوت‌و دەرێ ئودێ بکریت‌و دەست گەردەنا کابانیا خو بوەرینیت‌و بکەڤنە قەلپ‌و قولیپانێ . نێ لمن حەرامە ڕوژەکێ دگەل من ڕوینیت‌و بکەڤینە سوحبەتەکا نەرم . بێ حەقە ئەو ژی حەقە . لەوڕا ژن برا من ژی دەمێ ئەز دالەهیەکا خو بو بکەم هەر زویکا دێ دەتە ناڤ دەڤێ من‌و دێ بێت (ئەڤەیە تە دڤێت هوسایەو تەنەڤێت ژی ڕێکا لبەر تەڤە بۆخو شویکە ، هندی تولڤێ مالێ ڤەبی ئەڤە حالێ تەیەو شولێ مالێ ژی هەمێ لسەر ملێن تەیە) . وەیە ئەز دزانم ژینا من هەر دێ هو بیت ، بەلێ پاهەتا کەنگی ، ئەز دڤێ تەحلاتییێدا بژیم ، نێ بەسە هندە هندی ئەز دلێ خو دپەرخینم ... ئاخ .. ئاخ خوزیکا من زانیبا کانێ خەتاێن کێنە ؟ ئەرێ بەهەشتێ کی نابێت بناسێن تە بخونە؟ باوەرناکەم مامن بخو چ کریە . خەتاێن لەزگینینە ؟ نزا ، یێن خەلکینە ؟ نە... نەء باوەڕناکەم ما وان چ ژێیە .. براستی ئەزا کەفتیمە ناڤبەرا دوو شیرێن تیژ ، ئێك خرابیا براو ژن برایێ یا دی ژی ئەڤینا لەزگینی ، ئای ... ئای لەزگین تە مەرگێ من گوریۆ ، من ئەڤ عەمرە لسەر تە داناو سەر سپی کر .

. . . .

دوان گاڤادا دەمێ تە ئەو هزرو بیردکرن هاتیەڤە لسەر خو ، بەلێ سویرەتو بن گوهێن تە ساراتیەکێ گرتبون‌و تە هو چاڤێن خو وەرگێرانە سەر بالیفکا خو ، تە دیت کو بالیفاتە یا پنی بوی ... هشکی‌و تەری .. تەری‌و هشکی یێن تێکەلی ئێك بووین ، تەزانی کو ڕوندکێن چاڤێن تە ئەو ساراتیا پەیداکری . ئینا تە چاڤێن خو لهەر چار دیوارێن ئودێ گێران بەلکی سەبوریاتە ب تشتەکی بهێت ، لێ چو تشتێ وەسا نەبو سەرنجا وی تە بکێشیتە نك خوڤە . هەر ئەو گاڤ بو دەمێ تە خو کریە گولچك لبن لحێفکا خو دەست‌و پێ تەل خو گەهاندینە ئێك‌و ئەو روژ هاتە هزراتە دەمێ خازگینێن (عەلی ئاغا)ی هاتینە مالێ وە تە بو عەلی ئاغایێ بخازن‌و هەر زویکا برایێ تە گوتە تە (گولیزار ئەڤە خوش قسمەتەو پێ ڕازیبە ، ئەڤ دەرفەتە بو کەسێ هلناکەڤیت ، عەلی ئاغا خودان ملك‌و سەنتەنەتە ، ماتە شولە پێ‌یە تو دێ لسەر هەوی چی ، ژدەست خو نەکەی ڤی قسمەتی) . بەلێ تو شیای وان بێ مراد بزڤرینیەڤە ، چەندێن دی ژی هەر ل وێ ڕێکێ تەبێ مراد زڤراندنەڤە . ژنیشکەکێڤە ڤەجنقی‌و هەر زویکا تو ڕابوی تە ڕەخەکێ پەردێ ڤەداو دپەنجەرێرا تە نێڕایێ کانێ چ دەمە ، تەزانی کو ڕوژێ دڤێت داڤێت خو داهێلیتە خارێ‌و تاریا شەڤێ بکوژیت‌و بەلاڤ‌ببت ل هەمی کون‌و قولاچکا . تو زڤریڤە ناڤ ئڤینکاو تە دگوت (ما چ فایدەیە دنیا چەندا ڕون‌و زەلال بیتن ، ما من چ ژێیە ... هەتا نوکە دنیا لمن هەر شەڤەو رون نەبویە) ئینا تە درێژی ب هزرو بیرێن خوداو تە دگوتەڤە (خەلکێ حەقە تەحنا پاڤێنە من ... لەزگین هەی بێتاهیا چاڤێن من ... هەی ژینا پاشەڕوژا من ... هەی ئەو کەسێ دێ بیە دەرمان بو ئێش‌و برینێن من ، ئەڤە چەندە تو ژ من دویربوی‌و تو ژ وڵاتی دەرکەڤتی نێ ئەز دزانم گەر سەعەت ژێ نەزانم ، کت کت من ڕوژێن هژمارتین ئەز دزانم ئەڤە چەند سالە ، ئەڤە پێنج کتە سالە پێ ژ من دویرکەفتی . ئەز نزانم چەوا تەروژەکێ ژ روژا هزرا من نەکریە نامەکێ بهنێری ناڤێ منێ تێدابینی داپێچەك ئێمناهیا دلێ من بهێت ... دا بکەرنژم . لژیانێ ، دابزانم مانا من هەتا نوکە یا ب هیڤی‌یە ... ئاخ ... ئاخ خوزیکا ژ خێرا خودێڕا هەر ڕەشرەشکەك زانیبا دا من بوتە نامە هنارتبان ... تشتەکێ سەیرە ئەڤە هندە هەیامە تو چۆی و تەروژەکێ سلاڤەك ژی بومن نەهنارتە، ئەز نزانم بۆچێ وە ل تە هاتیە ؟ داڤێن ئەڤینیامە زراڤ بووینە ؟ نەخێر ژ لایێ من ڤە پتر بێت ستویر بووین ، بەلێ ژلایێ تەڤە ئەز نزانم ... لسەر هندێڕا باوەرناکەم دلێ لەزگینی ژ من ساربیت ، دسەر بارێ هندێڕا ئەو پەیمانا ڕوژا هەڤروژ وی دایە من ، هو گەلەکێ رژدبو پشتی بزڤریت بکەهینە ئێك ئەگەر ما دابو وەبێژیت خو شەرم ژ من نەدکر دا وی دەمی بێژیتە من بو خو سەحکە ڕێ‌یەکێ. نەء ... نە قەت باوەرناکەم لەزگینی خرابیا من بڤێت‌و ئەز ژ بیرکربم !؟ بەلێ دبیت بخاندنێڤە مژویل بت‌و چو دەرفەت نەبن نامەکێ بومن بهنێریت .... وەهـ ئەڤە خەونە ئان هزرن ئەز تێدا دژیم ، یا ئەز ژێ هزرێن پویچ دکەم هندە دەمێ هاتنا وی یانزیەك بویە نە دویرە ژی لڤان روژا بزڤریتڤە ، هەر ژ ئەڤروکە دێ دبەر خوڕاچم هەکو دزڤریتڤە چاڤێ وی بمن بکەڤیت دا نەبێژیت گولیزار پشتی من پاگرێت بویە .) داڤێت روژێ دپەنجەرێرا خو بەلاڤکرنە دناڤ ئودا تە ، تەژی نەعلەت شەیتان کرو تو ژ ناڤ نڤینا دەرکەفتی و .. .. .. پشتی تەکارو سەر بەرێت ماڵ بسەرێکڤە ئینایێن بێژەنەکا بلەز ژ ناڤ دەرێڤە هاتە دحەوشێداو بەزی‌و گازی‌کر (گولیزار ... گولیزار لەزگینێ هاتی‌یەڤە) دەمێ تەگول دەنگێ وی بچویکی بوی ژخوشیادا تو ڕەق ڕاوستیای لسەرپێن خو تە نەدزانی مزگینیا بچویکی چ بدەیێ‌و ژکەیفادا تە دگوت (لە .. ز .. گی .. ن .. کا ل کیرێیە ل ماڵە ... لماڵە) تو وەسا شەپرزەبوی تە نەدزانی خو بخەملینی ئان ژی زویکا خوڤێ بێخی . هەر ب چ حالێ هەی تە ب هجەتەکێ خو ژدەستێن ژن برایێ ڤورتال کرو ژ دەرێ حەوشێ دەرکەفتی‌و تەڕیا مالا وان گرت بەرخو. ... گەهشتی‌یە بەر دەرگەهێ مالا لەزگینی ، بەلێ بەری بگەهیێ درێکێدا تە ئەڤ هزر نەبوخودکرن‌و تە دگوت (ئەز نزانم ب چ تەرز بخێرهاتنا وی بکەم... ئەز دترسم چیا بێژم ب دلێ وی نەبیت ، بێژمێ تو جانی ... خودانی ... ژینا منی ، دترسم ئەڤ گوتنە هێژ کێمبن بو وی ، چونکی ئەو سەرو سامانێ منە دژینێدا ... منخو لهیڤیا وی گرتی‌یە ئەوی ژی (خو ل هیڤیا من گرتی‌یە . ئەڤە زفری‌و دێ ....) دەمێ تو گەهشتیە بەر دەرێ مالاوان‌و ب ژوورکەڤتی تە گوت (دەیکا لەزگینی چاڤێن تە درون) ئینا

بڕوانە ل ٧

ڕووژای جوان

خالد حسین - زاخۆ

ڕۆژا جوان تێرکەزی
ڕەنگێ سورێ ژمە دزی
دەما شفان
ڕازاو نفستت
گوە نەدانە تەرش‌و پەزی
ڕۆژا مەزن
هێدی هێدی
هاتە خوارێ
هەر بێ‌دەنگ‌و هەر بێ پێژن
داڤێن کەزیا خوە یا درێژ
بەردانە .. ناڤا کولك‌و کونا
ئەو خەملا جان
پاکو
نیشانا مان‌و ژیان
بخوەرە ڕاکێشاو هلکێشا
ئەو هێلایە
شەهنێ بێ بێدەرو پویشا
ڕۆژا ڕەنگێ سور ژمە دزی
بێ هلیناى
بۆ ڕۆژێن مابن
دا کو لدویف ژینێ
نە .. وەستی‌و بەزێ .

Institut Kurde de Paris

جەنابی وزیر - پاشماوە

بەڕێز جەنابی وەزیر :

ئەم قۆناغە ، واتە قۆناغی نەوتی زیادە ، قوناغێکە بەسەرئەچێ‌و ئەبڕێتەوە . نەوتیش هەرگیز ماڵێکی بازرگانی پێوە کراوی بێ‌ڕەواج نەبوەو ناشبێ . نەوت کەلوپەلێکی بازرگانی پێوە کردنی عادەتی نی‌یە ، چونکە سەرمایەو کرێکاری‌و کاراکانی‌تر کاری تێ‌ناکەن . **نەوت لە بازاڕی فرۆشیارانەوە بووە بە بازاڕی کڕیاران ؟ واتە ئاخۆ بازاڕی جیهانیی نەوت گەڕاوەتەوە بۆ بارو دۆخەکەی پێش ساڵانی حەفتای ؟**

کەلوپەلێکە چ لە ڕووی سروشت‌و چ لە ڕووی کاریگەری‌و چ لە ڕووی بایەخەوە جیایە لە شتەکانی‌تر . **مەسەلەکە هەمیشە هەر لە دەستی ئێمەی بەرهەم هێنەردا ئەمێنێتەوە بازاڕی نەوت بکەین بە بازاڕی فرۆشیاران نەك بازاڕی کڕیاران ..** ئەوەش لە ڕێگای فامیدانە کردنی هێنانە بەرهەم‌و گرتنەبەری سیاسەتێکی ئەوتۆوە لەمەڕ نرخ‌دانان کە بەرژەوەندی نەوت بەرهەم هێن نەوت سەرف‌کەریشی تێدا لەپێش چاو بێ . ئەمڕۆ بازاڕی نەوت بازاڕی کڕیارانە بەهۆی بوونی نەوتی زیادەوە لە بازاڕا کە بەهۆی ئێمە خۆمانەوەیە . بەڵام کاتێ کە بتوانین ئەم زیادە نەوتە هەڵمژینەوە ، نەوت ئەتوانێ بگەڕێتەوە بۆ ناو دەستی خاوەنەکانی‌و بازاڕیش بازاڕی فرۆشیاران بێ نەك هی کڕیاران .

ڕۆژنامەی (الثورة) :

مادەم نەوتی زیادە لە بازاڕا هەبێ‌و ، وەك دەرئەکەوێ ، هەر ڕوو لە زیادییش بێ ، چ کارێك ئەکاتە سەر چەسپاندن‌و هەمیشەیی کردنی سیستێمی دوونرخی ، یا بە واتەیەکی ڕاستتر فرەنرخی کە کۆنگرەی دەوحە لە کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٧٦دا هێنایە ئاراوەو ، ئەنجامی خراپی سیستێمی فرەنرخی بۆسەر کاری ئۆپێك‌و ئابووریی وڵاتانی ئۆپێك چی ئەبێ ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

ئێستا گیروگرفتەکە لەوەدایە ئەو زیادە نەوتەی هەیە بوە بە هێزێکی گەورەی تەوژم‌خستن‌و ، تاقە دەوڵەتێك لەناو ئۆپێك خۆیدا ئەیەوێ بەهۆی ئەم هێزەوە جڵەوی دەس‌پێشخەری بگرێتە دەست‌و ئەو سیاسەتە بسەپێنێ کە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا چپاندوویە بەگوێیا ، نەك ئەو سیاسەتەی کە لەناو ئۆپێك خۆیەوە هەڵقوڵاوەو لە سوودی وڵاتە ئەندامەکانی ئۆپێك خۆیەوە هاتووە .

ئێمە کاتێ کە دەس‌درێژی‌یەکەی فارسمان بەسەرا هات ، بەم دەوڵەتەمان وت ئێمە لایەنی زیادکردنی بەرهەم ئەگرین بەچەشنێ کە ئەو ناتاواوی‌یە بۆ جیهان پڕبکاتەوە کە بەهۆی کەم‌کردنی هێنانە بەرهەمی عێراق‌و ئێرانەوە پەیدا بووە بەهۆی شەڕەوە بۆئەوەی جیهان تووشی کەم‌نەوتی نەبێ ، چونکە ئێمە ، وەك عێراق ، سوور بووین لەسەر لەئەستۆ گرتنی بەرپرسیی مێژوویی خۆمان بۆ پاراستنی سوودی جیهان ؛ لەکاتێکا کە تووشی دەس‌درێژیی دەوڵەتێکی دراوسێ بووبووین . ئەبوو زیادکردنی هێنانە بەرهەم بەو ئەندازەیە بێ ئەو کەلێنە پڕبکاتەوە کە پەیدابووەو ناتەواویی نەوت ناردن بۆ جیهان پڕبکاتەوە کە بەهۆی دەس‌درێژیی فارسەوە بۆ سەرمان ڕووی‌داوە . بەڵام ئەوە دروست نی‌یەو ئەم دەوڵەتە ڕوخسەتی ئەوەی نی‌یە بەرهەم ئەوەندە زیاد بکا بازاڕ پڕ بکا لەم هەموو نەوتە زۆرە ، چونکە کارێکی‌وا لەڕاستیدا خۆکوشتنە .. کارێکە جگە لە هەوڵدان بۆ زیان گەیاندن بە لاکانی‌ترو بە جێ‌بەجێ‌کردنی سیاسەتێکی ئەوتۆ کە خزمەتی سوودی ئۆپێك ناکا ، بە هیچی‌تر مەعنای لێ نادرێتەوە . ئەم دەوڵەتە پێویستی بە پارە نی‌یە . ئەوەندە پارەی زیادەی کەڵەکردووی هەیە خۆی ساڵی ١٤٠ ملیار دۆلار دەرامەتیان هەبە .. چیی سەرسام بووە نازانێ چی‌لێ‌بکاو چۆنی بەکاربێنێ .. پێ‌ئەکەن ؟ ئەگەر پێویستیان بە پارە بوایە ، ئەمانوت جێش هەرچۆن بێ بیانوویەکیان بەدەستەوەیە . ئەوان لەکاتێکا دەرامەتی ڕۆژانە ٣ ملیۆن بەرمیلیان بەسە ، پێنج ملیۆن بەرمیلی‌تریشیان ڕۆژانە لێ زیاد کرد ، جارێکی‌کەش بەرهەمیان زیاد کردو کردیان بە ڕۆژی ١٠ ملیۆن بەرمیل .

ئێستا ئەگەر ئەم دەوڵەتە بەرهەمی خۆی کەم‌بکاتەوەو بیکا بە ڕۆژی ٥ ملیۆن بەرمیل بارەکە هەمووی ڕاست ئەبێتەوە . بە هیچ کلۆجێ ئەوە ڕاست نی‌یە بازاڕی نەوت بازاڕی کڕیارانە .. ئەمەی ئەمڕۆ ڕووئەدا هەمووی ساختەو دەستکردە .. تاقە یەك دەوڵەتی ناو ئۆپێك دروستی‌کردوە . نەوت ئەبوو هێزێ بوایە بەدەستمانەوەو چەکێکی هەمووشت لێ‌هاتوو بوایە نەتەوەی عەرەب بەکاری‌بهێنێ .. نەتەوەی عەرەب بوە کە نەوتی هەیە هەڵێکی مێژوویی لەپێشە . مووشێ دایانی زایۆنیست ئەڵێ ئەگەر نەوتی عەرەب هیی ئێمە بوایە ، نەك تەنها ئەمەریکاو دەوڵەتە گەورەکان ، بەڵکو بە هەموو جیهان سەری بە دائەنەواند . بۆیە ئەبێ هەر هیچ نەبێ ئەم چەکە لە ڕووی دوژمنەکانماندا هەڵکێشین‌و وەرگرتنەوەی مافی خۆمانی پێ مسۆگەر بکەین‌و خۆمانی پێ بپارێزین .

لەگەڵ ئەوەشا کە کۆنگرەی دەوحەی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٧٦ ئەنجامەکەی شکستی سیاسەتی ئەو تاقە دەوڵەتەی ناو ئۆپێك بوو ، بەڵام ئەم دەوڵەتە کردی بە بیانوو بۆئەوەی نەوتی خۆی بە نرخێکی هەرزانتر لە دەوڵەتەکانی‌کە پێ بفرۆشێ‌و ، بەوە مەیدانی دەوڵەتە گەورە نەوت سەرف‌کەرەکانی دا ئەم نەوتە زۆرە عەمار بکەن ، کە ئێستا شان‌بەشانی گەلێ کارای‌تر بوە بەهۆی ئەم هەموو نەوتە زیادەیەی لە بازاڕایە . ئەمە ئەوڕۆژە بوو کە ئەم دەوڵەتەو دەوڵەتە خاوەن پیشە سازی‌یەکان چاوەڕوانی بوون . زایۆنیزم بە هێزی ئابووریی خۆی دەسەڵاتی بەسەر جیهانا گرتوە .. ئێمەی عەرەبیش ئەگەر خواست‌و ئارەزوومان یەك بێ ئەتوانین ببین بە هێزێکی ئابووری‌و سیاسیی گەلێ لە زایۆنیزم دۆستەکان گەورەتر .. چونکە نەوت ئەو خوێنەیە بە دەمارەکانی هەموو جیهانا ئەڕوا .. جا کە خوای مەزن ئەم خێرو بێرەی بەسەردا ڕژانووین ، نە ئەبێ‌و نە ئەقڵ ئەبگرێ بیدەین بە کەسانی‌ترو خۆمانی لێ بێبەش بکەین .. ئەمە بە تاوانی دەسەنقەست‌و بە مەیل‌و ئارەزووی خۆ ئەدرێتە قەڵەم .

ڕۆژنامەی (الثورة) :

زۆر جار دەوڵەتە خاوەن پیشەسازی‌یە پێشکەوتووە نەوت سەرف‌کەرەکان هەڕەشەی ئەوە ئەکەن کە لەجیاتیی بەکارهێنانی نەوت پەنا ئەبەنە بەر بەکارهێنانی شتی‌تری‌وا کە جێی نەوت بگرێتەوە . ئەم هەڕەشانە چەندیان ڕاستەو ، ئاخۆ ئەم دەوڵەتانە ئەتوانن ئەوەندەی لە پێش چاودا بێ شتی‌تر بخەنە جێی نەوت‌و ، نەوت لەچاو ئەو شتانەدا چ‌باشی‌یەکی هەیە کە لەوانا نەبێ ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

بۆئەوەی لە ئێستاوە تا ساڵانی نەوەد پارە بخرێتە کار بۆئەوەی شتی‌تری‌وا بهێنرێتەڕوو جێی نەوتی پێ بگیرێتەوە ، پێویست بە سەدان ملیار دۆلار هەیە .. پێویست بە نزیکەی ٥٠٠ ملیار دۆلار هەیە بخرێتە کار بۆ سەرچاوەکانی‌تری وزەی لەجیاتیی نەوت کە لەئێستاوە تا ساڵی ١٩٩٠ سەرف بکرێ . سەرەڕای ئەوە کە بەشی جێگرەوەکانی نەوتیش لەناو جۆرەکانی وزەدا ، ئەگەر بیشهێنرێتەدی زۆر بە سستی ئەهێنرێتەدی .. ئەمە گشتیشی زیاد لەو هەموو گیروگرفتانەی کە پێشتر باسی هەندێکیمان کرد . بۆیە گواستنەوە لە نەوتەوە بۆ شتی‌وا کە جێی نەوت بگرێتەوە ، وەنەبێ کارێکی ئاسان بێ ، بەتایبەتی کە گەلێ دەوڵەتی تازە پێگەیشتوو هەیە لە مەیدانی گەشەکردنی ئابووریدا پێش‌ئەکەون‌و ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێ کە نەوتی زۆرتر سەرف‌بکەن ، چونکە سەرف‌کردنی نەوت سەنگ‌و تەرازووی پێشکەوتن یا پاشکەوتنی دەوڵەتە خاوەن پیشەسازی‌یەکانە . هەروەها دەوڵەتی‌تریش هەیە ئێستا نەوت ئەهێنێتە بەرهەم ، بەڵام لە ماوەی ٥ - ١٠ ساڵی‌تردا نەوتی ئیحتیاتی ئەبڕێتەوەو دێتە خانەی دەوڵەتە نەوت‌کڕەکانەوە .. کەواتە ئەم بوڵخاخەی سەبارەت بە جێ‌گرتنەوەی نەوت بەرپا کراوە گەلێ لە ڕاستی زیاترو گەورەترەو ، لەڕاستیدا هیچ شتێ نی‌یە بۆئەوە بشێ جێی نەوت بگرێتەوە یا بەربەرەکانێی بکا . بەکارهێنانی ڕۆنی گڵمتك یا قیر چەندان جار لە مەسرەفی هێنانە بەرهەمی نەوت زیاتری تێ‌ئەچێ ، سەرەڕای ئەوەش کە بەکارهێنانی نەوت زۆر ئاسانەو بۆ چەندین مەبەست بەکارئەهێنرێ .

ڕۆژنامەی (الثورة) :

ئێستا ، جەنابی وەزیر دێینە سەر دوا پرسیارمان کە ئەمەیە :

ئاخۆ ئێوە وای بۆ ئەچن کە بوونی ئەم زیادە نەوتە دەورێکی لە درێژەکێشانی ئەم شەڕەدا هەیە کە ڕژێمی فارس بەسەر وڵاتەکەمانیدا سەپاندووە ؟

بەڕێز جەنابی وەزیر :

ڕاستەکەی ئەگەر ئەم نەوتە زیادە نەبوایە کە لەوانەیە بە نیازی درێژەدان بە شەڕو وزەلێ‌بڕینی عێراق نەخشەی بۆ کێشرابێ‌و بەگوێدا چپێنرابێ ، ئێستا ئەم شەڕە بڕابوەوە . ئەمەش ئەکەوێتە بەر ئەو پیلانە گومان لێ کراوەی ئەیەوێ ویست‌و هێزو هەوڵی عەرەب لاواز بکاو سەری زیاتر لە لایەك قاڵ بکاو .. عێراق خەریك بکا کە قورساییی شەڕ لەدژی دوژمنی زایۆنیست ئەکەوێتە ئەستۆی ئەو . لە ڕووی دوژمنی ئێرانی‌دا وەستانی عێراق لەگەڵ ئەوەشا کە ئێران ئەو چەکە پێشکەوتووەی بەدەستەوەیە ، ئەوە ئەگەیەنێ کە عێراق بەم توانایەی خۆی ئەتوانێ بە چەکی عادەتی بەرەوڕووی تەحەددای زایۆنیستی بوەستێ ، چونکە ئەو چەکەی کە بەدەست ئێرانەوەیە ، هەمان جۆرە چەکە کە بەدەست زایۆنیستی دوژمنەوە ، بەڵکو گەلێ زۆرتریشی لەوەندە هەیە کە لای قەوارەی زایۆنیستی هەیە .

ئێران بووە بە جبەخانەیەکی جەنگی نەك هەر بۆئەوەی سوپای ئێران بەکاری‌بهێنێ ، بەڵکو بۆ هێزە بێگانەکانیش کە لەکاتی پێویستدا بەکاری‌بهێنن .

بوونی ئەم زیادە نەوتەیش بەسراوە بەو پلانەوە کە داوای درێژە پێدانی شەڕ ئەکا کە پلانی ئیمپریالیزم‌و زایۆنیزمە .. دوژمنانی نەتەوەی عەرەب ، چ ئەمپریالیستی‌و چ زایۆنیستی‌و چ فارس ، بەختیارن کەوا ئەم زیادە نەوتە لە بازاڕایەو ، ئەم زیادە نەوتە داردەستێکی گەورەو سەرەکی‌یە بەدەستیانەوە .

جا بۆئەوەی بگەینە ئەنجامێکی ڕاست ، با لە خۆمان بپرسین : ئەم زیادە نەوتە بۆ سوودی کێ‌یە ؟

بێ‌گومان بۆ سوودی ئەم دەوڵەتە بەرهەم زۆرە نی‌یەو .. بۆ سوودی ئۆپێکیش نی‌یەو ، بۆ سوودی نەتەوەی عەرەب یا وڵاتانی جیهانی سێهەم ، یا خەباتی نەتەوەیی‌و نێودەوڵەتانمان نی‌یەو ، بۆ سوودی کۆمەڵەی دەوڵەتە بێ‌لایەنەکانیش نی‌یە .

کەواتە ، مەبەست لەم زیادە نەوتە ئەوشتانەیە کە باسمان کردن‌و تێکدانی ئۆپێك‌و درێژەپێدانی شەڕەو ، ئەمانە بەشێکن لە ئامانجە سەرەکی‌یەکانی بوونی ئەم زیادە نەوتە .

ڕۆژنامەی (الثورة) :

جەنابی بەڕێزی وەزیر ! سوپاس بەرانبەر بەوەی لوتفتان فەرموو ئەم گفتوگۆیەتان لەگەڵ کردین ، کە زەنگی مەترسی بۆ دواڕۆژی ئۆپێك‌و دواڕۆژی نەتەوەی عەرەبمان لێ‌ئەدا .

« هاوکاری »
لە ژمارە ٤١٢٢ی
ڕۆژی ٣٠-٨-١٩٨١ی ڕۆژنامەی
(الثورة)وە کردوویە بە کوردی

کچانی تیپی - پاشماوە

وەندی دەگرم‌و کەس‌وکارم خاوەن بیرێکی روناکن‌و سوپاسیان دەکەم کە ڕێگەیان داوم ببمە ئەندامی ئەم‌تیپە .

● هەولێر محمد .. بچووکترین ئەندامی تیپەکەیە لێم‌پرسی بۆناوت هەولێرە ؟

— لەبەر خۆشەویستی هەولێر ..

● پێشتر ..

— لە تیپی کۆرال بووم

● بەیداغ کریم ، پۆلی سێ ناوەندی‌یە .. لێم‌پرسی : کێ ئەم ئامێرەی بۆ هەڵبژاردی .. وتی :

— ڕاستی‌یەکەی مامۆستا وریا بۆی هەڵبژاردم‌و ئێستا باش فێری‌بووم .. حسن زیرەك گۆرانی بێژی منە ، تیپی مۆسیقای سلێمانیم زۆر بەدڵە .

● نادیە هەینی .. پۆلی سێی ناوەندی‌یە .. وتی :

— سەرەتا لە تیپی سروودی قوتابخانەوە حەزم لە مۆسیقا کرد ، زۆریشم لە دەنگی ئورگون هەیەو بۆیەش ئەو ئامێرەم هەڵبژاردوە .

● ئەڤین قاسم ، پۆلی سێ ناوەندی‌یەو کلارنێت لێ‌دەدا .. وتی :

— لە ساڵی ٩٧٧وە بووم بە ئەندامی تیپی منداڵان ، لەوکاتەوە حەزم لە مۆسیقا کردوەو ، ئەگەر بۆم بلوێ‌و ماڵەوە ڕێگەم بدەن حەزدەکەم لە ئامۆژگەی هونەرە جوانەکان بەشی مۆسیقا خوێندن تەواو بکەم ..

● اخلاص حسین پۆلی دوەمی ناوەندی‌یە وتی :

— حەز لە سروودی نیشتمانی دەکەم‌و .. کە بوومە ئەندامی ئەم تیپە ماڵەوە ڕێگەیان لێ‌نەگرتم ، سوپاسیان دەکەم .

● ربیعە صبری پۆلی یەکەمەو (ضابط ایقاع)ە .. لێم‌پرسی کێ کردیتی بە (ضباط ایقاع) ؟

لەوەڵامدا وتی : مامۆستا وریا ..

— کە هاتیتە ناو ئەم تیپەوە لەماڵەوە ڕێگەیان لێ‌نەگرتی ؟ لەوەڵامدا وتی : نەخێر ..

● شماع طارق‌و بەیان محمدو سۆزان صابرو نادیە هەینی‌و پروز عزالدین کەئەمانیش ئەندامی تیپەکەن ڕایان‌گەیاند کە کەس‌وکاریان ڕێگەیان لێ‌نەگرتون‌و ، ئەرکی ئەم تیپە بە کارێکی پیرۆزو پێشکەوتوانە دەدەنە قەڵەم ..

کارەساتەکانی - پاشماوە

کوژراوو (٤٠٠) هەزار بریندارو پەك‌کەوتە . ئەو ئەنجامە خراپەش هۆی ئەوەیە :

١ - لە ٥١٪ بە چاکی ئیستۆپ بەکار ناهێنن .

٢ - سێ‌یەکی ئەوروپایی‌یەکان لە جێگای تایبەتی پەڕینەوەوە ناڕۆن .

٣ - زۆربەی شوفێرەکان تیژ لێ دەخوڕن بە تایبەتی لە جێگا قەرەباڵغەکاندا .

٤ - زۆربەیان ئیجازەی ئوتۆمبێل لێ‌خوڕینیان نیەو ملی پێوە دەنێن .

هەڵمەتی نیشتمانی -پاشماوە

زانکۆیی)و (ئۆتۆنۆمی)دا لەو ساڵە بڵاو کرابوەوە کۆم کردەوەو لە ژێر ناونیشانی (ووشەی کوردی لە هەڵمەتی نیشتمانی گشتی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری تەوژیمی)دا پێشکەش کرد بە (ئەمیندارێتی گشتی رۆشنبیری‌و لاوان) ئەوانیش خوا هەقە پاش ساڵێك‌و هەنێك بۆیان چاپ کرا بەڵام لەسەر بەرگەکەی (ووشەی کوردی) قرتێنرا بوو جگە لەمەش کۆمەڵێك هەڵەی چاپی تێ‌کەوتبوو دیسانەوە هەر مایەی سوپاسن چونکە چاپکراو بڵاو کرایەوە .

بەڵام ئەو هەڵمەتە نیشتمانی‌یە بەو بەرگە کتێبە ناو ناخواتەوە وا بڕیارم داوە (تا سەر هۆی مەیدان فەرەس بڕانم !) ئەو کەرەستانەی لەبەر دەستمدایە وەك ئەمانەی خوارەوە لەو بەرگەدا بڵاو ئەگرێتەوە جا نازانم چی دەزگایەکی خۆمانی چاپی کردنی ئەگرێتە ئەستۆ ؟ ئەمە گەزو ئەویش جاو :

لە گۆڤاری رۆژی کوردستاندا نووسینێك بەناونیشانی (لێکۆڵینەوەیەك لە بابەت هەڵمەتی نیشتمانی گشتی قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری) بە قەڵەمی مامۆستا عبدالستار طاهر شریف لە ژمارەکانی (٥٣)و (٥٨)دا بڵاو کرابوونەوە . لە ژمارەکانی (١٥ و ١٦و ١٧)ی (پەروەردەوزانست) سەرو نووسینێك بە کوردی دەربارەی ئەم هەڵمەتە بڵاو کراوەتەوە ئەویش پارێزراوە بۆ ئەم جارەمان .

هەرچەندە گۆڤاری (شۆڕشی کشتوکاڵ) گۆڤارێکی پسپۆڕی‌یە لە ژمارە (٨) ساڵی ١٩٨٠یدا نووسینێك بەناونیشانی (نا.. بۆ نەخوێندەواری لە سەردەمی شۆڕشدا) هەیەو بە دەستمانەوەیە دیسانەوە دەربارەی ئەم هەڵمەتە سێ کتێب دەرچووە (یەکەمیان) لێکۆڵینەوەیەك لە بابەت قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری تەوژیمی‌یەوە لە لایەن مامۆستا عبدالستار طاهر شریفەوە (دووەمیان) دروشمەکانی ئەم هەڵمەتە نیشتمانی‌یە بە کوردی‌و عەرەبی لە لایەن بەڕێوەبەرێتی گشتی‌ی خوێندنی کوردی‌یەوە (سێ‌یەمیان) پێویستی پەروەردەیی‌و کۆمەڵایەتی - یەکانی سەرشانی بەڕێوەبەر لە قوتابخانە گەلی‌یەکان لە لایەن ئەنجومەنی باڵای هەڵمەتەوە .

ئا لێرەدا ئەبڕمەوە ئەگەڕێمەوە سەر ناونیشانی باسەکەمان‌و ئەڵێم برای نووسەری بەڕێز پەلە مەکەو دڵنیابە « بۆ هەڵمەتی نیشتمانی گشتی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری تەوژیمی » کتێبێکی تریشمان بەدەستەوەیە .

روانین - پاشماوە

بەمێشك‌و گونجاندنی ئەو کارەوە لەگەڵ جیهان بدوێین) .

بنی صدریش وەنەبێ زانابێ بگرە یەکەم نەزانی ئێران‌بوو بەڵام هەستی ئەکردو بەشێوەیەك لەشێوەکانی بەرهەڵست‌کار هەستی دەرئەبڕی‌و ئەم گونجانەش (منطق) واتای بەرگری لەبیری بنی صدر ناکات بەقەدەر ئەوەی ئەمانەوی دووپاتی بکەینەوە کە تەنانەت سەرەك کۆمارەکەشیان لەوانەبوون کە بە رووکەشی خومەینیەت هەستیان ئەکردو خەفەتیان ئەخواردو ئەیانەوێ ئەوا بە هەرجۆرێ‌بێ رزگاریان‌بێ لەو رژێمەو پێستیان کەول نەکرێ .

● ماوەتی ●

لێکۆڵینەوەی پارێزگای هەولێر - پاشماوە

جێ‌بەجێی کردوە دەربارەی دیاریکردنی باری ئەو ئیش‌وکارانەی کە جێ‌بەجێ کراوەو بەراورد بکرێ لەگەڵ ئەو نەخشەیەی کە کۆنگرەی ساڵانەی کشتوکاڵ بڕیاری لەسەر داوە ، پێوانەی ئەو زەوی‌یە کێڵراوانەش گەیشتۆتە (٢٧) هەزارو (٣٩٨) دۆنم ، بەم پێ‌یەش (١٠) هەزار دۆنم زیادی کردوە لەوەی کە بڕیاری لەسەر دراوە .

یاسرعرفات - پاشماوە

هەواڵەی ڕاگەیاند وتویە عەرەفات دەربارەی مەسەلەی فەلەستین‌و هەڵویستی ژاپۆن بەرامبەر بەم مەسەلەیە لەگەڵ کاربەدەستاندا گفتوگۆ دەکات .

ڕەنجودری‌و تکایە -پاشماوە

(مەحموود ئاغای زەند ، مەلا کامی نام)
(قەمەرالی نام) رەوانی مەقام
(مەولانا ئیلیاس) ، (زەبوونی) ، (ذی‌النون)
یەك (فەقێ ئەحمەد) وە (ناکام) مەشهوور
هەنی مەباقی شوعەرای کوردستان
دڵداران خاص پۆل سەرمەستان
یانە هەر یەکێ جە یەك دیارێ
عەللامەی دەور بین جە رۆزگارێ
صاحیب کەیف زەوق دیواخانە بین
هەرکەس پەی کەسێ وێران یانە بین
حەککاك‌و غەوواصی کان گەوهەر بین
صاحیب فەردو بەیت سەودا ئەسەر بین
پەراوێز

(١) بڕوانە : دیوانی حاجی قادری کۆیی چاپی سێ‌یەمین ، هەولێر ١٩٦٩ ل : ١٠٥ .

ریالیزم - پاشماوە

وولاتە یەکگرتووەکان ، بارو دۆخی بە تەواوەتی لە هی ئەورووپا جیا بوو ، لە ترسی «ڕاکشانی سروشتی»دا ، ئەمریکا بەشوێن پێناسێکی تایبەتی‌دا دەگەڕا ، تا لە دوا ڕۆژ خوازەکان‌و دەربڕینخوازەکان‌و خشت گوشە خوازە (مستقبلی‌و تەعبیری‌و تەکعیبی یەکان)دا دوور بکەوێتەوە .

قوتابخانەی ووردەکاری ئەم هێڵەی گەڵاڵە کردو لە خشت‌گۆشەوە سەری دەرێنا تا بگاتە ئەبجەدی‌یەتی تەکنیك کاری بە جیا .

پاش تەنگو چەڵەمەی ئابووری جیهان ساڵی ١٩٢٩، هونەری ئەمریکی لە ڕێبازی دەربڕینی ساکاری کۆمەڵانی خەڵك لایداو بابەتەکانی خۆی لە ژیانی ڕۆژانەدا هەڵدەهێنجاو بەشوێن شێوەیەکی دەربڕینی سەرنج ڕاکێشدا دەگەڕا ، وەك ڕازاندنەوەی خانوو وبەرەی کارتێکراوی هونەری مەکسیکی ... «جۆرجیا ئۆکیفی» هونەرمەند دەڵێ : «هەوڵ دەدەم ئەوەی لە گوڵدا دەیبینم دەربڕم کە هی تر نایبینن» .

« شارل شیلەر » دەڵێ : «هەست بە پێویستی‌یەکی یەکی زۆر دەکەم کە کارەکانم بەو وولاتە بە ستمەوە کە لێی دەژیم‌و نیشی تیدا دەکەم» .

ریالیزم ووشەی نهینی‌یە بۆ چوونە ناو پێشانگاکەو بەستنەوەی ناوەڕۆکەکانی بەیەکەوە ، وەك هەر چەمکێك کە دەتوانین کەم‌و زۆرشتی لێ باربکەین ، هەر وەکو فەیلە سووفەکان دەڵێن : تاکەڕاستی‌یەك بوونی نیە، بۆیە واقیعی‌یەت ماددەیەکە زەحمەتە دەستی بەسەر دابگیرێ‌و پاوان بکرێ ، لەبەر ئەوە وا چاکە بە شێوەی کۆ «جمع» بەکار بهێنرێ .

چڤان - پاشماوە

تەگازی کر (لەزگین . . . لەزگین) دگەل دەنگێ تە لەزگین‌و مزەك ژ ئودەکێ دەرکەڤتن گەهشتنە جەم تەو لەزگین ما بەرێ خو ب دەست هژاندنەکا کاسەرێ دەستێ تە هەژاندن‌و خاتوین هێلینا ژی پێشکەشی تەکرو گوت یا ژنا منە) .

دوان ئاخفتنادا خوینانتە دڤیا هشك بیتن ، ئاخفتنێن

لەزگینی‌و چەتوی ململانێ دکرن دمەژیێ تەدا (گولیزارێ ... دەزڤرمڤە داینیڤکا دلێ خوتە بخەملینم ماڵەکا نوی ئاڤابکەین ... ئەز چو جارا تە ژبیرناکەم گولیزارا من لە وێرێ ژی دێ بیە زەنگەك هەمی دەما دەسەرێ مداو هەر دێ ل هزرو بیرێن تەدا ژیم) ....

(... ئەز دزانم دەڤ خوشکێن داینەتە .. .. دێ بلاوەبیت لێ خو ل وێ پەیمانی بگرە) .

دەڤێ تە لال‌بوو لێك ئالوزیا دەمێ ڤان ئاخفتنا ململانێ دکر دمەژیێ تەداو تە نە دزانی دێ چ بێژی بێ ، لێ پیروزکەی نسان ژی تەداو نەعلەتا ڤێ بێخی، ژنیشکەکێڤە تەرویێ خو لێ زڤڕاندو پاشڤە چوینۆ تەریا دەری گرتە بەرو تو دەرکەفتی .....

Institut Kurde de Paris

پێشانگایەکی هاوبەش بۆ چوار هونەرمەند لە سلێمانی

نەقابەی هونەرمەندانی سلێمانی بۆ ماوەی (١٠) رۆژ پێشانگایەکی هاوبەشی بۆ هونەرمەندان اسماعیل خیاط ، رمزی قطب‌الدین ، ثروت انور سەوزو مدحت محمد علی لە هۆڵی مۆزەخانەی سلێمانی سازکرد .

لەم پێشانگەیەدا ٤٠ تابلۆی هونەری پێشان‌درابوو کە تێکرا بەرهەمەکانیان بریتی‌بوو لە خاك ... مرۆڤ ... خۆشەویستی ... باری کۆمەڵایەتی ... نیشتمان . هونەرمەند اسماعیل خیاط لە تابلۆکانی ئەم‌جارەیدا ئەوەی بۆ بینەرێکی ئاسایی رەچاو دەکرا ئەوە بو دەیتوانی بەچاو بەرهەمەکانی جارانی‌یەوە تا رادەیەکی ئەوتۆ بە ئاسانی بچێتە ناو بابەتەکانی‌یەوە ، وەك تابلۆی ژمارە حەوت‌و هەشت‌و هتد .

بەڵام لە تابلۆکانی هونەرمەند رمزی قطب‌الدین‌دا تایبەتیشی تیا رەچاو دەکرێ کە گەلێ جار بیری ورد بە هێڵێکی باریکدا هەڵدەزنێ‌و بیرە وردەکانی پێ‌دەرازێنێتەوە ... دوا جار دەربارەی کاك مدحت وتی : لە نێوان خێرو شەردا ململانێ‌و لە نێوان رەش‌و سپیدا زۆران‌بازی‌و لە نێوان بیرو فیکری موجەرەدا تەعبیرێکی قوول بەدی دەکەین .. جا لەبەر ئەوەی خۆی خاوەن تاقی‌کردنەوەیەکی چاکە بۆیە داوای بەرهەمی بەهێزو تێروتەسەل تری لێ دەکری ، چونکە بەش بەحاڵی خۆم پێش‌بینینی پێشانگەکە چاوەروانی بەرهەمی گەلێك بەرزترم لێ دەکرد .

فریا عبداللە حسین نوسینگەی سلێمانی

وردەکاری‌یەکی بە ئارام دەردەکەوێ کە ئەمەش بوەتە مایەی جوانی روخساری تابلۆکان‌و لەم رێگەشەوە چێژێکی تایبەتی بە ناوەرۆکیان بەخشیوە .

هەروەها لە تابلۆکانی هونەرمەند مدحت محمد علی‌دا کە هەرچەندە جگە لە تابلۆی ژمارە سیودوو بە نێوی (گەڕان بەشوێن حەقیقەت‌دا) ئەگینا ئەوانی کەی‌بە بێ ناونیشان پێشان‌درابوون کە ئەمەش بۆ بینەرێکی ئاسایی – نەك هونەرمەندێك – مەرجە تا بتوانێ بە لای کەمەوە سەر لە بابەتەکانی دەر بکات ، بۆیە لە تابلۆی ناوبراودا هونەرمەند توانیویەتی لە هەموو لایەکەوە بەرهەمەکەی بەبێ کەم‌وکورتی پێشکەش بکات بە بەڵگەی ئەوەی تیایدا رەنگی رەش‌و سپی بەکارهێناوە کە هەرچەندە ئەم دوو رەنگەش بە بواری گرافیکەوە بەندن ، بەڵام مەسەلەی گەڕان بەشوێن حەقیقەتەکەدا کە لێی وون بوەو ونبونیش بە زۆری لە تاریکایدا روو ئەدات بۆیە توانیویەتی روخسارو ناوەرۆك لە گەڵ بابەت‌و ناونیشانی تابلۆکەیدا پێکەوە بگونجێنێت . هونەرمەند ثەروەت ئەنوەر سەوزیش لە زۆربەی تابلۆکانیدا وەك سەوداسەرێك خۆیمان پێ دەناسێنێت کە لە نێوانیانەوە چاوە چاویش لە گەڵ باری کۆمەڵایەتیمان‌دا دەکات ... بەڵام بریا تابلۆی ژمارە (٢٣)ی ئەم هونەرمەندە کە سیمای دەروێشێکی دەف‌لێدەری بە کڵاوو مشکی‌یەوە پیشان ئەدا دەیتوانی لەو حاڵەتەدا کە حاڵەتێکی « زیکرو حاڵ » هێنانە بە بێ ئەو کڵاوو مشکی‌یە دەبوو چونکە لە حاڵەتی ناوبراودا تەنانەت دەف‌لێدەرەکەش (دەروێش بێ یان نا) هەر سەری خۆی رووت دەکات .

بۆ زیاتر رونکردنەوەی بەرهەمەکانی ئەم پیشانگەیە ، هونەرمەند علی جۆلا یەك یەك بۆی هەڵسەنگاندین ... سەرەتا دەربارەی کاك اسماعیل خیاط وتی : هونەرمەندێکی خاوەن تاقی‌کردنەوەیەو هەردەم سەودای گەڕانە بە دوای نهێنی‌یەکانی جیهان‌دا .. ئەوەی بەلامەوە پەسند بوو ئەوەیە « رەنگ » سەرلەنوێ لە بەرهەمەکانی‌دا سەری هەڵداوەتەوەو زیرەکانەش مامەڵەی لەگەڵ‌دا کردوە ... شێوەکەشی سەرنج راکێشەو لە خزمەتی بابەتەکانیدایە بۆیە توانیویەتی بیری سەرەکی لە جەماوەر نەپچرێت کە ئەمەش راستگۆیی هونەرمەند دەردەبڕێت .

بەڵام دەربارەی کاك ثەروەت سەوزی هونەرمەند دەڵێ : نمونەی کارەسات‌و ئەنجام وخەم لە هێڵی پانی دەم‌وچاوە واق ورماوەکانی‌دا دەروانێتە دنیایەکی جەنجاڵی پڕ چەرمەسەری‌و لە نێوان مرۆڤەکانیشی‌یەوە کە گەلێك لە خۆیەوە نزیکن ئەرخەوان بەدی دەکەین‌و دنیاکەشی دنیای خۆشەویستی‌یە کە لەبەر خاتری خۆشەویستی نێرومێ دروست‌کراوە .

هەروەها سەبارەت بە هونەرمەند رمزی قطب‌الدین دەڵێ : لە بەرهەمەکانیدا بیروهەستی ناسك بەدی دەکرێ‌و دارشتنن دەورێکی باڵای هەیەو وردەکاری‌یەکی

لە دەرەوەی سنوور

مۆسیقای ئازادی لە بەندیخانەدا

گۆڤاری (باری ماتس) گۆڤارێکی فەرەنسەیی وێنەدارەو لە هەمو جیهاندا ناسراوە .

ئەم گۆڤارە ریپورتاجێکی بڵاوکردۆتەوە لەسەر کۆمەڵێ لەو دیلانەی لە بەندیخانەکانی ئەڵمانیا دابوون ، لە پاش تەواوبوونی جەنگی‌دووەمی جیهانی کە ئەڵمانیا خۆی دا بە دەستەوە ، لە کاتی بەردانی کۆمەڵە دیلێك‌دا تێکرا بە ئالەتی مۆسیقاوە بە مۆسیقا لێدان هاتنە دەرەوە . ئەوەی جێی تێرامانە کەس نازانێ چۆن ئەو دیلانە ئەو هەمو ئالەتە مۆسیقایانەیان گەیاندۆتە بەندیخانەو فێری مۆسیقا بوونە .

شاخە ئاسنینەکانی ئوستورالیا

لە سەرووی رۆژئاوای ئوستورالیاوە لە ناوچەیەکی دوورو هەزاربەهەزاردا بنکەیەکی گرنگی ئاسن هەیە ئەو ئاسنانە هەر وەکو شاخ هەڵساون بەسەر یەکا، ئێستا خەریکن سود لەو شاخە ئاسنینانە وەربگرن‌و بەکاری‌بهێنن .. ئەو ناوچەیەش ناوی (بیلبارا)یە.

ئەوە سەیرە بە رێکەوت ئەم شاخانە دۆزرانەوە ، چونکە فڕۆکەوانێك لەگەڵ خێزانەکەیدا بەفڕۆکە بە نزمی بەسەر ئەو شاخانەوە دەسووڕانەوە ، رەنگی سوورئامێزی ئەوشاخانە سەرنجیانی راکێشاو بۆی شۆڕبوونەوە ، کە نیشتنەوە زانیان ئەو شاخانە ئاسن‌و هەواڵەکەشیان گەیاندە کاربەدەستانی دەوڵەت .بەو جۆرە بووە بنکەیەکی پیشەسازیی گەورە .

رێکخراوی جیهانی پاراستنی سروشت پێك‌هات ، توانراوە سی‌وسێ جۆرە پەلەوەرو ئاژەڵی شیردەر رزگار بکرێ لە چنگ راوچی‌یەکان.

ئەو رێکخراوەش ، بۆ خۆی دەزگایەکی سەربەخۆیەو مەڵبەندەکەی لە جنێنە لە سویسرا . تا ئێستاش چل ملیۆن دۆلاری خەرج کردوە بۆ پاراستنی ئەو پەلەوەرو ئاژەڵانە لە کیشوەری ئەفەریقیا ، وەکو پڵینگ‌و ورچ‌و ... تاد .

هەر ئەو رێکخراوە یارمەتی دروست‌کردنی (٢٦٠) باخچەو سەیرانگای ئاژەڵانی داوە کە تێکرایان دوو ئەوەندەی خوارووی کیشوەری ئەوروپا دەبن .

پاراستنی پەلەوەرو ئاژەڵ

لە ساڵی (١٩٦١)وە کە

درێژترین ئافرەت

« ساندی ئالن » ئافرەتێکی ئەمەریکایی‌یە ، درێژترین ئافرەتی جیهانە ، درێژییەکەی (٣) مەترو (٣٠) سەنتیمەترە قورسایی‌یەکەشی (٢٠٠) کیلۆگرام دەبێ .

کاتێ لە دایك بوو سێ کیلۆ نەدەبوو ، بەڵام کە گەیشتە دە ساڵان درێژی‌یەکەی گەیشتە دوو مەتر .

لە فەرەنسا دەزگاکانی هاتوچۆکردن ژمارەیەکی ئەمۆتۆیان تۆمار کردوە دەربارەی کارەساتەکانی ئوتۆمبێل لە ماوەی سی ساڵی رابووردودا کە سەیرو سەممەرەن ، مرۆڤ سەرگەردان دەبێ بەمو هەواڵە جەرگ بڕە ! کە (٤٠٠) هەزار کەس بەر ئەو کارەساتانە کەوتوون .

لە ماوەی دە ساڵی رابووردشدا رۆژ بە رۆژ کێشەی وەرگەڕان‌و شێلان‌و کارەساتی تری ئوتۆمبێل زیادی کردووە . ئەوەش کارێکی خراپی کردۆتە سەر چۆنیەتی ژیانی خەڵکەکە .

کاربەدەستانی دەزگای هاتووچۆکردن ناچار بوون بکەونە خۆیان‌و خەریکی چارەسەرو خۆپاراستن بن . بۆ نموونە ئەو هەواڵانەی کە دراوە لە ساڵی (١٩٦٠)دا نۆ هەزار کوژراوو (١٨٥) هەزار بریندارو پەك‌کەوتە هەبووە . بەڵام ساڵی (١٩٨٠) بۆتە (١٣) هەزار

بروانە ل : ٧

هەڵبژاردە لە نەریتی گەلانەوە

محمد بدری

دەستووری ژن هێنان

- ١ -

● هەر میللەتێك لە مەسەلەی ژن‌هێنان‌و کچ بەشوودان‌و داخوازی‌کردن‌دا نەرێت‌و رەویشتی تایبەتی خۆی هەیە ، ئەو نەرێت‌و رەویشتانە ئەگەرێتەوە بۆ سرۆشت‌و شێوەو رێبازی ژیانی ئەو میللەتە ..

● لە سەردەمی بت‌پەرستی‌دا کچەکانی هەرێمی ئاسیای بچووك‌و ڤینیقیاو هەندێ وڵاتی ئیفریقی خۆیانیان پێشکەش بە خواوەندەکانی زاوزێ کردن‌و خێر ئەکردو پیاوە ئاینی‌یەکانی ئەو سەردەمە کچەکانیان بۆ ئەمە هان‌ئەدا ، مەبەستیش ئەوە بوو مەسەلە شووکردنیان نزیك‌و جێ‌بەجێ بکەن . . ئەو کچانە لەبەر چاوی خەڵك‌و خزم‌وکەس‌و کاریان ژنایان ئەکرد بێ‌ئەوەی هیچ چرپەیەك لەدەمیان بێتە دەرەوە ..

● پاش ئەوەی کە ئاینی مەسیحی بەسەر بت‌پەرستی‌دا سەرکەوت کچەکان وازیان لەم نەرێتە پیسە هێناو کچەکان ژنایان ئەکرد بۆ ئەوەی پارەی مارەیی بۆ خۆیان کۆبکەنەوەو خەڵکەکە ئەم‌کردەوەیەیان بە کارێکی خراپ سەبر نەئەکرد . چونکە ئەم کردەوەیە بە پێی بیرورای خەڵکەکە لەو سەردەمەدا دژ بە رەویشت نەبوو .. ئەو کەسانەی کە لە گەڵ کچەکاندا تێکەڵ ئەبوون دیاری جوان‌و نایابیان بۆ ئەو کچانە ئەنارد بەتایبەتی لە کاتی شووکردنیانداو کچەکانیش دیاری‌یەکانیان پیشان بە خەڵقی ئەداو شانازی‌یان پێوە ئەکرد .. هەتا سەدەی دەیەمی زایینی بە بەردەوامی مایەوەو وای لێ‌هات ئافرەت لە چۆنیەتی کۆکردوەی پارەی مارەیی‌یەکە سەربەست بێ ، چونکە ئافرەت بەبێ پارەی مارەیی‌یەکە پێی نەئەکرا شوو بکات ..

● چیرۆك بۆ منالان ●

جیهانی منالان

سفرەی پشیلە

نووسینی : زەکەریا تامر

وەرگێرانی : نەژاد عزیز سورمێ

پیرە پشیلە بە رۆژنامەی دارستانی راگەیاند ، کە ئیدی تۆبەی کردوەو چیتر وەدوای چۆلەکەکان ناکەوێ‌و بڕیاریشی داوە کە چیتر گۆشتیان نەخواو ، تەنها گوێ لە گۆرانیەکانیان بگرێ، بەم بۆنەیەشەوە هەموو چۆلەکەی بانگ‌کردنە سەر ئەو داوەتەی کە بە بۆنەی تۆبەکردنیەوە سازی دەکا ..

چۆلەکەکان کۆبونەوەیەکیان بەست کە تیایدا گفتوگۆ لە سەر ئەو راگەیاندنەی پشیلەکە بکەن ..

یەکەمیان هاتە قسە، چۆلەکەیەک چاو برسی‌بوو نەیدەزانی مانای تێربوون چی‌یە ؟

هاواری کردو وتی :

– ئەمن برسیمەو دەچمە سەر داوەتی پشیلە ..

ئەوانی تر هەموو هاواری نارەزایی‌و ئاگادارکردنەوەیان راده‌گەیاند ، ئامۆژگاریشیان دەکرد کە :

« قسەی پشیلە فێڵەو پێویستە بڕوای پێ نەکەین»

بەڵام چۆلەکەی ئاخرشەر بەگوێی هاورێکانی نەکردو لێی‌داو چووە سەر داوەتی پیرەپشیلە !

پیرەپشیلەش پێشوازیەکی گەرمی لێ‌کردو جگەرەیێکی پێشکەش کرد ، بەڵام چۆلەکە جگەرەکەی رەت‌کردەوە ، چونکە جگەرە ئازاری قورگی دەداو دەبێتە هۆی کۆکین ..

پشیلە بە خۆشی‌و زمانێکی لووسەوە دەستی کرد بە ئاخافتن لە گەڵی.. دواجار کە بۆی دەرکەوت کە ئەمە تاکە چۆلەکەیەکە هاتۆتە سەر داوەتەکەی ، خۆی هەڵدایە سەری‌و گرتی ..

چۆلەکە دەستی کرد بە گریان ، پشیلەش بەلاقەردیەکەوە پێی وت :

ئەوە لە من دەترسی ، بۆیە دەگری ؟!

چۆلەکە وەڵامی دایەوە :

ئەمن لە پەشیمانی خۆم دەگریم ، بەڵام جارێکی‌تر لە قسەو ئامۆژگاری هاورێ وردیلەکانم دەرناچم

پشیلە دایە قاقای پێکەنین‌و رووی کردە چۆلەکەو پێی وت :

– ئاخر بوارت نادرێ جارێکی‌تر پەشیمان ببیەوە ،

نیتر پشیلە گوێی بە هاوارو خۆدابچکورینی چۆلەکە نەداو کردی بە لوقمەیەكو خواردی .

هاوکاری

رۆژنامەیەکی هەفتانەی سیاسی گشتی‌یە

وەزارەتی رۆشنبیری و راگەیاندن
دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی

شەقامی الخلفاء
ساحەی الخلانی

تەلەفوون
٥/٨٨٧٥٧٩٥ خەت
چاپخانەکانی « دارالحریة »

Institut Kurde de Paris